

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ALİ MƏHKƏMƏSİNİN BÜLLETENİ

2015
№ 1

Baş redaktor:
R.Y.Rzayev

Baş redaktorun
müavini:
Ş.Y.Yusifov

Redaksiya heyəti:
H.A.Mirzəyev
T.Ş.Mahmudov
Z.M.Quliyev
Ə.M.Rüstəmov
V.Ə.İbayev
H.Q.Nəsimov
Ə.A.Kərimov

Məsul katib:
A.M.Məmmədli

Redaksiyanın ünvanı:

Az 1025, Bakı şəhəri,
Xətai rayonu,
Yusif Səfərov küç.26
1193-cü məhəllə
Tel: 493-18-37
Faks: 493-18-37

www.supremecourt.gov.az

MÜNDƏRİCAT

Ali Məhkəmədə 20 yanvar şəhidlərinin xatirəsi yad edilmişdir.....2
Ali Məhkəmənin Plenumu.....3

MÜLKİ VƏ İNZİBATI-İQTİSADI İŞLƏR ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN

Daşınmaz əmlaka dair müvafiq sənədlərin və hüquq haqqında mübahisənin mövcud olmasına baxmayaraq məhkəmə prosessual hüquq normalarının tələblərini pozaraq daşınmaz əmlak üzərində mülkiyyət hüququ üzrə sahiblik, istifadə və sərəncam vermə faktını müəyyən etmişdir.....6
Çəkişmə prinsipinin pozulması, apellyasiya şikayətinin dəlillərinin araşdırılmaması və qətnamədəki qeyri-müəyyənlik onun ləğvi üçün əsasdır.....9
Tərəflər arasında hüquq münasibətinin müəyyən edilməsinə iddiaçının hüquqi marağı mövcud olduğundan, işin hazırkı vəziyyətində iddianın mümkünsüzlüyünə dair əsaslar olmadığından hüquq münasibətinin mövcud olması barədə müəyyən etmə iddia növü üzrə iddianı mümkün saymayan apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı ləğv edilmişdir.....12
İddianın geri götürülmüş sayılması haqqında qərarın qəbulundan öncə məhkəmə mütləq iddiaçı tərəfi prosesdə iştirak etməmənin hüquqi nəticələri barədə xəbərdar etməli, eləcə də ondan iş üzrə konkret olaraq hansı prosessual hərəkətlər etməli olduğunu gözlədiyinə dair mövqeyini aydın şəkildə bildirməlidir.....16

CİNAYƏT VƏ HƏRBİ İŞLƏR ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN

İttham hökmü qanuni qüvvəyə minmədiyi dövrdə şəxsin yeni cinayət törətməsi residiv yaratmır və ona cəzanın residivə görə - Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 65.2 və 67-ci maddələrinə uyğun olaraq təyin edilməsinə əsas vermir.....20
Şəxsin əməlinin həm cinayətlərin məcmusu, həm də cinayətlərin təkrar törədilməsi əlaməti üzrə tövsifi "İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi haqqında" Avropa Konvensiyasının şəxsin eyni bir əmələ görə təkrar məhkum edilməsinə və cəzalandırılmasına qadağan edən 7 sayılı Protokolun 4-cü maddəsinin və Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 16 və 17-ci maddələrinin tələbləri ilə ziddiyyət yaradır.....24
Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 318.1-ci maddəsinin tələbləri baxımından məhkəmə təqsirləndirilən şəxslərin vəziyyətlərinin ağırlaşdırılmasına yol vermədən onların zərər çəkmiş şəxsə məxsus bütün əmlaka münasibətdə quldurluq etmə kimi qiymətləndirilmiş əməllərini həmin əmlakın bir hissəsini quldurluq yolu ilə keçirmə, digər hissəsini isə talama məqsədi olmadan nəqliyyat vasitəsinə qaçırma kimi ixtisaslaşdırmaq hüququna malik olmuşdur.....28
İbtidai araşdırma zamanı toplanmış, məhkəmə iclaslarında araşdırılmış və məhkəmələrin əsaslandığı sübutlar sübut etmə predmetinin müəyyən edilməsi üçün mötəbər və yekun nəticəyə gəlməyə imkan vermədiyindən apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı ləğv edilmiş və iş yeni apellyasiya baxışına təyin edilmişdir.....35

MƏQALƏ

Tofiq Heydərov: Müqavilə münasibətləri üzrə öhdəliyin yerinə yetirilməməsi, qəsdən deyil, şəxsin iradəsindən asılı olmayan kənar təsir qüvvəsi nəticəsində yaranmışsa, bu halda öhdəliyin yerinə yetirilməməsi səbəbi ilə müqavilə ləğv oluna bilməz.....41
İkram Şirinov: Residivə görə cəza təyin edilməsi barədə.....48

TƏQDİMAT

Ali Məhkəmədə Rusca-Azərbaycanca izahlı hüquq lüğətinin təqdimatı keçirilib.....56

BEYNƏLXALQ ƏLAQƏLƏR

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Ramiz Rzayev 30 yanvar 2015-ci ildə Strasburqda İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin məhkəmə ilinin açılmasında iştirak etmişdir.....57
Ali Məhkəmənin hakimi Şəki Apellyasiya Məhkəməsinə 2014-cü ilin nəticələrinə dair keçirilən seminar-müşavirədə iştirak etmişlər.....58
26 fevral 2015-ci il tarixində Ali Məhkəmədə insan hüquqları üzrə beynəlxalq ekspertlərlə görüş keçirilmişdir.....59

Ali Məhkəmədə 20 yanvar şəhidlərinin xatirəsi yad edilmişdir

2015-ci il yanvarın 19-da Ali Məhkəmədə 20 yanvar şəhidlərinin xatirəsinə həsr olunmuş yığıncaq keçirilmişdir.

Yığıncaqda çıxış edən Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev bildirmişdir ki, 1990-cı ilin 20 yanvar hadisəsi Azərbaycanın azadlığı və ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizə tarixinə qəhrəmanlıq səhifəsi kimi daxil olmuşdur.

1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə sovet ordusu erməni quldur dəstələri ilə birgə Azərbaycan xalqına qarşı terror həyata keçirmişdir.

Bu qanlı hadisəyə ilk olaraq öz münasibətini bildirən dahi şəxsiyyət Heydər Əliyev olmuşdur. Ulu öndər faciənin səhərişi günü, yəni 21 yanvar 1990-cı il tarixdə Azərbaycanın Moskvadakı daimi nümayəndəliyinə gələrək faciəni törədən şəxsləri kəskin şəkildə tənqid etmiş, bu hadisəni hüquqa, demokratiyaya, humanizmə zidd hesab etdiyini bildirmişdir. Görkəmli dövlət xadimi ikinci dəfə hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra 20 yanvar şəhidlərinin xatirəsini əziz tutmuş, onların ailələrinə və zərərçəkənlərə daim qayğı göstərmişdir. 20 yanvar hadisələrinə hüquqi-siyasi qiymət də Ulu öndərimizin təşəbbüsü və səyi ilə verilmişdir. Bu gün Azərbaycanda dünya şöhrətli dövlət xadimi Heydər Əliyevin xeyirxah əməlləri davam etdirilir. 20 yanvar şəhidlərinin ailələrinə və zərərçəkənlərə dövlət yardımı artırılır. Möhtərəm cənab Prezident İlham Əliyev Ulu öndərin siyasi kursunun layiqli davamçısı kimi fəaliyyət göstərir.

Qeyd edilmişdir ki, 20 yanvar hadisələrinə hüquqi-siyasi qiymət də Ulu öndərimizin təşəbbüsü ilə verilmişdir. Bu qiymət ümumiləşmiş formada bundan ibarətdir ki, o vaxtkı SSRİ rəhbərliyi Azərbaycana təcavüz edib. Əlbəttə, hadisənin günahkarlarının da adları açıqlanıb. SSRİ rəhbərliyinin təcavüzünün qarşısı alınmalıydı, o zamankı respublika rəhbərliyi bu qırğına imkan verməməliydi. Bu hadisəyə görə o dövrdə xalqın azadlıq hərəkatına rəhbərlik edənlər də məsuliyyət daşıyırdı. SSRİ rəhbərliyinin təcavüz edəcəyini bilərək xalqı qırğına aparan və bu zaman özləri kənarda qalanlar günahkardırlar.

Çıxış edənlər bildirmişlər ki, Azərbaycan xalqı 20 yanvarda hərbi, siyasi, mənəvi təcavüzə məruz qalsa da, öz tarixi qəhrəmanlıq ənənələrinə sadıq olduğunu, vətənin azadlığı və müstəqilliyi naminə ən ağır sınaqlara sinə gərmək, hətta şəhid vermək əzmini bütün dünyaya nümayiş etdirdi. 1990-cı ilin qanlı yanvarında Azərbaycanın azadlığı və müstəqilliyi uğrunda şəhidlik zirvəsinə ucalmış Vətən övladları özlərinin fədakarlığı, şəhidliyi ilə xalqımızın qəhrəmanlıq salnaməsinə parlaq səhifə yazdılar. Bu gün də Azərbaycan xalqı canlarından keçən övladları ilə fəxr edir.

Ali Məhkəmənin Plenumu

6 fevral 2015-ci ildə Ramiz Rzayevin sədrliyi ilə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin növbəti Plenumu olmuşdur.

Ali Məhkəmənin sədri Plenum iclasını açaraq bildirmişdir ki, 2014-cü ildə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin məhkəmə sistemi ilə bağlı Sərəncamlarının icrası və Ali Məhkəmənin fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi və müasirləşdirilməsi istiqamətində bir sıra işlər görülmüşdür. Ədalət mühakiməsinin yüksək səviyyədə həyata keçirilməsi üçün ən müasir standartlara uyğun şərait yaradılmış, Ali Məhkəmənin fəaliyyətinin hüquqi və informasiya təminatı gücləndirilmiş, Aparatda yeni texnologiyalar tətbiq edilmiş, maddi-texniki baza möhkəmləndirilmişdir. Eyni zamanda əvvəlki illərlə müqayisədə 2014-cü il ərzində vətəndaşların hüquqlarının məhkəmə müdafiəsinin səviyyəsi yüksəlmişdir. Respublikamızın bir sıra rayonlarında yeni məhkəmə binaları tikilib istifadəyə verilmişdir.

Ali Məhkəmənin sədri vurğulamışdır ki, Azərbaycan Respublikası İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasına qoşulduğundan Avropa Məhkəməsinin presedent hüququ bizim məhkəmə sistemimiz üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Məhkəmələrin iş fəaliyyətinə olan tələblər daha da yüksəlmişdir. Bu baxımdan ədalət mühakiməsinə həyata keçirən hakimlərin beynəlxalq hüquq normalarını, insan hüquqları sahəsində beynəlxalq standartları, onların tətbiqi təcrübəsini mənimsəmələri önəmli olduğundan Ali Məhkəmədə hər həftə keçirilən seminarlarda beynəlxalq hüquqi aktlar, xüsusən də “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının müddəaları, Avropa Məhkəməsinin presedent hüququ müzakirə edilir. Hakimlərin və dəvət olunmuş beynəlxalq təşkilatların nümayəndələrinin iştirakı ilə “dəyirmi masa”lar keçirilir, Avropa dövlətləri məhkəmələrinin təcrübəsinin öyrənilməsinə kömək edən xarici dövlətlərə tanışlıq səfərləri təşkil edilir.

2014-cü ildə mühüm tədbirlərdən biri də Ali Məhkəmənin və Avropa Şurasının birgə təşkilatçılığı “İnsan Hüquqları və Əsas Azadlıqları haqqında Avropa Konvensiyasının ölkə daxili tətbiqində milli hakimlərin rolu” mövzusunda Beynəlxalq Konfransın keçirilməsi olmuşdur.

Plenumda Ali Məhkəmənin kollegiya sədrlərinin 2014-cü ildə ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi vəziyyətinə dair məlumatları dinlənmişdir.

Qeyd edilən məlumatlarla əlaqədar Plenumda geniş müzakirələr və təhlillər aparılmışdır.

Məruzə edən kollegiya sədrləri 2014-cü ildə kollegiyaların fəaliyyətində nəzərə çarpacaq irəliləyiş olduğunu qeyd etmişlər.

Ali Məhkəmənin bütün kollegiyalarında - mülki, inzibati-iqtisadi, cinayət və hərbi kollegiyalarında 2014-cü ildə baxılmış işlərin sayı 2013-cü illə müqayisədə artmışdır. Mülki kollegiyada 8,4 faiz, inzibati-iqtisadi kollegiyada 8,3 faiz, cinayət kollegiyasında 17,2 faiz, hərbi kollegiyada isə 31,4 faiz artma müşahidə olunmuşdur. Ailə münasibətləri, mülkiyyət hüququ və inzibati mübahisələr üzrə baxılan işlərin sayı artmışdır. Ancaq əmək münasibətləri, mənzil və torpaq mübahisələri, kredit məsələləri ilə bağlı baxılan işlərin sayı azalmışdır. Mülki, İnzibati-İqtisadi, Cinayət Kollegiyalarında ləğv olunan işlərin sayında artım müşahidə olunsa da, Hərbi Kollegiyada ləğv olunan işlərin sayında azalma vardır.

Ümumiyyətlə, Ali Məhkəmədə 2013-cü ildə 7847 işə baxılmışdısa, 2014-cü il bu rəqəm 8668 olmuşdur. Baxılan işlərin sayı 10,5 faiz artdığına görə ləğv olunan məhkəmə qərarlarının sayı da buna nisbətdə artmışdır.

2014-cü ildə Ali Məhkəmədə vətəndaşların ərizə və şikayətlərinə, digər müraciətlərinə baxılmasına, onlara hüquqi cəhətdən əsaslı və düzgün cavab verilməsinə diqqət artırılmışdır.

Ali Məhkəmənin Plenumunun 2014-cü ildə 6 iclası keçirilmiş, 22 qərar çıxarılmışdır.

Plenumda Ali Məhkəmənin 2015-ci ilin birinci yarısına dair iş planı təsdiq edilmişdir.

Plenumda müzakirə olunan məsələlər barədə müvafiq qərarlar qəbul edilmişdir.

Ali Məhkəmənin Plenumu

18 mart 2015-ci ildə Ramiz Rzayevin sədrliyi ilə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumu olmuşdur.

Plenumda Məhkəmə-Hüquq Şurasına üzv təyin edilməsi üçün hakimlərin namizədliyi məsələsinə baxılmışdır. Plenumun qərarı ilə “Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 6.2.6-cı maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq Ali Məhkəmənin hakimi, Ali Məhkəmənin Mülki Kollegiyasının sədri Şəlalə Məmmədova və Ali Məhkəmənin hakimi, Ali Məhkəmənin Cinayət Kollegiyasının sədri Şahin Yusifov Məhkəmə-Hüquq Şurasına üzv təyin edilmişdir.

Daşınmaz əmlaka dair müvafiq sənədlərin və hüquq haqqında mübahisənin mövcud olmasına baxmayaraq məhkəmə prosesual hüquq normalarının tələblərini pozaraq daşınmaz əmlak üzərində mülkiyyət hüququ üzrə sahiblik, istifadə və sərəncam vermə faktını müəyyən etmişdir.

Sumqayıt şəhər Məhkəməsinin 24 sentyabr 2004-cü il tarixli qətnaməsi ilə ərizəçi M.H.Hüseynovun ərizəsi təmin edilərək, onun Sumqayıt şəhəri, 11-ci mk.r. ərazisində yerləşən 22 B sayılı qaraja dair mülkiyyət hüququ üzrə sahiblik, istifadə və sərəncam verməsi faktı müəyyən edilmişdir.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 12 sentyabr 2014-cü il tarixli qətnaməsi ilə işə cəlb edilməyən maraqlı şəxs M.Ə.Əsədovun apellyasiya şikayəti təmin edilməyərək Sumqayıt şəhər Məhkəməsinin 24 sentyabr 2004-cü il tarixli qətnaməsi dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Ərizəçi M.H.Hüseynov Sumqayıt şəhəri, 11-ci mk.r. ərazisində yerləşən 22 B sayılı qaraja dair mülkiyyət hüququ üzrə sahiblik, istifadə və sərəncam verməsi faktının müəyyən edilməsi barədə məhkəməyə müraciət etmişdir.

Ərizəçi ərizəsini onunla əsaslandırılmışdır ki, Sumqayıt şəhəri, 11-ci mk/r-n ərazisində yerləşən 22B sayılı qarajı atası mərhum H.İ.Hüseynov 1987-ci ildə H.M.Məmmədovdan faktiki olaraq almış, 1989-cu ildə H.M.Məmmədov qarajın onun atasının adına sənədləşdirilməsi üçün notarial qaydada təsdiqlənmiş razılıq ərizəsi vermiş, həmçinin Sumqayıt şəhər XDS İK-nin Memarlıq və Şəhərsalma İdarəsinin A-309 sayılı, 11.07.1991-ci il tarixli məktubu ilə atasına mübahisəli qarajdan istifadə etmək hüququ verilmiş, lakin atası vəfat etdiyindən, qarajın rəsmiləşdirilməsi işini başa çatdırma bilməmişdir.

İşdə iştirak etməyə cəlb edilməyən, lakin qəbul edilən qətnamə hüquq və vəzifələrinə toxunan şəxs kimi M.Ə.Əsədov apellyasiya instansiyası məhkəməsinin iclasında izahat verərək göstərmişdir ki, Sumqayıt şəhəri, 11-ci mk.r. ərazisində yerləşən 22 B sayılı qarajı 2000-ci ildə M.H.Hüseynovdan dəyərini ödəməklə

satın almış, lakin həmin vaxt müvafiq sənədlər olmadığından alqı-satqını notarial qaydada sənədləşdirmək mümkün olmamışdır. M.Hüseynov həmin qarajı onun adına sənədləşdirəcəyini vəd etsə də, sözüne əməl etməmişdir. Daha sonra M.Hüseynov mübahisəli qarajı mülkiyyətinə keçirmişdir. Halbuki, istər həmin vaxt, istərsə də ondan sonra mübahisəli qaraj onun istifadəsində olmuşdur. Sonradan mülkiyyətçi kimi ona qarşı iddia qaldıraraq qarajdan çıxarılmasını tələb etmişdir.

İş üzrə yuxarıda göstərilən məhkəmə aktları qəbul edilmişdir.

İşdə iştirak etməyə cəlb edilməyən, qətnamə maraqlarına toxunan şəxs kimi M.Ə.Əsədov verdiyi kassasiya şikayətində Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 12 sentyabr 2014-cü il tarixli qətnaməsinin ləğv edilərək ərizənin baxılmamış saxlanması barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Kassasiya şikayəti onunla əsaslandırılmışdır ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsi maddi və prosesual hüquq normalarının pozulması və düzgün tətbiq edilməməsi, o cümlədən Azərbaycan Respublikası MPM-nin 308-cü maddəsinin tələblərinin pozulması ilə çıxarılmış, hazırki işə baxarkən məhkəmələr hüququn tətbiqində səhvə yol vermiş və hüquq barədə mübahisə olduğu halda, bu işə xüsusi icraat qaydasında baxmışlar, nəticədə əsassız və qanunsuz qətnamə qəbul edilmişdir.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyası qəbul etdiyi qətnaməni Azərbaycan Respublikası MPM-nin 77.1-ci maddəsinə və Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun M.Bağirovun şikayəti üzrə 30 iyul 2008-ci il

tarixli qərarına istinad etməklə onunla əsaslandırılmışdır ki, mübahisəli qaraja dair M. Əsədovun qanuni əsaslarla yaranmış hər hansı hüququ olmadığı, Konstitusiyaya Məhkəməsinin qərarında qeyd edildiyi kimi onun hazırkı hərəkətlərinə hüquqi ixtiyar olmadığı üçün başqa şəxslərdən tələb etmək hüququnun və müdafiə hüququnun yaranmasından, eləcə də həyata keçirilməsindən söhbət gedə bilməz. Başqa sözlə hazırkı mübahisə öz mahiyyətinə görə hüquq haqqında mübahisə kimi qiymətləndirilə bilməz. Hazırkı halda mübahisə yalnız qarajdan istifadə ilə bağlı ola bilər ki, o da Sumqayıt Şəhər Məhkəməsinin 24.02.2014-cü il tarixli qətnaməsi ilə öz həllini tapmışdır. M.Əsədovun Sumqayıt Şəhər Məhkəməsinin 24.09.2004-cü il tarixli qətnaməsinin ləğv edilərək, ərizənin baxılmamış saxlamaq barədə tələbi əsaslı sayıla bilməz.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin gəldiyi nəticə ilə bağlı kassasiya məhkəməsi aşağıdakıların qeyd olunmasını zəruri hesab etmişdir.

Mülki işin materiallarında olan məlumatlardan, o cümlədən işdə olan 07.02.1974-cü il tarixli texniki pasportdan görünür ki, 1273 sayılı icazəyə əsasən 07.02.1974-cü ildən Sumqayıt şəhəri 11-ci mkr ərazisində yerləşən 22B sayılı qarajın ilkin sahibi Məmmədov Hübət Mürsəl oğlu olmuşdur. Onun 03.07.1989-cu il tarixli, notarial qaydada təsdiq olunmuş ərizəsinə əsasən Sumqayıt şəhərinin baş memarının 04.07.1991-ci il tarixli, A-309 sayılı məktubu ilə qarajın istifadəsi və sahibliyi ərizəçi M.Hüseynovun atası H.İ.Hüseynova keçmişdir. Sumqayıt şəhər Məhkəməsinin yuxarıda göstərilən 24 sentyabr 2004-cü il tarixli qətnaməsindən Apellyasiya şikayəti vermiş M.Əsədov 2000-ci ildən həmin qarajın onun istifadəsində olduğunu, daha doğrusu həmin qarajın dəyərini ödəməklə əldə etdiyini bildirmiş lakin, ərizəçi M.Hüseynov M.Əsədovun göstərdiklərini inkar edərək qarajı M.Əsədovun müvəqqəti istifadəsinə verdiyini, onun cəmi 400 ABŞ dolları icarə haqqı ödədiyini, sonradan icarə haqqı ödəməkdən boyun qaçırdığı üçün məhkəməyə müraciət etdiyini və Sumqayıt Şəhər Məhkəməsinin 24.02.2014-cü il tarixli qətnaməsi ilə iddiasının təmin edildiyi və M.Əsədova məxsus avadanlıqların qarajdan çıxarılaqla ona

qaytarılmasının qət edildiyini, yalnız bundan sonra M.Əsədovun hazırkı şikayəti verdiyini göstərmişdir.

Azərbaycan Respublikasının MPM-nin 305.1, 305.1.1-ci maddələrinə əsasən hüquqi əhəmiyyəti olan faktların müəyyən edilməsi haqqında işlərə məhkəmə xüsusi icraat qaydasında baxır.

Həmin Məcəllənin 308-ci maddəsinə görə isə məhkəmə hüquqi əhəmiyyəti olan faktları o zaman müəyyən edə bilər ki, ərizəçi həmin faktları təsdiq edən lazımi sənədləri başqa qaydada ala bilməsin, yaxud itirilmiş sənədlərin bərpası mümkün olmasın.

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi iş materiallarında olan 07.02.1974-cü il tarixli texniki pasportdan görünür ki, 1273 sayılı icazəyə əsasən 07.02.1974-cü ildən Sumqayıt şəhəri 11-ci mkr ərazisində yerləşən 22B sayılı qarajın ilkin sahibi H.M.Məmmədov olmuşdur.

H.M.Məmmədovun iş materiallarında olan 03.07.1989-cu il tarixli, notarial qaydada təsdiq olunmuş ərizəsindən görünür ki, artıq neçə ildir ki, ona məxsus qaraj İ.H.Hüseynovun istifadəsindədir. O, həmin qarajın H.İ.Hüseynovun adına rəsmiləşdirilməsini xahiş edir.

İş materiallarına əlavə edilmiş Sumqayıt şəhərinin baş memarının notariat kontoruna və Texniki İntinventarlaşdırma İdarəsinə ünvanlanmış 04.07.1991-ci il tarixli, A-309 sayılı məktubundan aydın olur ki, Sumqayıt şəhəri 11-ci mkr ərazisində yerləşən 42 kv-m-lik 22B sayılı qarajdan və onun altındakı torpaq sahəsindən istifadə etmək hüququ H.İ.Hüseynova verilir.

Göründüyü kimi mübahisəli qaraja dair yuxarıda sadalanan müvafiq sənədlər mövcuddur. Buna baxmayaraq apellyasiya instansiyası məhkəməsi prosesual qanunun yuxarıda qeyd olunan normasının tələbini nəzərə almamışdır.

Belə ki, mübahisəli qarajın ilkin sahibi H.M.Məmmədov həmin qarajın H.İ.Hüseynovun adına rəsmiləşdirilməsi barədə ərizə verdiyi və Sumqayıt şəhər Memarlıq İdarəsi həmin qarajdan və onun altındakı torpaq sahəsindən istifadə etmək hüququnun H.İ.Hüseynovun verilməsi barədə Texniki İntinventarlaşdırma Bürosuna məktub yazdığı halda, ərizəçi H.İ.Hüseynov qanunla müəyyən edilmiş qaydada Dövlət Reyestr Xidmətinə ərizə

ilə müraciət etməli, ərizəsi təmin olunmadığı halda həmin orqanın hərəkəti ilə bağlı məhkəməyə müraciət edə bilər.

Azərbaycan Respublikasının MPM-nin 259.0.10 və 306.4-cü maddələrinə əsasən hüquqi əhəmiyyətli faktların müəyyən edilməsi barəsindəki ərizələrə baxıldıqda hüquq haqqında mübahisə olması müəyyən edilərsə məhkəmə ərizəni baxılmamış saxlayır. Xüsusi icraat qaydasında işlərə baxarkən məhkəməyə aid hüquq haqqında mübahisənin olduğu müəyyən edilərsə, hakim ərizənin baxılmamış saxlanması haqqında qərar çıxarır və maraqlı şəxslərə onların ümumi əsaslarla iddia vermək hüququnu izah edir.

Digər tərəfdən iş materiallarından görünür ki, işə cəlb olunmayan maraqlı şəxs M.Ə.Əsədov Sumqayıt şəhər Məhkəməsinin yuxarıda göstərilən 24 oktyabr 2004-cü il tarixli qətnaməsindən apellyasiya şikayəti vermiş və şikayətini onunla əsaslandırmışdır ki, mübahisəli qarajdan 1998-ci ildən o, istifadə edir və həmin qarajı ərizəçinin özündən almışdır. Sumqayıt şəhər məhkəməsi M.Ə.Əsədovun buraxılmış apellyasiya şikayəti vermə müddətinin bərpa edilməsi barədə ərizəsinin rədd edilməsi barədə 25 aprel 2014-cü il tarixli qərarını onunla əsaslandırmışdır ki, apellyasiya şikayəti vermiş M.Ə.Əsədov şikayətində Sumqayıt şəhər Məhkəməsinin 24 sentyabr 2004-cü il tarixli 2-1970/2004 sayılı qətnaməsinin onun hansı hüquq və vəzifələrinə toxunduğunu əsaslandırmamış, beləliklə o, həmin iş üzrə maraqlı şəxs olmamış, və həmin iş üzrə qətnamə 2004-cü ildə çıxarılmışdır.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsi həmin iş üzrə çıxardığı 30 may 2014-cü il tarixli qərarı ilə işdə iştirak etməyə cəlb edilməyən, lakin qəbul edilən qətnamə hüquq və vəzifələrinə toxunan şəxs M.Ə.Əsədovun şikayətini təmin edərək Sumqayıt şəhər Məhkəməsinin yuxarıda qeyd edilən 25 aprel 2014-cü il tarixli qərarını ləğv etmiş və Sumqayıt şəhər Məhkəməsinin 24 sentyabr 2004-cü il tarixli qətnaməsindən M.Ə.Əsədov tərəfindən apellyasiya şikayətinin verilmə müddətini buraxılmamış hesab etmişdir. Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyası çıxardığı 30 may 2014-cü il tarixli qərarı ilə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 60-cı maddəsinə və Mülki

Prosessual Məcəlləsinin 4.1-ci maddəsinə istinad etməklə nəticəyə gəlmişdir ki, Sumqayıt şəhər Məhkəməsinin 24 sentyabr 2004-cü il tarixli 2-1970/2004 sayılı qətnaməsi əsasında əldə edilmiş mülkiyyət hüququ və həmin hüquqdan yaranmış tələb etmək səlahiyyəti mübahisəli qaraja faktiki sahiblik və ondan istifadə edən M.Ə.Əsədovun birbaşa hüquq və vəzifələrinə toxunduğundan həmin qətnamədən işdə iştirak etməyə cəlb edilməyən M.Ə.Əsədov tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayətini geri qaytarmaqla, prosessual müddəti bərpa etməməklə və bunu formal səbəblərlə əsaslandırmaqla birinci instansiya məhkəməsi qeyd edilən subyektiv hüquqları–konkret olaraq məhkəmə müdafiəsi hüququnu məhdudlaşdırmışdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi qeyd olunan qərarla ilə Sumqayıt şəhər Məhkəməsinin xüsusi icraat qaydasında baxaraq iş üzrə çıxardığı 24 sentyabr 2004-cü il tarixli qətnaməsinin işdə iştirak etməyə cəlb olunmayan M.Ə.Əsədovun hüquq və vəzifələrinə toxunmasını müəyyən etdiyinə görə, iş üzrə hüquq haqqında mübahisənin mövcud olması məsələsini müzakirə edərək yuxarıda sadalanan prosessual hüquq normalarının tələblərinə müvafiq qərar qəbul etməli olduğu halda, ümumi icraat qaydalarının prinsipi əsasında qətnamə çıxararaq M.Ə.Əsədovun apellyasiya şikayətini təmin etməyərək Sumqayıt şəhər Məhkəməsinin 24 sentyabr 2004-cü il tarixli qətnaməsini o əsasla dəyişdirilmədən saxlamışdır ki, sübut etmə yükü üzərinə düşməsinə baxmayaraq M.Əsədov mübahisəli qaraja dair hər hansı legitim hüquqa malik olmasını sübut edə bilməmiş, ərizəçinin həmin əmlak üzərində sahiblik, istifadə və sərəncam hüququnun müəyyən edilməsinin onun hansı maraqlarına toxunduğunu əsaslandırma bilməmişdir.

Göründüyü kimi apellyasiya instansiyası məhkəməsi prosessual hüquq normalarının əhəmiyyətli pozuntusuna yol verməklə qətnamə çıxarmışdır.

Azərbaycan Respublikası MPM-nin 418.1-ci maddəsinə əsasən maddi və prosessual hüquq normalarının pozulması və ya düzgün tətbiq olunmaması apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnamə və qərarının ləğv edilməsi üçün əsasdır.

Həmin Məcəllənin 418.3-cü maddəsinə görə prosessual hüquq normalarının pozulması və ya düzgün tətbiq olunmaması qətnamənin yaxud qəraradın ləğv edilməsi üçün o vaxt əsas ola bilər ki, bu pozuntu düzgün qətnamə qəbul edilməməsi ilə nəticələnsin və ya nəticələne bilsin.

İşin şərh olunan hallarını müzakirə edərək Azərbaycan Respublikası Ali

Məhkəməsinin Mülki Kollegiyası kassasiya şikayətini qismən təmin edərək Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının iş üzrə 12 sentyabr 2014-cü il tarixli qətnaməsini ləğv etmiş və iş yenidən baxılması üçün Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinə göndərilmişdir.

Çəkişmə prinsipinin pozulması, apellyasiya şikayətinin dəlillərinin araşdırılmaması və qətnamədəki qeyri-müəyyənlik onun ləğvi üçün əsasdır.

İddiaçı Beynəlxalq Sığorta Şirkəti ASC cavabdeh Babayev Bahadır Laçın oğluna qarşı 4600 manat sığorta ödənişi məbləğinin və 30 manat ödənilmiş dövlət rüsumunun tutulmasına dair iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət etmişdir.

İddia tələbi onunla əsaslandırılmışdır ki, 06 yanvar 2013-cü il tarixdə Şabran rayonu, M.Rəsulzadə küçəsində cavabdeh Babayev Bahadır Laçın oğlu tərəfindən idarə olunan “Vaz 21074” markalı 90-HV-397 dövlət qeydiyyat nişanlı avtomobillə yol nəqliyyat hadisəsi törətmiş və nəticədə Novruzov Sahil Nadir oğlunun idarə etdiyi Beynəlxalq Sığorta Şirkəti ASC-də MTRP nömrəli AFG 38786 sayılı sığorta şəhadətnaməsi ilə sığortalanmış “Vaz 21154” markalı 90-NC-325 dövlət qeydiyyat nişanlı avtomobilə zərər dəymişdir. Qeyd olunan zərərin aradan qaldırılması üçün Beynəlxalq Sığorta Şirkəti ASC tərəfindən 4600 manat məbləğində sığorta ödənişi həyata keçirilmişdir. Şabran rayon məhkəməsinin 06 fevral 2013-cü il tarixli qərarına əsasən Babayev Bahadır Laçın oğlu YHN-də zərərverən qismində iştirak etmişdir və nəticədə cavabdehin zərərin aradan qaldırılmasına dair mülki məsuliyyəti yaranmışdır. Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 936.1-ci maddəsinə müvafiq olaraq, subroqasiya hüququ sığorta ödənişi almış şəxsin ona dəymiş zərəre görə məsuliyyət daşıyan üçüncü şəxsə qarşı malik olduğu hüquqlardan və vasitələrdən həmin ödənişi vermiş sığortaçının istifadə etmək hüququdur. Qeyd olunanlara əsasən iddiaçı tərəf sözügedən

zərərin aradan qaldırılması üçün ödədiyi 4600 manat sığorta ödənişinin məbləğini cavabdehdən tələb etmək hüququna malik olmuşdur. Bu barədə 03 aprel 2013-cü ildə pretenziya məktubu ilə cavabdehə müraciət edilsə də, ondan heç bir cavab alınmamışdır.

Novruzov Sahil Nadir oğlunun idarə etdiyi VAZ 21154 markalı avtomobilə Babayev Bahadır Laçın oğlunun törətdiyi avtonəqliyyat hadisəsi nəticəsində “Xəzər – Lada” ASC-nin 06 fevral 2013-cü il tarixli ziyan aktına əsasən, 5275 manat maddi zərər dəydiyi müəyyən edilmişdir. Sığorta ödənişi olaraq 4600 manat “ABB” ASC-nin Səbail filialına köçürülmüşdür.

Siyəzən rayon məhkəməsinin 21 iyul 2014-cü il tarixli, 2(059)280/2014 sayılı qətnaməsi ilə iddia tələbi təmin olunaraq, cavabdeh Babayev Bahadır Laçın oğlundan 4600 manat sığorta ödənişi məbləği və 30 manat ödənilmiş dövlət rüsumunun əvəzi, ümumilikdə 4630 manat pulun tutularaq iddiaçının xeyrinə ödənilməsi müəyyən olunmuşdur.

Cavabdehin vermiş olduğu apellyasiya şikayətinə mülki işə baxan Apellyasiya instansiyası məhkəməsi qətnaməsində həmçinin qeyd etmişdir: “gəldiyi nəticələrin hüquqi əsası kimi birinci instansiya məhkəməsi qətnaməsində Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 936.1-ci maddəsinə istinad edərək göstərmişdir ki, subroqasiya hüququ bu Məcəllənin 936.6-cı maddəsi nəzərə alınmaqla, sığorta ödənişi almış şəxsin ona dəymiş zərər görə məsuliyyət daşıyan üçüncü şəxsə qarşı malik olduğu hüquqlardan və vasitələrdən

həmin ödənişi vermiş sığortaçının istifadə etmək hüququdur.

Həmin Məcəllənin 936.2.-ci maddəsinin tələbinə görə, faydalanan şəxsin zərərverən şəxsə qarşı zərərin əvəzini ödəmək tələbi ilə bağlı hüquq əmlak sığortası üzrə sığorta ödənişini vermiş sığortaçıya subroqasiya qaydasında onun verdiyi sığorta ödənişi məbləğində keçir”.

Cavabdeh B.Babayev apellyasiya şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, “birinci instansiya məhkəməsi işin hallarını kifayət qədər araşdırmamış və bunun nəticəsində maddi və prosessual hüquq normaları düzgün tətbiq edilməmişdir. Belə ki, həqiqətən də iddiaçının iddia ərizəsində qeyd etdiyi kimi 06 yanvar 2013-cü il tarixdə təmsil etdiyi şəxs idarə etdiyi avtomobilin Novruzov Sahil Nadir oğlunun idarə etdiyi avtomobillə toqquşması nəticəsində cavabdeh təqsirli bilinərək, inzibati qaydada cərimə edilmişdir. Bundan sonra Sahil Novruzov ona qarşı zərərin ödənilməsi barədə pul tələbinə dair iddia qaldırmışdır. Həmin iş üzrə məhkəmə-əmtəəşünaslıq ekspertizası təyin edilmiş, həmin ekspertizasının rəyinə əsasən qəza nəticəsində zərərçəkmişə dəymiş maddi ziyanın məbləği təxminən 5400 manat müəyyən edilmişdir. Siyəzən rayon məhkəməsi tərəfindən cavabdehdən iddiaçının xeyrinə 5400 manat məbləğində pul ödənilməsi barədə qətnamə qəbul edilmişdir. Belə ki, baş vermiş yol qəzası nəticəsində zərərçəkmiş şəxs olan Novruzov Sahil Nadir oğluna dəymiş maddi ziyanının ödənilməsi barədə olan hüquqları Siyəzən rayon məhkəməsinin 25 sentyabr 2013-cü il tarixli qanuni qüvvəyə minmiş icraya yönəlməklə icra edilən qətnamə ilə təmin edilmişdir”.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi apellyasiya şikayəti ilə əlaqədar qətnaməsində aşağıdakıları qeyd etmişdir: “iddiaçının işin faktiki hallarından məlumatı olmadığından cavabdehdən 4630 manat məbləğində pulun alınaraq Beynəlxalq Sığorta Şirkətinə verilməsini tələb etmişdir və birinci instansiya məhkəməsi düzgün olaraq iddia tələbini təmin etmişdir.

Sığortalanmış Novruzov Sahil Nadir oğlu qanunsuz olaraq iki dəfə eyni hadisə ilə əlaqədar faktiki olaraq varlanmış olduğundan, məhkəmə kollegiyasının qənaətinə görə

cavabdeh Babayev Bahadır Laçın oğlu qanunla müəyyən edilmiş qaydada ilkin qətnaməni mübahisələndirməli və yaxud buna icra qaydasında münasibət bildirməlidir”.

Məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətinin dəlillərini, mülki işin materiallarını araşdırıb belə qənaətə gəlmişdir ki, kassasiya şikayəti təmin olunmalı, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsi ləğv edilməli, iş yeni apellyasiya baxışına qaytarılmalıdır. Belə ki, Babayev Bahadır Laçın oğlu apellyasiya şikayətində birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsinin ləğv edilməsinin əsası kimi ona istinad etmişdir ki, mübahisələndirilən qətnamənin qəbulu zamanı onun iştirakı təmin edilmədiyindən ədalət mühakiməsi, yəni prosesin çəkişmə prinsipi təmin edilməmiş, eyni zamanda işin faktiki hallarına tam aydınlıq gətirilməmiş, nəticədə iş üzrə məhkəmə tərəfindən səhv qərar qəbul edilmişdir.

Mülki işə birinci instansiya məhkəməsinin məhkəmə iclasının 21 iyul 2014-cü il tarixdə saat 09:30-da keçirilməsi barədə bildirişin surəti əlavə olunsada, həmin bildirişin cavabdeh B.L.Babayevə vaxtında çatdırılması barədə işdə heç bir sübut mövcud deyildir. Bu işə B.L.Babayevin apellyasiya şikayətində qeyd etdiyi birinci instansiya məhkəməsinə məhkəmə iclasının vaxtı və yeri barədə vaxtında məlumatlandırılmaması barədə dəlilinin əsaslı olmasının əlaməti kimi qəbul olunmalıdır. Bundan əlavə, B.L.Babayevin apellyasiya şikayətinə əlavə etdiyi zərfin surətində poçt möhürünün 22.05.2014-cü il tarixə aid olması da onun dəlilinin əsaslılığına dəlalət edir. Qeyd olunanlara baxmayaraq apellyasiya instansiyası məhkəməsi apellyasiya şikayətinin həmin dəlilinə əhəmiyyət verməmiş, onu qətnaməsində qiymətləndirməmişdir. Halbuki, Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinin 387.2.2.-ci maddəsinə əsasən, işə, işdə iştirak edən şəxslərdən məhkəmə iclasının vaxtı və yeri haqqında lazımı qaydada xəbərdar edilməmiş hər hansı birinin iştirakı olmadan məhkəmə tərəfindən baxılmışdırsa şikayətin dəlillərindən asılı olmayaraq birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsi ləğv olunmalıdır. Apellyasiya instansiyası məhkəməsi qanunun həmin tələbinə riayət etməmişdir.

Bundan əlavə məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən apellyasiya şikayətinin dəlillərinin araşdırılmaması tərəfin ədalətli məhkəmə baxışına olan hüququnun tərkib hissəsini təşkil edən əsaslandırılmış qərar almaq hüququnu pozur.

Azərbaycan Respublikası tərəfdar çıxdığı “İnsan hüquqları və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının 6-cı maddəsinin 1-ci hissəsinə əsasən, hər kəs, onun mülki hüquq və vəzifələri müəyyən edilərkən və ya ona qarşı hər hansı cinayət ittihamı irəli sürülərkən, qanun əsasında yaradılmış müstəqil və qərəzsiz məhkəmə vasitəsilə, əqləbatan müddətdə işinin ədalətli və açıq araşdırılması hüququna malikdir.

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi öz qərarlarında tərəfin əsaslandırılmış qərar almaq hüququnu ədalətli məhkəmə baxışına olan hüququnun tərkib hissəsi kimi qiymətləndirilmişdir.

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi “Hiro Balani İspaniyaya qarşı” iş üzrə 09 dekabr 1994-cü il tarixli qərarında göstərmişdir ki, milli məhkəmələr hər təqdim olunan arqumenti və onunla əlaqəli sübutu cavablandırmaq vəzifəsini daşımaları da, məhkəmə tərəfindən mühüm arqumentlər cavabsız qaldıqda məhkəmə baxışı ədalətli hesab edilə bilməz... Ərizəçinin arqumentinin apellyasiya məhkəməsi tərəfindən rədd edildiyi və ya sadəcə nəzərə alınmadığı aydın deyil. Hər halda, həmin məhkəmə bu arqumenti rədd etsəydi, bunu öz qərarında əsaslandırması idi...

Avropa Məhkəməsi “Kastravet Moldovaya qarşı” iş üzrə 13 mart 2007-ci il tarixli qərarında məhkəmələr tərəfindən hüquq tətbiqediciliyinə aid olan daha bir hüquqi mövqeyini ifadə edərək belə qənaətə gəlmişdir ki, müvafiq məsələləri həll edərkən ölkə məhkəmələri qanunvericiliyin müddəalarını təkrar etməklə kifayətlənərək onların bu işə tətbiqini izah etməmişlər və beləliklə, həmin qərarlar əsaslandırılmış və kifayətedici deyildir.

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin hakimləri D.Spilman və G.Malinverni Məhkəmənin “Maksimov Rusiyaya qarşı” 18 mart 2010-cu il tarixli qərarına xüsusi rəydə qeyd etmişlər ki,

“əsaslandırılmış qərarın məqsədlərindən biri də tərəflərə onların dəlillərinə lazımi diqqət yetirilməsini nümayiş etdirməkdən ibarətdir”. Bu isə o deməkdir ki, tərəf şikayətində qeyd etdiyi dəlillərin nə üçün məhkəmə tərəfindən qəbul olunmadığını məhkəmə qərarından aydın şəkildə başa düşməli, dəlilinə cavab almalıdır. Apellyasiya instansiyası məhkəməsi cavabdehin dəlillərinə münasibət bildirməməklə onu bu hüquqdan məhrum etmişdir.

Məhkəmə kollegiyası qətnamədəki qeyri-müəyyənliklə bağlı aşağıdakıları qeyd etmişdir:

Müəyyənlik insanın həyat fəaliyyətinin səmərəliliyinin əsas təminatlarından biridir. İnsanın məqsədi, məqsədə çatmaq üçün qarşısına qoyduğu vəzifələr, həmin vəzifələrin yerinə yetirilməsinin üsül və vasitələri, yolları müəyyən olduqda məqsədə nail olmaq çətinlik yaratmır. Qeyri-müəyyən vəziyyətdə olan insandan fərqli olaraq, azad insan fəaliyyətini planlaşdırma bilir, məqsədinə çatmaq üçün hansı addımları atmalı olduğunu görür, yerinə yetirəcəyi hərəkətlərin və ya hərəkətsizliyin nəticələrini başa düşərək ya onları yerinə yetirir və ya bundan çəkinir. Qeyri-müəyyənlik bir qayda olaraq hərəkət və ya hərəkətsizliyin nəticələrinin necə olacağını qabaqcadan görməyə imkan vermir, insanı çətin vəziyyətdə qoyur, fəaliyyətinin səmərəsizliyinə səbəb olur. Cəmiyyətin fəaliyyətində də müəyyənlik mühüm əhəmiyyət kəsb edir. İnsanın cəmiyyətdəki fəaliyyəti müəyyənliyə, o cümlədən hüquqi müəyyənliyə söykəndikdə daha faydalı olur. Hüquqi müəyyənlik prinsipi digər tələblərlə yanaşı, ən ümumi mənada mövcud hüquqi vəziyyətə aid aydınlığı və müəyyənliyi nəzərdə tutur. Hüquqi müəyyənlik prinsipi cəmiyyətdə nizam yaradır, cəmiyyət üzvləri üçün vahid davranış qaydalarını müəyyənləşdirir, sabitliyi, əmin-amanlığı təmin edən mühüm mexanizm kimi çıxış edir.

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi dəfələrlə bəyan etmişdir ki, “İnsan hüquqları və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi haqqında” Konvensiyanın bütün müddəaları, o cümlədən ədalətli məhkəmə araşdırması hüququnu nəzərdə tutan 6-cı maddə Konvensiyanın Preambulasında iştirakçı-dövlətlərin ümumi sərvəti kimi

səciyyələndirdikləri hüququn aliliyinə söykəməli, hüququn aliliyini təmin edən başlıca şərtlərdən biri isə məhz hüquqi müəyyənlik prinsipidir. Hüquqi müəyyənlik prinsipinin təmin edilməsinin əsas şərtlərindən biri də milli qanunvericiliyin dəqiq, konkret olmasıdır. Bu və ya digər qanunun (normanın) hüquqi müəyyənlik prinsipinə uyğunluğu barədə nəticəyə gəlmək üçün həmin qanunun (normanın) müəyyən keyfiyyət meyarlarına cavab verib-verməməsi önəm kəsb edir. İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin mövqeyinə görə «qanunun keyfiyyət meyarları» onun müəyyənliyi (konkretliyi) və doğura biləcəyi halların gözlənilən olması ilə bağlıdır. Qanun hüquqları pozulan şəxslərdə müdafiə olunacaqlarına əminlik yaratmalı, hər kəsə, lazım gəldikdə zəruri hüquqi yardıma müraciət etməklə mübahisə ilə bağlı dövlət orqanının edə biləcək hərəkətləri qabaqcadan təxmin etməyə imkan verməli, ərazidən əraziyə və yaxud hadisədən hadisəyə hüquq tətbiq edənin mövqeyinin dəyişməyəcəyinə inamı təmin etməlidir. Bunun üçün isə Qanunda işlədilən hüquqi anlayışlar aydın və birmənalı olmalı, eyni məsələnin müxtəlif normalarda ziddiyyətli həll olunmasına yol verilməməlidir.

Məhkəmə kollegiyası qanunlara münasibətdə tətbiq olunan hüquqi müəyyənlik anlayışını daha geniş şərh etməklə, bu prinsipin məhkəmə qətnamələrinə də şamil olunmasını vacib hesab etmişdir. Belə ki, məhkəmə qətnaməsi tərəflərə aydın olmalı, tərəflər həmin qətnamədə məhkəmənin qeyd etdiklərini başa düşmək və onlardan nəticə çıxarmaq, edəcəyi

hərəkətlərin nəticələrini qabaqcadan görmək imkanına malik olmalıdır. Apellyasiya instansiyası məhkəməsi qətnaməsində göstərmişdir ki, cavabdeh Babayev Bahadır Laçın oğlu qanunla müəyyən edilmiş qaydada ilkin qətnaməni mübahisələndirməli və yaxud buna icra qaydasında münasibət bildirməlidir.

Mülki işin materialları ilə müəyyən edilir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin nəzərdə tutduğu ilkin qətnamə, yəni Siyəzən rayon məhkəməsinin 25 sentyabr 2013-cü il tarixli qətnaməsi artıq qanuni qüvvəsini almış və icraya yönəlmişdir. Belə olan halda apellyasiya instansiyası məhkəməsi B.L.Babayev tərəfindən onu hansı qaydada mübahisələndiriləcəyini nəzərə almamış, bu barədə tərəfə heç bir aydınlıq verməmişdir. Həmin qətnaməyə “icra qaydasında” münasibət bildirmək” ifadəsi ümumiyyətlə anlaşılan deyildir.

Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin 15.2.-ci maddəsinə əsasən, məhkəmələrin qanuni qüvvəyə minmiş qətnaməsi, qərarı, qərarı, əmri bütün dövlət hakimiyyəti, yerli özünüidarə orqanları, onların vəzifəli şəxsləri, ictimai birliklər, siyasi partiyalar, həmkarlar ittifaqları, onların vəzifəli şəxsləri, həmçinin fiziki və hüquqi şəxslər üçün məcburidir və Azərbaycan Respublikasının bütün ərazisində hökmən icra olunmalıdır.

Ona görə də, məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsi hüquqi müəyyənlik prinsipi baxımından da mülki prosesual qanunvericiliyin tələblərinə cavab vermir.

Tərəflər arasında hüquq münasibətinin müəyyən edilməsinə iddiaçının hüquqi marağı mövcud olduğundan, işin hazırkı vəziyyətində iddianın mümkünsüzlüyünə dair əsaslar olmadığından hüquq münasibətinin mövcud olması barədə müəyyən etmə iddia növü üzrə iddianı mümkün saymayan apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı ləğv edilmişdir.

İddiaçı Azərbaycan Respublikası Vəkillər Kollegiyası inzibati-iqtisadi məhkəməyə müraciət edərək iddiaçının, cavabdeh Azərbaycan Respublikası Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsinə onun tabeliyində olan qurumların, o cümlədən Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestri Xidmətinin və onun ərazi idarələrinin iddiaçı təşkilatın üzvləri olan

vəkillərə onların müvafiq sorğuları əsasında daşınmaz əmlakın dövlət reyestr məlumatlarını (daşınmaz əmlakın özəlləşdirilməsi, özgəninkiləşdirilməsi, yüklü edilməsi, icarəyə verilməsi) vermək vəzifələri daşdıqlarının müəyyən edilməsini xahiş etmişdir.

İşin hallarından görünür ki, iddiaçı cavabdehə müraciət edərək “Vəkillər və vəkillik

fəaliyyəti haqqında” Qanunun 15-ci maddəsinin II hissəsinə əsasən vəkillərin idarə və müəssisələrdən zəruri olan arayışları almaq, sənədlərlə tanış olmaq və sənədlərin surətini çıxarmaq hüququna malik olduğu halda, onların sorğularına cavabdehə tabe olan reyestr xidməti orqanlarının əməkdaşlarının cavab verməkdən imtina etdiyini bildirmişdir. Qeyd edilənlər nəzərə alınaraq məktubda reyestr xidməti orqanlarının işçilərinin qanuna riayət etmələri və üzərlərinə düşən vəzifələrin qanunla müəyyən edilmiş qaydada yerinə yetirmələri barədə müvafiq şəbələrə göstəriş verilməsi xahiş edilmişdir.

Cavabdeh 10 aprel 2014-cü il tarixli məktubu ilə iddiaçıya bildirmişdir ki, "Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında" Qanunun 5-ci maddəsinə uyğun olaraq hüquq sahibinin vəkili etdiyi şəxs səlahiyyətlərini təsdiq edən orderi və ya müqaviləni təqdim etməklə və "Azərbaycan Respublikası Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi yanında Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestri Xidmətinin ərazi idarələri tərəfindən göstərilən xidmətlərin tariflərinin tənzimləməsi barədə" Tarif (qiymət) Şurasının 31 iyul 2009-cu il tarixli, 4 nömrəli qərarı ilə nəzərdə tutulmuş xidmət haqqını ödəməklə Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsinin yanında Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestri Xidmətinin ərazi idarəsinə əsaslandırılmış yazılı sorğu ilə müraciət etdikdə daşınmaz əmlakın dövlət reyestrindən məlumatların verilməsi təmin olunacaqdır.

2 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsi iddianı mümkün saymamışdır.

Birinci instansiya məhkəməsi iddianı mümkün saymayarkən ona əsaslanmışdır ki, "Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında" Qanunun 5.1-ci, "Vəkillər və vəkillik fəaliyyəti haqqında" Qanunun 7 və 15-ci, habelə "Dövlət sirri haqqında" Qanunun 22.1-ci maddələrinə əsasən Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestri Xidmətinin hansı hallarda vəkillərin sorğularına cavab vermək vəzifəsi müəyyən edilmişdir. Həmçinin qanunvericilikdə təşkilati formasından asılı olmayaraq idarə, müəssisə və təşkilatların vəkillərə öz peşə borclarını yerinə yetirərkən yardım etməyə borclu olması da nəzərdə tutulmuşdur. İddiaçı və cavabdeh arasında sorğu əsasında məlumatların tələb edilməsi hüququnu və belə məlumatların

verilməsi vəzifəsini müəyyən edən hüquq münasibətləri qanunla müəyyən edildiyindən, həmin hüquq münasibətlərin müəyyən edilməsi məhkəmənin səlahiyyətinə aid edilə bilməz. Odur ki, hər hansı hüquq münasibətinin məhkəmə tərəfindən müəyyən edilməsinə zərurət yoxdur.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası iddiaçının apellyasiya şikayətini təmin etməyərək, birinci instansiya məhkəməsinin qərarını dəyişdirmədən saxlamışdır.

Birinci instansiya məhkəməsinin gəldiyi nəticə ilə razılaşan apellyasiya məhkəməsi əlavə olaraq qeyd etmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Vəkillər Kollegiyasının nizamnaməsinə əsasən Azərbaycan Respublikası Vəkillər Kollegiyası qeyri-dövlət, müstəqil, özünüidarəetmə təşkilatıdır, qeyri-kommersiya məqsədilə yaranmışdır. Hazırkı iş üzrə Vəkillər Kollegiyası ilə cavabdeh orqan arasında publik hüquq norması əsasında inzibati hüquq münasibəti yaranmamışdır. Mübahisə ilə bağlı konkret tələb üzrə cavabdeh orqana sorğu ilə müraciət etmək hüququ-subyektiv hüquq vəkillərə məxsus olduğundan, sorğuya müvafiq cavab verilmədiyi təqdirdə iddiaçının deyil, konkret olaraq iş üzrə sorğu vermiş vəkilin sorğuya cavab almaq hüququ pozulmuş olur. Hazırkı halda yalnız konkret işlə bağlı vəkilin sorğu vermək hüququndan və inzibati orqanın həmin sorğuya cavab vermək vəzifəsindən ibarət olan inzibati hüquq münasibəti yaranmışdır ki, bu münasibət çərçivəsində iş üzrə sorğu vermək, həmin sorğuya cavab verməyi tələb etmək, cavab verilmədiyi təqdirdə isə müdafiə tədbirindən istifadə etmək kimi elementlərdən ibarət olan subyektiv hüquq məhz sorğu vermiş və ona cavab almadığı halda hüququ pozulmuş konkret vəkilə məxsusdur. Vəkillər Kollegiyasının hazırkı iş üzrə inzibati hüquq münasibətinin subyektiv, bilavasitə hüquqlarının pozulduğunu iddia edən iddiaçı qismində olması istisna edilir. Vəkillər Kollegiyası yalnız kollektiv maraqların pozulduğu halda və yalnız kollektiv maraqların müdafiə olunması məqsədi ilə inzibati məhkəmə icraatı qaydasında müvafiq iddia tələbi ilə məhkəməyə müraciət edə bilər. Başqa sözlə, o, yalnız öz hüquqlarının pozulduğu hallarda həmin hüquq pozuntularından qorunma

tədbirləri görə bilər, iddiaçının inzibati orqanlardan ümumi olaraq qanunların hüququayğun icrasını tələb etmək hüququ yoxdur.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarından iddiaçı kassasiya şikayəti verib qəraradın ləğv edilməsini xahiş etmişdir.

İddia ərizəsinə uyğun tərtib edilmiş kassasiya şikayəti əlavə olaraq onunla əsaslandırılmışdır ki, İnzibati Prosesual Məcəllənin 36.1-ci maddəsinə əsasən, müəyyən etmə və ya tanınma haqqında iddia vasitəsi ilə iddiaçı hər hansı hüquq münasibətinin mövcud olması və ya olmamasının, yaxud inzibati aktın etibarsızlığının tanınmasını məhkəmədən tələb edə bilər. İnzibati prosesual qanunvericilik müəyyən etmə haqqında iddianı müstəqil iddia növü kimi nəzərdə tutmuşdur. Hazırkı halda digər iddia növləri iddiaçaya hüquqlarını müdafiə üçün konkret mexanizm təklif etmədiyi üçün iddiaçı müəyyən etmə haqqında iddia institutundan istifadə edir. Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən 09 dekabr 2004-cü il tarixdə qeydə alınmış Azərbaycan Respublikası Vəkillər Kollegiyasının nizamnaməsinin 2.1-ci bəndinə əsasən, Vəkillər Kollegiyası vəkillərin sosial və prosesual hüquqlarının müdafiə edilməsi məqsədi ilə təsis edilir. Nizamnamənin 3.1-ci bəndinin üçüncü hissəsinə əsasən, Vəkillər Kollegiyası öz üzvlərinin hüquqlarını qoruyur. Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qənaətinə görə Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestr Xidmətinin məlumatları verməkdən imtina etməsi ilə bağlı iddiaçı və onun üzvləri hər dəfə ayrı-ayrılıqda məhkəməyə müraciət etməlidir. Tanınma və ya müəyyən etmə haqqında iddia o zaman yolveriləndir ki, hüquq münasibəti həqiqətən də mövcud olsun (və ya olmuş olsun) və həmin hüquq münasibəti kifayət qədər konkretləşmiş olsun. İddiaçı ilə cavabdeh arasında hüquq münasibətlərinin mövcud olması və bu hüquq münasibətinin kifayət qədər konkretləşmiş olması hazırkı işdə mübahisələndirilməyən məsələdir. Tanınma və ya müəyyən etmə haqqında iddiaların predmeti 36.1-ci maddəyə əsasən ancaq konkretləşmiş hüquq münasibəti ola bilər. Şikayət verilən məhkəmə qəraradının digər dəlili isə ondan ibarətdir ki, “iş üzrə iddiaçı iddia tələbində cavabdeh inzibati orqana qarşı Vəkillər

Kollegiyasının üzvləri olan vəkillərin verdikləri hansı sorğulara cavab verilməsi öhdəliyinin cavabdehə həvalə edilməsini dəqiq olaraq göstərməmişdir”. İddia tələbindən də göründüyü kimi, vəkillərin "müvafiq sorğusu" "daşınmaz əmlakın özəlləşdirilməsi, özgəninkiləşdirilməsi, yüklü edilməsi, icarəyə verilməsi”nə dair sorğuları ehtiva edir və burada aydın olmayan məqam yoxdur.

Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi kollegiyası aşağıdakılara görə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin gəlidiyi nəticəni əsaslı saymamışdır.

Azərbaycan Respublikası İnzibati Prosesual Məcəlləsinin (bundan sonra İPM) 2.2.5-ci maddəsinə əsasən inzibati hüquq münasibətinin mövcud olmasına və ya olmamasına, habelə inzibati aktın etibarsız sayılmasına dair iddialara (müəyyən etmə və ya tanınma haqqında iddia) inzibati məhkəmə icraatı qaydasında baxılır.

Müəyyən etmə haqqında iddia hər hansı qeyri-müəyyən hüquqi vəziyyətin hüquqi cəhətdən məcburi qüvvəyə malik aydınlaşdırılmasına xidmət edir. İPM-də müəyyən etmə haqqında iddianın üç növündən bəhs edilir: 1) hər hansı hüquq münasibətinin mövcud olub olmamasının müəyyən olunması (İPM-in 36.1-ci maddəsinin 1-ci yarımbəndi); 2) hər hansı inzibati aktın etibarsızlığının tanınması (İPM-in 36.1-ci maddəsinin ikinci yarımömləsi); 3) artıq icra olunmuş inzibati aktın qanunsuzluğunun müəyyən edilməsi (İPM-in 36.2-ci maddəsi).

Hazırkı mübahisə hər hansı hüquq münasibətinin mövcud olub-olmamasının müəyyən olunması (İPM-in 36.1-ci maddəsinin 1-ci yarımbəndi) ilə bağlıdır. Hüquq münasibəti dedikdə, bir neçə şəxs arasında münasibətə dair konkret faktiki hala aid publik hüquq norması əsasında həmin konkret haldan irəli gələn hüquqi əlaqə başa düşülür. Bu hüquq münasibəti iki tərəf arasında mübahisəli olmalıdır. Bundan başqa, bu növ iddia üzrə iddiaçının xüsusi marağı olmalıdır və maraq hüquqi, iqtisadi və ideya xarakterli ola bilər (İPM-in 36.3-cü maddəsi).

Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyində qeydiyyatda alınmış nizamnamənin 1.2-ci bəndinə görə Vəkillər Kollegiyası

məhkəmədə iddiaçı və cavabdeh kimi çıxış etmək hüququna malikdir.

Vəkillər Kollegiyası vəkillərin sosial və prosessual hüquqlarının müdafiə edilməsi məqsədi ilə təsis edilir (2.1-ci bənd). Vəkillər Kollegiyası öz üzvlərinin hüquqlarını qoruyur (3.1-ci bənd).

“Vəkillər və vəkillik fəaliyyəti haqqında” Qanunun 7-ci maddəsinin I hissəsinə əsasən təşkilati formasından asılı olmayaraq idarə, müəssisə və təşkilatlar vəkillərə öz peşə borclarını yerinə yetirərkən yardım etməyə borcludurlar.

Həmin Qanunun 15-ci maddəsinin II hissəsinin 3-cü bəndində qeyd edilir ki, vəkillər peşə fəaliyyətini həyata keçirməklə əlaqədar müstəqil araşdırmalar aparmaq, sənəd toplamaq, hüquqi yardım göstərmək üçün zəruri olan arayışları və digər sənədləri idarə, təşkilat və müəssisələrdən tələb etmək, onlarla tanış olmaq və həmin sənədlərin surətlərini çıxarmaq; “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq, daşınmaz əmlakın dövlət reyestrinin məlumatlarının alınması ilə bağlı əsaslandırılmış yazılı sorğular vermək” hüququna malikdir.

İPM-in 32-ci maddəsinə görə kollektiv maraqların müdafiə olunması məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olaraq yaradılmış qeyri-hökumət təşkilatları (ictimai birliklər və ya fondlar) tərəfindən də bu Məcəllənin 35.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş müvafiq iddianın qaldırılmasına yol verilir.

Cavabdehin Vəkillər Kollegiyasının ayrı-ayrı üzvlərinin çoxsaylı müraciətlərinə qanunvericiliyin tələb etdiyi qaydada əsaslandırılmış cavab verməsi, yaxud sorğu edilən sənədlərin onlara təqdim etməsi iş materialları ilə təsdiq olunmamışdır. İddiaçı qeyd edilənlərə əsaslanaraq tərəflər arasında yaranmış hüquq münasibətinə aydınlıq gətirilməsi üçün müəyyən etmə haqqında iddia ilə məhkəməyə müraciət etmişdir.

Bəhs edilənlərə əsasən iddiaçı öz üzvlərinin hüquqlarını qorumaq üçün iddia qaldırmaqda subyektiv hüquqa malik olmuşdur. İddiaçı ilə cavabdeh arasında edilən sorğu və verilən cavablarla bağlı qeyri-müəyyən hüquqi vəziyyət yaranmışdır. Bu cür hüquqi vəziyyətin

aydınlaşdırılması hüquq münasibətinin müəyyən edilməsi ilə mümkündür. Hüquq münasibətinin müəyyən edilməsi isə inzibati məhkəmə icraatı qaydasında müəyyən etmə haqqında iddia ilə aradan qaldırıla bilər. Müəyyən etmə ilə bağlı xüsusi maraq mövcuddur və xüsusi maraq hüquqi xarakterlidir.

Nəzərə alınmalıdır ki, müəyyən etmə haqqında iddia tələb hüququnun birbaşa həyata keçirilməsinə və ya hər hansı bir inzibati hərəkətdən qorunmağa xidmət etmir. Əksinə, bu cür iddia qaldırıldıqda, ön planda hər hansı bir hüquqi vəziyyətin aydınlaşdırılması məqsədilə bu və ya digər hüquq münasibətinin müəyyən edilməsi, yaxud hüquqi statusun tanınması durur. Müəyyən etmə haqqında məhkəmə qərarının hüquqi qüvvəsi konkret bir inzibati akt barəsində qəbul edilmiş qərardan uzağa gedir.

Məhkəmələr iddianın mümkünsüzlüyü barədə nəticəyə gələrkən tərəflər arasında sorğu əsasında məlumatların tələb edilməsi hüququnu və belə məlumatların verilməsi vəzifəsini müəyyən edən hüquq münasibətlərinin qanunla müəyyən edildiyinə, həmin hüquq münasibətlərinin müəyyən edilməsinin məhkəmənin səlahiyyətinə aid olmadığına, hər hansı hüquq münasibətinin məhkəmə tərəfindən müəyyən edilməsinə zərurətin olmadığına əsaslanmışlar. Apellyasiya instansiyası məhkəməsi, həmçinin iddiaçının hazırkı iddianın qaldırılmasına subyektiv hüququnun, yaxud hüquq münasibətinin mövcud olub-olmamasının müəyyən edilməsinə hüquqi marağının olmamasına əsaslanmışdır.

Məhkəmə kollegiyası qeyd edir ki, hazırkı işdə iddianın ümumi mümkünlük şərtləri (məsələn, iddiaçının prosessual hüquq qabiliyyəti) ilə yanaşı, müəyyən etmə haqqında iddianın xüsusi mümkünlük şərtləri də mövcud olmuşdur. Belə ki, İPM-in 36.1-ci maddəsinin 1-ci yarımcümləsinə müvafiq olaraq, iddiaçı məhkəmədən hər hansı bir hüquq münasibətinin mövcud olub-olmamasının müəyyənləşdirilməsini tələb edə bilər. Hazırkı iddiada söhbət publik-hüquqi münasibətdən gedir və əlbəttə ki, həmin münasibətləri tənzimləyən publik-hüquq normaları mövcud olmalıdır. Həmçinin nəzərə alınmalıdır ki, iddiaçının məhkəmədən hər hansı bir hüquq münasibətinin mövcud olmasının və ya

olmamasının müəyyənləşdirilməsini istəməsi təfsir vasitəsilə aydınlaşdırılmalıdır.

Müəyyən etmə haqqında iddianın xüsusi mümkünlük şərti kimi iddiaçının həmin münasibətlərin qısa müddətdə müəyyən edilməsində kifayət qədər hüquqi marağı (hüquqi müdafiəyə ehtiyacı) mövcuddur (İPM-in 36.3-cü maddəsi). İddiaçının müəyyən etmə marağı, məhz konkret mübahisə predmetinə və prosesdə iştirak edən tərəflərə münasibətdə mövcuddur. Belə ki, müəyyən etmə haqqında məhkəmənin qərarı cavabdehə münasibətdə iddiaçının hüquqi vəziyyətini yaxşılaşdırma bilər. Hazırkı vəziyyətdə mövcud hüquq münasibəti üzrə müəyyən etmə marağı iddiaçının hüquqi vəziyyəti barədə onda yaranmış qeyri-əminlik və ya qeyri-müəyyənliklə bağlıdır.

İddiaçının müəyyən etmə marağı, həmçinin gələcək hüquq münasibətləri ilə də bağlıdır, çünki iddiaçı gözlənilən hüquq pozuntularından qorunmaq hüququna sahibdir. Baxmayaraq ki, iddiaçı inzibati orqanın tədbirlərindən (hərəkətsizliyindən) sonra da (yəni həmin hallar konkret mövcud olduqda da)

qoruna bilər, lakin bunu iddiaçıdan tələb etmək olmaz, çünki onun inzibati orqanın hüquqi mövqeyi ilə bağlı oxşar problemlərin gələcəkdə təkrarlanmasından qorunmaq hüququ var.

İddiaçının müəyyən etmə marağı, həmçinin müəyyən etmənin tez bir zamanda həyata keçirilməsinə əsaslanır, yəni iddiaçı hüquq münasibətinin tez bir zaman ərzində müəyyən edilməsində maraqlıdır. Çünki müəyyən edilməsi iddia edilən hüquq münasibəti ilə bağlı gələcəkdə mübahisə yaranacağı ehtimalı istisna edilmir.

Beləliklə, hüquq münasibətinin müəyyən edilməsinə iddiaçının hüquqi marağı mövcud olduğu, işin hazırkı vəziyyətində iddianın mümkünsüzlüyünə dair əsaslar olmadığı halda, apellyasiya məhkəməsi düzgün olmayaraq iddianı mümkün saymayan birinci instansiya məhkəməsinin gəldiyi nəticə ilə razılaşmışdır. Yuxarıda qeyd edilənlər nəzərə alınaraq apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının ləğv olunması, işin təkrar baxılması üçün həmin məhkəməyə göndərilməsi qərara alınmışdır.

İddianın geri götürülmüş sayılması haqqında qərarın qəbulundan öncə məhkəmə mütləq iddiaçı tərəfi prosesdə iştirak etməmənin hüquqi nəticələri barədə xəbərdar etməli, eləcə də ondan iş üzrə konkret olaraq hansı prosesual hərəkətlər etməli olduğunu gözlədiyinə dair mövqeyini aydın şəkildə bildirməlidir.

---

1 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 05 noyabr 2014-cü il tarixli qərarı ilə iddiaçı "Tağıyev" şirkətinin cavabdeh Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat və Sənaye Nazirliyi Antiinhisar Siyasəti və İstehlakçıların Hüquqlarının Müdafiəsi Dövlət Xidmətinə qarşı cavabdeh tərəfindən iddiaçıya verilmiş 32/32-5/37 sayılı, 27.05.2014-cü il tarixli göstərişin ləğv edilməsinə dair iddia tələbi geri götürülmüş sayılaraq işin icraatına xitam verilmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 25 dekabr 2014-cü il tarixli qərarı ilə iddiaçının apellyasiya şikayəti təmin edilməyərək 1 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 25 dekabr 2014-cü il tarixli qərarı dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Həmin qərardan iddiaçı kassasiya şikayəti verərək onu ləğv edib işin yenidən baxılması üçün apellyasiya instansiyası məhkəməsinə göndərilməsinə dair qərar çıxarılmasını xahiş etmişdir. Kassasiya şikayəti onunla əsaslandırılmışdır ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin iddiaçının üzürlü səbəb olmadan məhkəmə icraatından yayınması ilə bağlı gəldiyi nəticə düzgün deyildir. Belə ki, şirkətin direktoru məhkəmə iclasında iştirak edərək izahat verməklə iddianın təmin olunmasını xahiş etmişdir. Sonradan təyin olunmuş məhkəmə iclasları barədə isə məlumatlı olmamışlar. Qərardada qeyd edilən 22.09.2014-cü il və 05.11.2014-cü il tarixlərə təyin olunmuş məhkəmə iclasları müddətində isə şirkətin rəhbəri məzuniyyətdə olmuşdur.

İşin hallarından görünür ki, iddiaçının cavabdeh tərəfindən ona verilmiş 32/32-5/37

saylı, 27.05.2014-cü il tarixli göstərişin ləğv edilməsi tələbinə dair ərizəsi 09 iyul 2014-cü il tarixdə məhkəməyə daxil olmuşdur. Ərizə hakimin icraatına verildikdən sonra işin hallarının və mübahisənin vəziyyətinin müzakirəsi üçün hazırlıq icraatı üzrə məhkəmə iclası 22 sentyabr 2014-cü il tarixə təyin edilmişdir. Həmin tarixdə keçirilmiş məhkəmə iclasında iddiaçı tərəf iştirak etmədiyi üçün məhkəmə hazırlıq iclası 05 noyabr 2014-cü il tarixə təxirə salınmaqla iddiaçının bu barədə məlumatlandırılması qərara alınmışdır. 05 noyabr 2014-cü il tarixdə isə tərəflərin heç birinin iştirak etmədiyi məhkəmə iclasında hakim tərəfindən iddia tələbi geri götürülmüş sayılaraq işin icraatına xitam verilməsinə dair qərardad çıxarılmışdır.

İddiaçı həmin qərardaddan verdiyi apellyasiya şikayətində şirkətin direktorunun məhkəmə iclasında iştirak edərək izahat verməklə iddianın təmin olunmasını xahiş etdiyini, sonradan təyin olunmuş məhkəmə iclasları barədə isə məlumatlı olmadıqlarını, 22.09.2014-cü il və 05.11.2014-cü il tarixlərə təyin olunmuş məhkəmə iclasları müddətində isə şirkətin rəhbərinin məzuniyyətdə olduğunu bildirməklə işə mahiyyəti üzrə baxılmasını xahiş etmişdir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi isə İPM-in 55.3-cü maddəsinə istinadla birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən iddianın geri götürülmüş sayılmasını qanuni və əsaslı hesab etmişdir. Məhkəmə göstərmişdir ki, işin hallarından görüldüyü kimi iddiaçı hər hansı üzürlü səbəb olmadan məhkəmə icraatından 30 gündən çox müddətdə yayınmışdır. Apellyasiya instansiyası məhkəməsi şirkətin rəhbərinin məzuniyyətdə olması dəlilini də iddiaçı şirkətin hüquqi şəxs olması səbəbinə görə əsassız hesab etmişdir.

Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası mübahisə üzrə apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən gəlinmiş nəticəni qanuni və əsaslı hesab etməyərək kassasiya şikayətini təmin etməklə mübahisələndirilən qərardadı ləğv edib işi təkrar baxılması üçün apellyasiya instansiyası məhkəməsinə göndərmişdir.

Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası özünün mövqeyini aşağıdakı qaydada əsaslandırmışdır.

İnzibati Prosesual Məcəllənin 55.3-cü maddəsində təsbit edilmişdir ki, məhkəmənin tələbinə baxmayaraq iddiaçı 30 gündən çox müddət ərzində ardıcıl olaraq iş üzrə məhkəmə icraatından yayındıqda, iddia geri götürülmüş sayılır. Belə hallarda məhkəmə iddianın geri götürülmüş sayılması barədə qərardad qəbul edir.

“M.Məmmədovun şikayəti əsasında Azərbaycan Respublikası İnzibati Prosesual Məcəlləsinin 55-ci maddəsinin bəzi müddələrinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 60-cı maddəsinin I hissəsinə uyğunluğunun yoxlanılmasına dair” Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumunun 29 aprel 2014-cü il tarixli qərarında İPM-in 55.3-cü maddəsinin məhkəmə təcrübəsində düzgün və dürüst tətbiqinin şərtlərinə dair hüquqi mövqelər ortaya qoyulmuşdur.

Konstitusiya Məhkəməsinin sözügedən qərarında aşağıdakılar göstərilmişdir:

“İPM-in 55.3-cü maddəsinin mənasına görə, iddiaçının məhkəmə icraatından yayınması faktiki olaraq onun prosesual marağının itməsi səbəbindən müvafiq qərardadın verilməsi ilə nəticələnə bilər. Burada ədalət mühakiməsinin lazımcına həyata keçirilməsi məqsədi əsas götürülür. Bu məqsəd konstitusiya əhəmiyyətli olduğundan legitim sayılmalıdır.

Məhdudiyyətin mütənasibliyinə gəldikdə isə qeyd olunmalıdır ki, qanunverici bu meyarın tələblərini nəzərə alaraq iddianın geri götürülmüş sayılması haqqında qərardadın qəbulunu bir neçə qayda ilə şərtləndirmişdir. Belə ki, belə qərardadın çıxarılmasından öncə məhkəmə mütləq tələb irəli sürməlidir. Burada nəzərə almaq lazımdır ki, tələb xəbərdarlıq məqsədi daşıyır. Yəni məhkəmə iddiaçının davranışından artıq görür ki, iddiaçı mübahisə ilə bağlı prosesual marağını itirdiyindən icraatdan yayınır və bu davranışın hüquqa zidd olduğunu iddiaçının nəzərinə çatdırır.

İddiaçının ciddi nəticələrlə üzləşə biləcəyini, habelə məhkəməyə müraciət etmək hüququnun demokratik cəmiyyətdə vacibliyini nəzərə alaraq, məhkəmə bu tələbi iddiaçıya onun davranışı haqqında tutarlı və mötəbər dəlillərə malik olduğu təqdirdə irəli sürə bilər.

Bundan əlavə, öz məqsədlərinə nail olmaq üçün tələb aşağıdakı şərtlərə cavab verməlidir:

- məhkəmənin iddiaçıdan konkret olaraq nə gözlədiyini göstərilməlidir (məsələn, müvafiq sənədləri və digər sübutları təqdim etmək və ya iddianı əsaslandırmaq və s.);

- tələbin məhz məhkəmə (müvafiq hakim) tərəfindən irəli sürüldüyü aşkar bilinməlidir və buna görə o, hakimin imzası ilə təsdiq olunmalıdır;

- tələb iddiaçıya sübut oluna biləcək qaydada çatdırılmalıdır (təqdim olunmalıdır);

- tələbin iddiaçı tərəfindən yerinə yetirilməməsinin hüquqi nəticələri (iddiyanın geri götürülmüş sayılması və prosesual xərclərin ödənilməsi vəzifəsi) qanunun müvafiq maddələrinə istinad edilməklə aydın şəkildə ifadə olunmalıdır.

Məhkəmənin bu meyarlara cavab verən tələbinin irəli sürülməsinə baxmayaraq, iddiaçı 30 gündən çox müddət ərzində ardıcıl olaraq iş üzrə məhkəmə icraatından yayındıqda, iddia məhkəmə tərəfindən geri götürülmüş sayılır.

Yuxarıda göstərilən qaydaların məhkəmələr tərəfindən pozulması məhkəməyə müraciət etmək hüququnun qeyri-mütənəsb şəkildə məhdudlaşdırılmasına gətirib çıxara bilər. Beləliklə, İPM-in 55.3-cü maddəsi Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun müəyyən etdiyi qaydada düzgün və dürüst tətbiq olunduqda, Konstitusiyanın 60-cı maddəsindən irəli gələn məhkəməyə müraciət etmək hüququnu pozmur”.

Göstərilən hüquqi mövqenin hazırkı iş tətbiqi baxımından Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası aşağıdakıları qeyd etmişdir.

İnzibati icraatın əsas prinsiplərindən olan çəkişmə, işin hallarının hərtərəfli araşdırılması və proses iştirakçılarının dinlənilmə hüquqlarının təmin edilməsi prinsipləri iş üzrə prosesin tərəflərin iştirakı ilə aparılmalı olduğunu tələb edir və bununla bağlı məhkəmənin üzərinə müvafiq vəzifələr düşür. İstisna hallarda tərəflərin məhkəmə icraatından yayındığı qənaətinə gəlmək üçün kifayət qədər əsaslar olduqda məhkəmə işə onların iştirakı olmadan da baxa bilər. Lakin belə qənaətə gəlmədən əvvəl məhkəmə öz üzərinə düşən vəzifələri yerinə yetirməli və tərəflərin prosesdə iştirakdan yayındığı ilə bağlı qəti fikrə

gəlməlidir. Tərəfin prosesdə iştirakdan yayındığı qənaətinə gələ bilmək üçün məhkəmədə elə bir inam formalaşmalıdır ki, tərəfin davranışından artıq görünür ki, o, mübahisə ilə bağlı prosesual marağını itirdiyindən icraatdan yayınır. Buna qədər isə məhkəmə müvafiq tərəfə ondan konkret olaraq hansı prosesual hərəkətlər etməli olduğunu gözlədiyini açıq şəkildə bildirməli, eləcə də prosesdə iştirak etməmənin doğuracağı hüquqi nəticələr barədə aydın məlumat vermək vəzifəsini yerinə yetirməlidir. Bu isə onu tələb edir ki, tərəflərə ünvanlanan bildiriş məzmun etibarilə göstərilən tələblərə cavab verməli, qanun müddəasının təkrarlanması şəkildə formal xəbərdarlıqdan ibarət olmamalıdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi iddiaçının həm apellyasiya şikayətində, həm də məhkəmə iclasında bildirməsinə baxmayaraq onların təyin olunmuş məhkəmə iclasları barədə məlumatlandırılmadıqlarına, eləcə də iddiaçının direktorunun birinci instansiya məhkəməsində keçirilmiş məhkəmə iclasında iştirak edərək iddiyanın təmin edilməsini xahiş etdiyini bildirməsinə dair dəlilləri üzrə hər hansı araşdırma aparmamış, qəbul etdiyi qərardada bu dəlillərin əsassızlığına dair mövqeyini göstərməmişdir. İş materiallarında təyin olunmuş məhkəmə iclasları barədə bildirişlərin iddiaçının ünvanına çatdığına dair poçt xəbərnəmələri olsa da, həmin hal iddiaçı tərəfindən inkar olunduğu üçün bununla bağlı araşdırma aparılmalı, iddiaçının həqiqətən iclaslar barədə xəbərdar edilib-edilmədiyini, eləcə də onun direktorunun məhkəmə iclasında iştirak edib-etmədiyini müəyyənləşdirilməli və göstərilən məsələlərə məhkəmə tərəfindən əsaslandırılmış münasibət bildirilməli idi.

Həmin halların araşdırılması iddiyanın geri götürülmüş sayılması haqqında qərardadın çıxarılması baxımından əhəmiyyət kəsb edir. Belə ki, yuxarıda göstəriləni kimi qanunverici iddiyanın geri götürülmüş sayılması haqqında qərardadın qəbulunu bir neçə qayda ilə şərtləndirmişdir. Buna görə, belə qərardadın çıxarılmasından öncə məhkəmə mütləq iddiaçı tərəfə ünvanlanmış onun qaldırdığı iddiyanın taleyi baxımından ciddi prosesual nəticələrlə üzləşə biləcəyini özündə aydın əks etdirən tələb irəli sürməlidir. Məhkəmənin həmin tələbi isə iddiaçıya sübut oluna biləcək qaydada

çatdırılmalıdır (təqdim olunmalıdır). Yalnız məhkəmənin tələbinin iddiaçı tərəfə çatdırıldığı (təqdim olunduğunun) sübut olunduğu və digər şərtlərin ödənilməsi hallarda iddia məhkəmə tərəfindən geri götürülmüş sayıla bilər.

Hətta iddiaçının məhkəmə iclasları barədə lazımi qaydada məlumatlandırıldığı qəbul edilsə belə, yenə də iş üzrə iddianın geri götürülmüş sayılmasına dair qərar qərarlaşdırılması üçün əsaslar mövcud olmamışdır.

Belə ki, iddia ərizəsi hakimin icraatına daxil olduqdan sonra hazırlıq icraatı üzrə məhkəmə iclası 22 sentyabr 2014-cü il tarixə təyin edilmişdir. Məhkəmənin bununla bağlı sərəncamından görünür ki, tərəflər işin hallarının və mübahisənin vəziyyətinin müzakirəsi üçün dəvət edilmişlər. Həmin sərəncamda iddiaçının məhkəmə icraatından yayınmasının doğuracağı hüquqi nəticələr barədə xəbərdarlıq əks olunmamışdır. Ona görə də, məhkəmə həmin sərəncamı rəhbər tutmaqla iddiaçıya münasibətdə prosesə gəlməmənin hüquqi nəticələrini tətbiq edə bilməzdi.

05 noyabr 2014-cü il tarixə təyin olunmuş məhkəmə iclası barədə iddiaçıya

ünvanlanmış bildirişdə isə prosesdə iştirak etməmənin doğuracağı hüquqi nəticələr barədə məlumat verilsə də, məhkəmənin iddiaçıdan iş üzrə konkret olaraq hansı prosesual hərəkətlər etməli olduğunu gözlədiyinə dair mövqeyi əks olunmamışdır. Belə olan halda isə məhkəmə iddianın geri götürülmüş sayılması haqqında qərar qəbul etmək hüququna malik olmamışdır. Çünki bunadək onun tərəfindən yerinə yetirilməli olan vəzifələrə tam əməl edilməmişdir.

Bundan başqa, İPM-in 55.3-cü maddəsində təsbit edilmiş “ardıcıl olaraq iş üzrə məhkəmə icraatından yayınma” şərti də ödənilməmişdir. Çünki məhkəmə iddiaçını yalnız bir dəfə - 05 noyabr 2014-cü il tarixə təyin olunmuş məhkəmə iclası barədə bildirişdə prosesdə iştirak etməmənin doğuracağı hüquqi nəticələr barədə məlumatlandırmışdır.

Göstərilənlərə əsasən Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası hesab etmişdir ki, prosesual hüquq normalarının tətbiqində yol verilmiş pozuntu ilə əlaqədar olaraq apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarını ləğv edilməklə iş təkrar baxılması üçün həmin məhkəməyə qaytarılmalıdır.

*CİNAYƏT VƏ HƏRBİ İŞLƏR ÜZRƏ
MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN*

İttiham hökmü qanuni qüvvəyə minmədiyi dövrdə şəxsin yeni cinayət törətməsi residiv yaratmır və ona cəzanın residivə görə - Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 65.2 və 67-ci maddələrinə uyğun olaraq təyin edilməsinə əsas vermir.

Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 19 sentyabr 2013-cü il tarixli hökmü ilə Əkbərli Cəmil Əzim oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra CM-nin) 234.4.1, 234.4.3 və 235.4.2-ci maddələri ilə təqsirli bilinib, CM-nin 234.4.1, 234.4.3-cü maddələri ilə 7 (yeddi) il müddətə, CM-nin 235.4.2-ci maddəsi ilə 8 (səkkiz) il müddətə, CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən cinayətlərin məcmusu üzrə cəzaları qismən toplamaqla 9 (doqquz) il müddətə, CM-nin 67-ci maddəsinə əsasən isə Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 19 dekabr 2012-ci il tarixli qərarı ilə onun üzərində saxlanılmış 02 il 04 ay 17 gün azadlıqdan məhrum etmə cəzası hazırki hökmə təyin edilmiş cəzaya qismən birləşdirilməklə, qəti olaraq 10 (on) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunmuşdur.

Həmin hökmə digər şəxslər də məhkum edilmişlər.

Məhkəmənin hökmünə əsasən Əkbərli Cəmil Əzim oğlu 06 noyabr 2012-ci il tarixdə Bayramov Rövşən Şahlar oğlu ilə Sabirabad şəhərində görüşmüş, Rövşən Bayramovun idarə etdiyi VAZ 21099 markalı avtomaşının içərisində əyləşib sonuncunun ona borclu olduğu pulu tələb edərkən, avtomaşının salonundan Rövşən Bayramov tərəfindən satış məqsədi ilə qanunsuz olaraq saxlanılan külli miqdarda - 40,550 qram çəkidə olan heroin narkotik vasitəsini satış məqsədi ilə açıq yolla talayıb üzərində daşıyaraq Sumqayıt şəhərinə gətirmiş, həmin narkotik vasitənin 40, 093 qram çəkidə olan hissəsini 06 noyabr 2012-ci il tarixdə qabaqcadan əlbir olub cinayət əlaqəsinə girdiyi tanışı Quliyev Zaur Gülağa oğluna qanunsuz olaraq saxlaması üçün vermiş, Quliyev Zaur Gülağa oğlu isə öz növbəsində həmin külli miqdarda olan narkotik vasitə heroini üzərində daşıyaraq yaşadığı Sumqayıt şəhəri, Corat qəsəbəsindəki evinə gətirmiş,

həmin evin həyətidə olan dəmirlərin altında gizlətmişdir. Əkbərli Cəmil Əzim oğlu Quliyev Zaur Gülağa oğluna vermiş olduğu həmin külli miqdarda narkotik vasitədən qalıq qalmış 0, 457 qram çəkidə olan hissəsini qanunsuz olaraq üstündə daşımış, 01 dekabr 2012-ci il tarixdə saat 23:00 radələrində Zaur Quliyevə vermiş olduğu narkotik vasitə heroini geri alarkən, onların hər ikisi Sumqayıt ŞPİ-nin 3-cü Polis bölməsinin əməkdaşları tərəfindən saxlanılıb, Sumqayıt ŞPİ-nin 3-cü Polis bölməsinə gətirilərək üzərlərinə baxış keçirilərkən Zaur Quliyevin əynində olan qara rəngli qısa gödəkcəsinin sol yan cibindən 40, 093 qram çəkidə olan narkotik vasitə heroin və Əkbərli Cəmil Əzim oğlunun əynində olan qara rəngli qısa gödəkcəsinin sol yan cibindən “qızılı” rəngli siqaret kağızına bükülmüş 0,457 qram çəkidə narkotik vasitə heroin onlardan aşkar olunaraq götürülmüşdür.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 17 dekabr 2013-cü il tarixli qərarı ilə məhkumlar Əkbərli Cəmil Əzim oğlu və Quliyev Zaur Gülağa oğlu tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayətləri təmin edilməmiş, birinci instansiya məhkəməsinin hökmü isə Cəmil Əkbərliyə və Zaur Quliyevə aid hissədə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Həmin qərardan məhkum C.Ə.Əkbərli kassasiya şikayəti verərək bu şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, o, Rövşən Bayramovun avtomobilindən götürdüyü və daha sonra Zaur Quliyevə verdiyi bağlamada narkotik vasitənin deyil, qızıl-zinyət əşyalarının olduğunu güman etdiyi üçün əsassız ittiham üzrə məhkum edilmiş və cəzalandırılmışdır. Əsassız ittihama görə məhkum edilməsini C.Ə.Əkbərli birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən sübutların düzgün tədqiq edilib qiymətləndirilməməsi, işin hallarının düzgün müəyyən edilməməsi, eləcə də bu nöqsanlara baxmayaraq apellyasiya məhkəməsinin onun verdiyi apellyasiya

şikayətinə məhkəmə istintaqı aparmadan baxması ilə əlaqələndirmişdir.

Kassasiya şikayətinin müəllifi həmin şikayətdə göstərilənlərə əsasən Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 17 dekabr 2013-cü il tarixli qərarının ləğv edilməsini və cinayət işinə tam istintaq aparılmaqla apellyasiya instansiyası məhkəməsində yenidən baxılmasının təyin edilməsi haqqında qərarın qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Kassasiya Kollegiyası məhkumun kassasiya şikayətini Azərbaycan Respublikası Cinayət Prosesual Məcəlləsinin (bundan sonra CPM-nin) 419-cu maddəsinin tələbləri baxımından səlahiyyətlərinə aid olan kassasiya müraciəti kimi görmüş və bu müraciətlə əlaqədar Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 17 dekabr 2013-cü il tarixli qərarının qanuniliyini və əsaslılığını yoxlayıb, araşdırmanın nəticələri olaraq aşağıdakıları qeyd etmişdir.

Kassasiya şikayətindən görünür ki, məhkum Əkbərli Cəmil Əzim oğlu Rövşən Bayramovun avtomobilindən götürdüyü və daha sonra Zaur Quliyevə verdiyi bağlamada narkotik vasitənin deyil, qızıl-zinyət əşyalarının olduğunu güman elədiyini iddia etməklə, cinayət təqibini istisna edən halın mövcudluğuna baxmayaraq barəsində əsassız olaraq ittiham hökmünün çıxarılmasına və ağır cəzaya məruz qalmasına dair qənaətini və bu qənaətdən irəli gələn apellyasiya məhkəməsinin qərarının ləğv edilməsi barədə tələbini işin məhkəmələr tərəfindən müəyyən edilmiş sayılan faktiki hallarının inkar edilməsi və onun özünün işin faktiki hallarına verdiyi fərqli təsvir üzərində qurmuşdur.

Kassasiya şikayətinin şərh olunan dəlili ilə əlaqədar kollegiya xatırlatmışdır ki, CPM-nin 419.1-ci maddəsi kassasiya baxışının həddlərini cinayət və cinayət-prosessual qanunların tətbiqi məsələlərinin araşdırılması ilə məhdudlaşdırmışdır. CPM-nin 419.11-ci maddəsinə görə kassasiya instansiyası məhkəməsi birinci və apellyasiya instansiyası məhkəməsində məhkəmə baxışının predmeti olmayan faktları müəyyən edə və ya onları sübuta yetirilmiş hesab edə bilməz.

Bu normaların mənasına görə, kassasiya məhkəməsi kassasiya müraciətlərinə baxılması

nəticəsində bilavasitə özü sübutları təhlil etməklə işin faktiki hallarını müəyyən etməyə haqlı deyil. Həmin halların müəyyən edilməsi qanunla birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrinin səlahiyyətlərinə aid edilmişdir. Kassasiya instansiyası məhkəməsi isə müvafiq kassasiya müraciəti olduqda birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələri tərəfindən müəyyən edilmiş faktiki hallara cinayət qanunu normalarının tətbiqini və həmin halların müəyyən edilməsi zamanı cinayət-prosessual qanunun tələblərinə əməl olunub-olunmadığını yoxlaya bilər.

Odur ki, məhkəmə Kollegiyası məhkum C.Ə.Əkbərlinin kassasiya şikayətində irəli sürdüyü apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının ləğv edilməsi haqqında tələbin (o cümlədən cinayət təqibini istisna edən halın mövcudluğuna baxmayaraq, barəsində ittiham hökmünün çıxarılması haqqında iddianın) əsaslılığını yoxlayarkən məhkəmələr tərəfindən müəyyən edilmiş işin faktiki hallarını nəzərə almaya və məhkumun məhkəmə qərarlarının mübahisələndirilməsi üçün kassasiya şikayətində gətirdiyi faktiki hallardan çıxış edə, beləliklə də, onları mübahisələndirilən qərarın ləğv edilməsini (dəyişdirilməsini) şərtləndirən əsaslar kimi qiymətləndirə bilməz.

İşin məhkəmələr tərəfindən müəyyən edilmiş sayılan faktiki hallarından çıxış etmək barədə Kollegiyanın qənaəti həm də ondan irəli gəlir ki, kassasiya şikayəti müəllifinin iddiasının əksinə olaraq, baxılan cinayət işi üzrə məhkəmə dinləmələri qanuni prosedurlara, o cümlədən cinayət-mühakimə icraatının prinsiplərinə əməl olunmaqla aparılmış; məhkəmə tərəfindən sübutların araşdırılmasında qanun pozuntusuna yol verilməmiş - hər hansı sübutun tədqiqindən əsassız imtina edilməmiş, sübutlar CPM-nin 144-cü maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq yoxlanılmış, hökm çıxarılmadan yolverilməz sübutlardan istifadə olunmamış, araşdırılmış sübutlara isə CPM-nin 145-ci maddəsinin tələblərinə müvafiq olaraq qiymət verilmiş və C.Ə.Əkbərlinin CM-nin 234.4.1, 234.4.3 və 235.4.2-ci maddələri ilə nəzərdə tutulmuş cinayətləri törətməkdə təqsirli olması barədə yekun nəticə CPM-nin 146-cı maddəsinin tələbləri gözlənilməklə işə aid olan və biri digərinə uyğun gələn sübutların məcmusu ilə,

onların həqiqi məzmununa uyğun olaraq əsaslandırılmışdır.

Odur ki, məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətinin məhkəmələr tərəfindən CPM-nin 416.0.2 və 416.0.11-ci maddələrində göstərilən pozuntulara yol verilməsi barədə dəlilləri ilə razılaşmır və həmin əsaslarla mübahisələndirilən qərarın ləğv edilməsini və yaxud dəyişdirilməsini mümkün bilməmişdir.

Bununla belə məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, aşağıdakılara görə C.Ə.Əkbərliyə cəzanın təyin edilməsi hissəsində Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 17 dekabr 2013-cü il tarixli qərarı dəyişdirilməlidir.

Məhkəmə hökmündən və apellyasiya məhkəməsinin yekun qərarından görünür ki, birinci instansiya məhkəməsi baxılan işdə cinayətlərin residivini cəzanı ağırlaşdıran hal kimi müəyyən etmiş, həmin hala görə C.Ə.Əkbərliyə təqsirli bilindiği əməllər üzrə cəzanı CM-nin 65.2-ci maddəsinin, qəti cəzanı isə hökmlərin məcmusu üzrə cəzanın təyin edilməsi qaydalarını müəyyən edən CM-nin 67-ci maddəsinin müddəaları əsasında təyin etmiş, apellyasiya instansiyası məhkəməsi isə bütün bunlarla razılaşmışdır.

Cinayətlərin residivini birinci instansiya məhkəməsi ona görə müəyyən etmişdir ki, Əkbərli Cəmil Əzim oğlu Sumqayıt Şəhər Məhkəməsinin 13 aprel 2012-ci il tarixli hökmü ilə CM-nin 177.2.1, 177.2.2-ci maddələri ilə 3 il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş, Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 19 dekabr 2012-ci il tarixli qərarı ilə həmin cəzadan C.Ə.Əkbərlinin həbsdə saxlanıldığı 7 ay 13 gün çıxılmış, onun üzərində qəti olaraq 2 il 4 ay 17 gün müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası saxlanılmış, qalan hissədə hökm dəyişdirilməmişdir.

Lakin, Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 29 iyun 2012-ci il tarixli qərarından və Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 23 oktyabr 2012-ci il tarixli qərarından görünür ki, apellyasiya məhkəməsinin 29 iyun 2012-ci il tarixli qərarı ilə Sumqayıt Şəhər Məhkəməsinin 13 aprel 2012-ci il tarixli hökmü dəyişdirilmiş, C.Ə.Əkbərliyə 3000 manat cərimə cəzası təyin

edilmiş, onun həbsdə saxlanıldığı 7 ay 13 gün CM-nin 69.4-cü maddəsinə əsasən nəzərə alınmaqla o, cərimə cəzasından azad edilmiş və məhkəmə iclas zalında həbsdən buraxılmış, Ali Məhkəmənin 23 oktyabr 2012-ci il tarixli qərarı ilə isə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin 29 iyun 2012-ci il tarixli qərarı ləğv edilmiş və cinayət işi yeni apellyasiya baxışına təyin edilmişdir.

Beləliklə, C.Ə.Əkbərlinin CM-nin 177.2.1, 177.2.2-ci maddələri ilə məhkum edilməsinə dair Sumqayıt Şəhər Məhkəməsinin 13 aprel 2012-ci il tarixli hökmü Ali Məhkəmənin qərarı çıxarıldığı tarixdən, yəni 23 oktyabr 2012-ci ildən etibarən, Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin həmin iş üzrə yeni qərarı elan olunduğu 19 dekabr 2012-ci il tarixinədək qanuni qüvvəyə minməyən hökm halında olmuşdur.

Hazırkı işin müəyyən olunmuş hallarına görə isə C.Ə.Əkbərli CM-nin 234.4.1, 234.4.3 və 235.4.2-ci maddələri ilə nəzərdə tutulmuş cinayət əməllərini 6 noyabr 2012-ci ildən (Rövşən Bayramovdan külli miqdarda heroini taladığı gündən) 1 dekabr 2012-ci ilədək (narkotiklə saxlanıldığı vaxtadək) olan müddətdə, yəni Sumqayıt Şəhər Məhkəməsinin 13 aprel 2012-ci il tarixli ittiham hökmü qanuni qüvvəsini almadığı dövrdə törətmişdir.

Başqa sözlə, C.Ə.Əkbərli hazırkı iş üzrə cinayət əməllərini törədərkən Sumqayıt Şəhər Məhkəməsinin 13 aprel 2012-ci il tarixli hökmü qüvvəyə minməmişdir.

“Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 18 və 83.1-ci maddələrinin şərh edilməsinə dair” Azərbaycan Respublikası Konstitutsiya Məhkəməsi Plenumunun 6 sentyabr 2010-cu il tarixli qərarında isə təsbit olunmuşdur ki, CM-nin 18.1-ci maddəsinin “məhkum olunmuş şəxs” müddəası həmin Məcəllənin 83.1-ci maddəsinə uyğun olaraq barəsində məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş ittiham hökmü, ödənilməmiş və ya götürülməmiş məhkumluğu olan şəxsi ehtiva edir.

Bu o deməkdir ki, ittiham hökmü qanuni qüvvəyə minmədiyi dövrdə şəxsin yeni cinayət törətməsi residiv yaratmır və ona cəzanın residivə görə - CM-nin 65.2 və 67-ci maddələrinə uyğun olaraq təyin edilməsinə əsas vermir.

Göründüyü kimi, birinci instansiya məhkəməsi residivi nəzərə alıb, bundan çıxış etməklə cəzanın təyin edilməsinə dair məsələləri həll etməklə və apellyasiya instansiyası məhkəməsi onunla razılaşmaqla Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun 6 sentyabr 2010-cu il tarixli, eləcə də “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 83.2-ci maddəsinin şərh olunmasına dair” 8 iyul 2008-ci il tarixli və 25 may 2009-cu il tarixli qərarlarında ifadə olunmuş hüquqi mövqeyin ziddinə qərarlar qəbul etmişlər.

Məhkəmə kollegiyası həmin nöqsanı cəzanın məsuliyyəti ağırlaşdıran halın düzgün nəzərə alınmaması ilə təyin edilməsi, yəni mübahisələndirilən məhkəmə qərarının kassasiya qaydasında dəyişdirilməsini tələb edən CPM-nin 416.0.21-ci maddəsinin təsbit etdiyi pozuntu kimi qiymətləndirir və bu hissədə C.Ə.Əkbərlinin kassasiya şikayətini əsaslı saymışdır.

Qeyd olunan nöqsanın aradan qaldırılması üçün məhkəmə kollegiyası belə qənaətə gəlmişdir ki, ilk növbədə residivin müəyyən edilib cəzanı ağırlaşdıran hal kimi nəzərə alınmasına və cinayətlər üzrə cəzaların CM-nin 65.2-ci maddəsinə əsasən təyin edilməsinə dair müddəalar məhkəmə qərarlarından xaric edilməli və buna müvafiq olaraq Əkbərli Cəmil Əzim oğluna CM-nin 234.4.1 və 234.4.3-cü maddələri ilə təyin olunmuş azadlıqdan məhrum etmə cəzası 7 (yeddi) ildən 6 (altı) il 6(altı) aya endirilməlidir (CM-nin 235.4.2-ci maddəsi ilə sanksiyanın ən aşağı həddində - 8 (səkkiz) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edildiyindən həmin cəza dəyişdirilməməlidir).

C.Ə.Əkbərlinin CM-nin 234.4.1 və 234.4.3-cü maddələri ilə cəzası dəyişdirildiyindən, kassasiya kollegiyasının iş üzrə qəbul etdiyi qərarla CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən CM-nin 234.4.1, 234.4.3 və 235.4.2-ci maddələri ilə cinayətlərin məcmusu üzrə təyin olunmuş cəza da dəyişdirilmiş və və Əkbərliyə CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən cəzaların qismən toplanılması yolu ilə 8 (səkkiz)

il 6 (altı) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edilmişdir.

Bundan başqa, məhkəmə qərarlarından Sumqayıt Şəhər Məhkəməsinin 13 aprel 2012-ci il tarixli hökmü ilə (Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 19 dekabr 2012-ci il tarixli qərarı nəzərə alınmaqla) C.Ə.Əkbərliyə qəti olaraq təyin olunmuş 2 (iki) il 4 (dörd) ay 17 (on yeddi) gün müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasının hökmlərin məcmusu qaydasında CM-nin 67-ci maddəsinə əsasən hazırki iş üzrə hökmlə təyin edilmiş cəzaya qismən birləşdirilməsinə dair müddəalar xaric edilmiş və həmin cəza hazırki qərarla təyin olunmuş 8 (səkkiz) il 6 (altı) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası ilə CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən – cinayətlərin məcmusu qaydasında qismən toplanılmaqla C.Ə.Əkbərlinin üzərində qəti olaraq 9 (doqquz) il 6 (altı) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası saxlanılmışdır.

Məhkəmə kollegiyası qəti cəzanın CM-nin 66.5-ci maddəsi əsasında deyil, 66.3-cü maddəsinə uyğun olaraq təyin edilməsi barədə nəticəyə gələrkən Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 66.5-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair” 22 fevral 2012-ci il tarixli qərarının müddəalarını nəzərə almışdır. Belə ki, həmin qərarla Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu izah edir ki, cinayət hüququnda “məhkum” anlayışı qanuni qüvvəyə minmiş hökmə əsasən təqsirli bilinmiş şəxsi ehtiva etdiyindən, CPM-nin 66.5-ci maddəsində birinci iş üzrə qanuni qüvvəyə minmiş hökm nəzərdə tutulur.

Beləliklə, kassasiya şikayətinə məhkəmə baxışının nəticəsi olaraq məhkəmə kollegiyası tərəfindən qəbul edilmiş qərarla məhkum C.Ə.Əkbərlinin kassasiya şikayəti şərh edilən əsllərə görə qismən təmin edilmiş, Əkbərli Cəmil Əzim oğlunun və Quliyev Zaur Gülağa oğlunun barəsində olan Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 17 dekabr 2013-cü il tarixli qərarı isə C.Ə.Əkbərliyə aid hissədə dəyişdirilmişdir.

Şəxsin əməlinin həm cinayətlərin məcmusu, həm də cinayətlərin təkrar törədilməsi əlaməti üzrə tövsifi “İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının şəxsin eyni bir əmələ görə təkrar məhkum edilməsini və cəzalandırılmasını qadağan edən 7 sayılı Protokolun 4-cü maddəsinin və Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 16 və 17-ci maddələrinin tələbləri ilə ziddiyyət yaradır.

Bakı şəhəri Xətai Rayon Məhkəməsinin 24 oktyabr 2012-ci il tarixli hökmü ilə Əliyev Yavər Hamlet oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra CM-nin) 177.2.1, 177.2.2, 177.2.3 və 177.2.4-cü maddələri ilə təqsirli bilinərək 4 (dörd) il müddətə, CM-nin 66.5-ci maddəsinə əsasən bu cəza Bakı şəhəri Xəzər Rayon Məhkəməsinin 13 sentyabr 2012-ci il tarixli hökmü ilə təyin olunmuş 4 (dörd) il 9 (doqquz) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası ilə qismən toplanmaqla, cinayətlərin məcmusu üzrə qəti olaraq 6 (altı) il 6 (altı) müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir.

Həmin hökmə Vəliquliyev Ramin Natiq oğlu da məhkum edilmişdir.

Məhkəmənin hökmünə əsasən Əliyev Yavər Hamlet oğlu 16 dekabr 2011-ci il tarixdə Xətai Rayon Məhkəməsinin hökmü ilə CM-nin 185.2.4-cü maddəsi ilə təqsirli bilinərək barəsində CM-nin 70-ci maddəsi tətbiq edilməklə 1 il sınaq müddəti ilə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına şərti məhkum edilməsinə baxmayaraq, islah olunmamış, 2011-ci ilin dekabrında Xəzər rayonu ərazisində Mirzəyev Şahin Əliağa oğlunun mağazasından, 02 yanvar 2012-ci il tarixdə Binəqədi rayonu ərazisində Novruzov Cəlil Mətləb oğlunun paltar və ayaqqabı mağazasından oğurluq cinayətləri törədərək, təkrarən qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs olmaqla saxlanılaraq yerinə qanunsuz daxil olub özgənin əmlakını gizli olaraq talayaraq oğurluq etmiş və zərər çəkmiş şəxsə xeyli miqdarda ziyan vurmuşdur.

Belə ki, o, 2011-ci ilin dekabr ayında Xəzər rayonu ərazisində Mirzəyev Şahin Əliağa oğlunun mağazasından, 02 yanvar 2012-ci il tarixdə Binəqədi rayonu ərazisində Novruzov Cəlil Mətləb oğlunun paltar və ayaqqabı mağazasından oğurluq cinayətləri törədərək, təkrarən özgənin əmlakını gizli olaraq talama məqsədi ilə tanış Vəliquliyev Ramin Natiq oğlu ilə qabaqcadan əlbir olub bir qrup şəxs olmaqla

03 yanvar 2012-ci il tarixdə saat 03.00 radələrində Əkbərova Vüsalə Murtuz qızının işlətdiyi Bakı şəhəri Xətai rayonu, G.Mehmandarov küçəsi 76 sayılı binanın yanında yerləşən “Nəzrin-2002” MMC-nin nəzdindəki aptekə qapısını sındırmaqla qanunsuz daxil olaraq V.Əkbərovaya məxsus 1200 manat dəyərində “Samsung” markalı kompüter və monitoru gizli olaraq talayaraq oğurlamış və zərər çəkmiş şəxsə xeyli miqdarda ziyan vurmuşdur.

Hökmədən məhkum Əliyev Yavər Hamlet oğlunun özü və müdafiəçisi Şahbazov Səxavət Rizvan oğlu, eləcə də məhkum Vəliquliyev Ramin Natiq oğlu tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayətlərinə əsasən işə baxan Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyası 19 dekabr 2012-ci il tarixli qərarla ilə hökmü dəyişdirilmədən saxlamış, apellyasiya şikayətlərini isə təmin etməmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 19 dekabr 2012-ci il tarixli qərarından məhkum Əliyev Yavər Hamlet oğlu kassasiya şikayəti vermişdir.

Məhkum kassasiya şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, ona cəza təyin edilərkən cəzanı yüngülləşdirən hallar, o cümlədən onun gənc olması, atası olmadığından, ailəsi ağır maddi şəraitdə yaşadığından, məcburiyyət qarşısında cinayət törətməsi nəzərə alınmamış və həddindən artıq ağır cəza təyin edilmişdir, apellyasiya məhkəməsi isə həmin cəza ilə razılaşmaqla ədalətsizliyə yol vermişdir.

Y.H.Əliyev kassasiya şikayətində qeyd etdiyi hallara görə Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 19 dekabr 2012-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsini və işin yenidən apellyasiya baxışına qaytarılmasına dair qərarın qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Məhkəmə Kollegiyası məhkumun kassasiya şikayətini Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra CPM-nin) 419-cü maddəsinin tələbləri

baxımından səlahiyyətlərinə aid olan kassasiya müraciəti kimi görərək bu müraciətlə əlaqədar Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 19 dekabr 2014-cü il tarixli qərarının qanuniliyini və əsaslılığını yoxlayıb, araşdırmanın nəticələri olaraq aşağıdakıları qeyd etmişdir.

CM-nin 8-ci maddəsində təsbit olunmuş cinayət məsuliyyətinin ədalət prinsipi tələb edir ki, “cinayət törətmiş şəxs haqqında tətbiq edilən cəza və ya digər cinayət-hüquqi xarakterli tədbirlər ədalətli olmalıdır, yəni cinayətin xarakterinə və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə, onun törədilməsi hallarına və cinayət törətməkdə təqsirli bilinən şəxsin şəxsiyyətinə uyğun olmalıdır”.

Cəzanın təyin edilməsinin ümumi əsaslarını nəzərdə tutan CM-nin 58-ci maddəsində də göstərilir ki, “cəza təyin edilərkən törədilmiş cinayətin xarakteri və ictimai təhlükəlilik dərəcəsi, təqsirkarın şəxsiyyəti, o cümlədən cəzayı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran hallar, habelə təyin olunmuş cəzanın şəxsin islah olunmasına və onun ailəsinin həyat şəraitinə təsiri nəzərə alınır”.

Göründüyü kimi, cinayət qanununun təsvir edilən normaları cinayət törətməkdə təqsirli olan şəxsə cinayət cəzasının təyin edilməsini, onun müddətini və ya həcmi, eləcə də digər cinayət-hüquqi xarakterli tədbirlərin tətbiqini ilk növbədə törədilmiş cinayətin xarakteri və ictimai təhlükəlilik dərəcəsi, onun törədilməsi halları ilə şərtləndirmişdir.

Bu baxımdan cinayət mühakimə icraatının gedişində cinayət əməlinin xarakterinin və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinin, törədilmə hallarının düzgün müəyyən edilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

CM-nin 3-cü maddəsi də cinayət məsuliyyətinin əsası kimi bu Məcəllə ilə nəzərdə tutulmuş cinayət tərkibinin bütün əlamətlərinin mövcud olduğu əməli (hərəkət və ya hərəkətsizliyi) göstərməklə icraatı aparan orqanları həmin əməlin, onun cinayət qanunu ilə cinayət tərkibinin zəruri elementləri kimi nəzərdə tutulmuş əlamətlərinin düzgün müəyyən edilməsinə istiqamətləndirir.

Təsadüfi deyil ki, CPM-nin 139.0.1 və 139.0.3-cü maddələri cinayət hadisəsinin baş vermə faktı və hallarını, cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməldə cinayətin əlamətlərini

cinayət təqibi üzrə icraat zamanı sübut edilməli olan hallar sırasında göstərmişdir.

Baxılan işdə Əliyev Yavər Hamlet oğlunun əməlinin digər maddələrlə yanaşı həm də CM-nin 177.2.2-ci maddəsi ilə təsvif edilməsini şərtləndirən əsas kimi onun 3 yanvar 2012-ci il tarixdə aptekdən oğurluq etməsindən əvvəl 2011-ci ilin dekabr ayında Xəzər rayonu ərazisində Mirzəyev Şahin Əliağa oğlunun maqazasından və 2 yanvar 2012-ci ildə Binəqədi rayonu ərazisində Novruzov Cəlil Mətləb oğlunun paltar və ayaqqabı mağazasından oğurluq etməsi, yəni talama cinayətlərini təkrar törətməsi halı götürülmüşdür.

Şahin Mirzəyevin mağazasından törətdiyi oğurluğa görə Yavər Əliyev Xəzər Rayon Məhkəməsinin 13 sentyabr 2012-ci il tarixli hökmü ilə CM-nin 177.2.1, 177.2.2, 177.2.3 və 177.2.4-cü maddələri 3 il 6 ay müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına və hökmlərin məcmusu qaydasında CM-nin 67.1-ci maddəsinə əsasən qəti olaraq 4 il 9 ay müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunmuşdur.

Hazırkı işdə Yavər Əliyevin 3 yanvar 2012-ci il tarixli oğurluq hadisəsini 13 sentyabr 2012-ci il tarixli hökm çıxarılmazadan əvvəl törətməsi ona CM-nin 66.5-ci maddəsinin müddəaları əsasında - cinayətlərin məcmusu üzrə cəzanın təyin edilməsi üçün əsas olmuşdur.

CM-nin 16.1 və 16.2-ci maddələri bu Məcəllənin eyni bir maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş cinayətlərin iki dəfə (iki dəfədən artıq) və ya CM-nin Xüsusi hissəsində birbaşa göstərilən hallarda cinayət qanununun müxtəlif maddələri ilə nəzərdə tutulmuş cinayətlərin iki dəfə (iki dəfədən artıq) törədilməsini cinayətlərin təkrar törədilməsi kimi təsbit etmişlər.

Cinayətlərin məcmusu isə CM-nin 17.1-ci maddəsində həmin Məcəllənin müxtəlif maddələri ilə nəzərdə tutulmuş iki və ya daha çox cinayətin törədilməsi kimi təsbit olunmuşdur.

Təsvir edilən maddələrin məzmunundan göründüyü kimi, şəxsin əməlinə cinayətlərin məcmusunun qəbul edilməsi, cinayətlərin təkrar törədilməsi əlamətinin istisna edilməsi deməkdir. Şəxs eyni zamanda həm cinayətlərin məcmusuna, həm də həmin cinayətlərin təkrar

törədilməsinə görə cinayət məsuliyyəti daşıya bilməz və əgər əməl cinayətlərin məcmusu kimi çıxış edirsə, artıq cinayətin CM-nin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsinin cinayətlərin təkrar törədilməsi əlamətini nəzərdə tutan maddəsi ilə tövsifi istisna olunur və əksinə - cinayətlərin təkrarçılıq əlaməti üzrə CM-nin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsinin həmin əlamətini nəzərdə tutan vahid maddəsi ilə tövsif olunması təkrarçılıq yaradan cinayətlərin ayrı-ayrılıqda qiymətləndirilməsini, yəni cinayətlərin məcmusu kimi tövsif edilməsini istisna edir.

Şəxsin əməlinin həm cinayətlərin məcmusu, həm də cinayətlərin təkrar törədilməsi əlaməti üzrə tövsifi İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi Haqqında Konvensiyanın şəxsin eyni bir əmələ görə təkrar məhkum edilməsini və cəzalandırılmasını qadağan edən 7 saylı Protokolun 4-cü maddəsi ilə də ziddiyyət yaradır.

Çünki, belə vəziyyət təqsirkarın eyni bir əmələ görə - birinci halda cinayətlərin məcmusu üzrə, ikinci halda cinayətlərin təkrar törədilməsi əlaməti üzrə təkrar cəzalandırılmasına yol açır.

Hazırki işdə isə artıq yuxarıda qeyd olunduğu kimi, Yavər Əliyevin 3 yanvar 2012-ci il tarixli oğurluq cinayətini 13 sentyabr 2012-ci il tarixli hökm çıxarılmazadan əvvəl törətməsi ona cəzanın CM-nin 66.5-ci maddəsinin müddəaları əsasında - cinayətlərin məcmusu üzrə təyin edilməsini, yəni 3 yanvar 2012-ci il tarixli cinayətlə dekabrın sonlarında 2011-ci ildə Mirzəyev Şahin Əliağa oğluna qarşı törədilən oğurluq cinayətlərinin məcmu kimi qiymətləndirilməsini tələb edən, beləliklə də Y.Əliyevin həmin iki cinayət hadisəsinə görə həm də təkrarçılıq əlaməti üzrə cəzalandırılmasını istisna edən əsasdır.

Odur ki, baxılan iş üzrə Xətai Rayon Məhkəməsinin 24 oktyabr 2012-ci il tarixli hökmü çıxarılmazdan Yavər Əliyevin 13 sentyabr 2012-ci il tarixli hökmlə məhkum edilməsinə əsas olmuş - Şahin Mirzəyevə münasibətdə törədilən dekabr 2011-ci il tarixli oğurluq hadisəsi hazırki işdə cinayətlərin təkrar törədilməsi əlamətini yaradan əsas kimi nəzərə alın bilməz.

Xətai Rayon Məhkəməsinin 24 oktyabr 2012-ci il tarixli hökmündə cinayətlərin təkrar törədilməsi əlamətini yaradan digər əsas kimi

təsvir edilmiş 2 yanvar 2012-ci ildə Novruzov Cəlil Mətləb oğluna qarşı törədilmiş oğurluq hadisəsi də əsassız olaraq Yavər Əliyevin əməlinin CM-nin 177.2.2-ci maddəsi ilə tövsifini şərtləndirən əsas kimi nəzərə alınmışdır.

Belə ki, hazırki – Xətai Rayon Polis İdarəsinin müstəntiqi tərəfindən ibtidai istintaqı aparılmış 120110002 sayılı cinayət işinin materiallarından görünür ki, hökmdə Cəlil Novruzovun paltar və ayaqqabı mağazasından 2 yanvar 2012-ci il tarixdə törədilmiş oğurluq əməli kimi təsvir edilmiş hadisə bu cinayət işi üzrə icraatın araşdırma predmeti olmamış, ümumiyyətlə baxılan işdə Y.Əliyevə qarşı həmin hadisə ilə bağlı ittiham irəli sürülməmişdir.

Qeyd olunan hadisə ilə bağlı Yavər Əliyevin barəsində CM-nin 177.2.3 və 177.2.4-cü maddələri ilə Binəqədi Rayon Polis İdarəsində 120040028 sayılı cinayət işi başlanılmış, 23 aprel 2012-ci ildə Y.Əliyev CM-nin 177.2.1, 177.2.3, 177.2.4-cü maddələri ilə təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edilmiş və həmin tarixdə Binəqədi RPİ-nin İŞ-nin baş müstəntiqi Sadiq Həsənovun qərarı ilə cinayət işi üzrə icraat dayandırılmışdır.

Bu o deməkdir ki, Xətai Rayon Məhkəməsinin 24 oktyabr 2012-ci il tarixli hökmündə Novruzov Cəlil Mətləb oğlu ilə bağlı olan 2 yanvar 2012-ci il tarixli hadisəyə də Yavər Əliyev tərəfindən əvvəl törədilmiş oğurluq cinayəti - hazırki işdə onun əməlinin təkrarçılıq əlaməti üzrə tövsifini labüd edən (sübut olunmuş) əməl kimi istinad oluna bilməzdi.

Odur ki, məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, 2011-ci ilin dekabr ayının sonlarında Mirzəyev Şahin Əliağa oğlunun mağazasından və 2 yanvar 2012-ci ildə Binəqədi rayonu ərazisində Novruzov Cəlil Mətləb oğlunun mağazasından törədilmiş oğurluq hadisələrinin təsviri, cinayətlərin təkrar törədilməsi əlaməti və bu əlaməti təsbit edən CM-nin 177.2.2-ci maddəsi Xətai Rayon Məhkəməsinin 24 oktyabr 2012-ci il tarixli hökmünün dəyişdirilmədən saxlanılmasına dair Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 19 dekabr 2012-ci il tarixli qərarından xaric edilməlidir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının dəyişdirilməsini tələb edən hal kimi məhkəmə kollegiyası həmçinin aşağıdakıları qeyd etmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 19 dekabr 2012-ci il tarixli qərarında hökmün dəyişdirilmədən saxlanması haqqında nəticə əsaslandırılarkən qeyd olunmuşdur ki, birinci instansiya məhkəməsi Yavər Əliyevə cəza təyin edərkən cəzanı yüngülləşdirən hallarla yanaşı cəzanı ağırlaşdıran halların olmamasını da nəzərə almışdır.

Halbuki, Xətai Rayon Məhkəməsi 24 oktyabr 2012-ci il tarixli hökmündə nəinki cəzanı ağırlaşdıran halı müəyyən etmiş, hətta cinayətlərin residivini CM-nin 61.1.1-ci maddəsinə əsasən Y.Əliyevin cəzasını ağırlaşdıran hal kimi nəzərə alarkən cinayət qanunu normalarının tətbiqində səhvə də yol vermişdir.

Belə ki, CM-nin 18.1-ci maddəsinə əsasən qəsdən cinayət törətməyə görə əvvəllər məhkum olunmuş şəxs tərəfindən yenidən qəsdən cinayətin törədilməsi cinayətin residivini yaradır.

CM-nin 18.4-cü maddəsinə görə bu Məcəllənin 83-cü maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş qaydada götürülmüş və ödənilmiş məhkumluqlar, habelə on səkkiz yaşına çatmayanlar tərəfindən törədilmiş cinayətlərə görə məhkumluqlar residivin müəyyən olunması zamanı nəzərə alınmır.

Hazırkı iş üzrə Xətai Rayon Məhkəməsinin 24 oktyabr 2012-ci il tarixli hökmü çıxarılanadək Yavər Əliyevin barəsində iki dəfə - 16 dekabr 2011-ci il tarixdə və 13 sentyabr 2012-ci il tarixdə müvafiq olaraq Xətai Rayon Məhkəməsinin və Xəzər Rayon Məhkəməsinin ittiham hökmləri çıxarılmışdır.

Y.Əliyev hazırkı cinayət işi üzrə təqsirli bilindiği cinayət əməlini 3 yanvar 2012-ci il tarixdə, yəni 13 sentyabr 2012-ci il tarixli hökm çıxarılmazdan əvvəl törətdiyindən, CM-nin 18.1-ci maddəsinin mənası baxımından əvvəl məhkum olunmuş şəxs kimi qiymətləndirilər, əvvəlki hökm isə baxılan işdə cinayətlərin residivini yaradan məhkəmə aktı kimi nəzərdən keçirilə bilməz.

Yavər Əliyevin CM-nin 185.2-ci maddəsi ilə CM-nin 70-ci maddəsi tətbiq edilməklə və 1

il sınaq müddəti müəyyən edilməklə 2 il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilməsinə dair Xətai Rayon Məhkəməsinin 16 dekabr 2011-ci il tarixli hökmünü də Y.Əliyevin baxılan əməlinə residivi yaradan akt kimi qəbul etmək mümkün deyil.

Çünki, 16 dekabr 2011-ci il tarixli hökmün surətindən görüldüyü kimi, 3 sentyabr 1993-cü ildə anadan olmuş Yavər Əliyev həmin iş üzrə təqsirli bilindiği cinayət əməlini 01 avqust 2011-ci ildə, yəni 18 yaşına çatmamış törətmişdir ki, bu da CM-nin 18.4-cü maddəsinə əsasən residivin müəyyən edilməsi zamanı onun əvvəlki məhkumluğunun nəzərə alınmasını istisna edən haldır.

Odur ki, kassasiya kollegiyası belə qənaətə gəlmişdir ki, hökmdən residivin cəzanı ağırlaşdıran hal kimi müəyyən edilib nəzərə alınmasına dair müddəalar da xaric edilməlidir.

Cinayətlərin təkrar törətdilməsi kimi tövsifedici əlamətin (CM-nin 177.2.2-ci maddəsinin), eləcə də residivin cəzanı ağırlaşdıran hal olmasına dair müddəaların məhkəmə qərarlarından xaric edilməsi Yavər Əliyevə qarşı irəli sürülmüş ittihamın həcminə, törətdiyi cinayətin ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə (azaldılması yönündə) təsir etdiyindən və bu hal CM-nin 8 və 58.3-cü maddələrinin tələblərinə görə Y.Əliyevə təyin edilmiş cəzada da özünü göstərdiyindən, məhkəmə kollegiyası hesab etmidir ki, ona CM-nin 177.2.1, 177.2.3, 177.2.4-cü maddələri ilə və CM-nin 66.5-ci maddəsinin müddəalarına əsasən cinayətlərin məcmusu üzrə təyin olunmuş cəzalar yüngülləşdirilməlidir.

Məhkəmə kollegiyası birinci instansiya məhkəməsinin yol verdiyi (apellyasiya məhkəməsinin aradan qaldırmadığı) yuxarıda təsvir olunan pozuntuları CPM-nin 416.0.2, 416.0.15 və 416.0.21-ci maddələrinin nəzərdə tutduğu hallar, yəni məhkəmələrin sübutları CPM-nin 143-146-cı maddələrinə müvafiq surətdə tədqiq etməməsi, əməlin tövsifində səhvə yol verməsi və məsuliyyəti ağırlaşdıran halı düzgün nəzərə almadan cəza təyin etməsi kimi qiymətləndirmiş və iş üzrə qəbul etdiyi yekun qərarla kassasiya şikayətini qismən təmin etməklə Əliyev Yavər Hamlet oğlunun və Vəliquliyev Ramin Natiq oğlunun barəsində olan Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət

kollegiyasının 19 dekabr 2012-ci il tarixli qərarını Y.H.Əliyevə aid hissədə dəyişdirmiş, məhkəmə qərarlarından 2011-ci ilin dekabr ayının sonlarında Mirzəyev Şahin Əliağa oğlunun mağazasından və 2 yanvar 2012-ci ildə Binəqədi rayonu ərazisində Novruzov Cəlil Mətləb oğlunun mağazasından oğurluq cinayətlərinin törədilməsinə dair təsvirlər, cinayətlərin Y.H.Əliyev tərəfindən təkrar törədilməsi əlaməti, onun CM-nin 177.2.2-ci maddəsi ilə təqsirli bilinib cəzalandırılmasına və əməlinə cinayətlərin resdivi kimi cəzayı

ağırlaşdırın halın olmasına dair müddəlar xaric etmiş, Y.H.Əliyevə CM-nin 177.2.1, 177.2.3, 177.2.4-cü maddələri ilə 3 (üç) il 6 (altı) ay müddətə, CM-nin 66.5-ci maddəsinə əsasən isə həmin cəza ilə məhkuma Xəzər Rayon Məhkəməsinin 13 sentyabr 2012-ci il tarixli hökmü ilə təyin olunmuş 4 (dörd) il 9 (doqquz) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasını qismən toplamaqla ona qəti olaraq 5 (beş) il 6 (altı) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 318.1-ci maddəsinin tələbləri baxımından məhkəmə təqsirləndirilən şəxslərin vəziyyətlərinin ağırlaşdırılmasına yol vermədən onların zərər çəkmiş şəxsə məxsus bütün əmlaka münasibətdə quldurluq etmə kimi qiymətləndirilmiş əməllərini həmin əmlakın bir hissəsini quldurluq yolu ilə keçirmə, digər hissəsini isə talama məqsədi olmadan nəqliyyat vasitəsini qaçırma kimi ixtisaslaşdırmaq hüququna malik olmuşdur.

Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 03 aprel 2013-cü il tarixli hökmü ilə Hacıyev Mərvan Neman oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra CM-nin) 181.2.1, 181.2.4 və 326.2-ci maddələri ilə təqsirli bilinərək, CM-nin 181.2.1 və 181.2.4-cü maddələri ilə 08 (səkkiz) il 06 (altı) ay, CM-nin 326.2-ci maddəsi ilə 06 (altı) ay, həmin Məcəllənin 66.3-cü maddəsinə əsasən isə cinayətlərin məcmusu üzrə təyin edilmiş cəzaları tam toplamaq yolu ilə qəti olaraq 09 (doqquz) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir.

Qəbələ Rayon Məhkəməsinin 07 sentyabr 2011-ci il tarixli hökmünə əsasən CM-nin 177.2.3-cü maddəsi ilə təyin edilmiş, lakin ödənilməmiş 3.000 manat miqdarında cərimə cəzası CM-nin 67.1-ci maddəsinə əsasən yeni hökmə təyin edilmiş cəzaya tam birləşdirilməklə M.N.Hacıyevin üzərində qəti olaraq 09 (doqquz) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə və 3000 manat miqdarında cərimə cəzaları saxlanılmış, CM-nin 68.2-ci maddəsinə əsasən cərimə cəzasının müstəqil icra edilməsi qərara alınmışdır.

Həmin hökmə həmçinin Rəhimov Nurlan Rüstəm oğlu CM-nin 181.2.1, 181.2.4 və 326.2-ci maddələri ilə təqsirli bilinərək CM-nin 181.2.1, 181.2.4-cü maddələri ilə 08 (səkkiz) il,

CM-nin 326.2-ci maddəsi ilə 06 (altı) ay, CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən isə cinayətlərin məcmusu üzrə təyin edilmiş cəzaları qismən toplamaq yolu ilə qəti olaraq cəzasını ümumi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsində çəkməklə 08 (səkkiz) il 03 (üç) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir.

Birinci instansiya məhkəməsinin hökmünə əsasən Hacıyev Mərvan Neman oğlunun və Rəhimov Nurlan Rüstəm oğlunun cinayət əməlləri aşağıdakı hərəkətlərdən təşkil olunmuşdur.

Hacıyev Mərvan Neman oğlu, əvvəllər oğurluq cinayəti törətdiyinə görə məhkum edilməklə, məhkumluğu ödənilmədən, 28 may 2012-ci il tarixdə saat 03 radələrində sərxoş vəziyyətdə, Nurlan Rəhimovla və şəxsiyyəti istintaqa məlum olmayan «Zaxar» adlı şəxsə qabaqcadan əlbir olub cinayət əlaqəsinə girərək, bir qrup şəxs halında özgənin əmlakını tamah niyyəti ilə ələ keçirmək məqsədi ilə Bakı şəhəri «Şamaxinka» adlanan ərazidə Şəmi Şirinovun idarə etdiyi «VAZ-21074» markalı, AZ 10-FO-043 dövlət qeydiyyat nişanlı «taksi» kimi işlətdiyi avtomobilinə sərnişin qismində əyləşərək, Abşeron rayonu Saray qəsəbəsinin ərazisinə sürdürərək, orada onun həyatı və sağlamlığı üçün təhlükəli zorakılıqla bağlı olan basqın edib, avtomobilin arxa sol oturacağında

əyləşən «Zaxar» adlı şəxs əli ilə Şəmi Şirinovun boğazını tutaraq sıxmış, Nurlan Rəhimov isə sonuncunun sifət nahiyəsinə yumruqla zərbələr vuraraq, ona sağlamlığın qısa müddətdə pozulmasına səbəb olan sağlamlığa yüngül zərər yetirmiş, o, «Zaxar» adlı şəxslə Şəmi Şirinovu zorla avtomobildən düşürüb, sükan arxasına keçərək, avtomobili geriye döndərərək saxlamış, Nurlan Rəhimovla «Zaxar» Şəmi Şirinovu 3-4 metr kənara aparıb, Nurlan Rəhimov sonuncunun iyirmi beş manat pulunu əlindən almış, sonra şalvarının arxa cibindən iyirmi manat pulunu, əynindəki otuz beş manat dəyərində dəridən olan gödəkçəsini, «Zaxar» isə şalvarının qayışından asdığı telefon qabındakı iyirmi manat dəyərində bir ədəd «Samsung Duos» markalı mobil telefonu üstündəki üç manat dəyərində «Baksell» şəbəkəsinin xidmətində, iki manat dəyərində «Nar Mobil» şəbəkəsinin xidmətində olan danışıq kartları ilə birlikdə götürüb, Şəmi Şirinovu hadisə yerində saxlayaraq, avtomobilə əyləşərək, dörd min üç yüz qırx manat dəyərində avtomobili, içərisində quraşdırılmış iyirmi manat dəyərində «Pioneer» markalı, TS-A69745 modeli iki ədəd səsgücləndiriciləri, otuz beş manat dəyərində bir ədəd avtomaqnitafonu ələ keçirib, hadisə yerindən uzaqlaşmış, nəticədə zərərçəkmiş şəxsə xeyli miqdarda – cəmi 4.500 manat maddi ziyan vurmaqla, hər ikisi quldurluq cinayətini törətdikdən sonra, Bakı şəhəri, Yeni Yasamal-1, 11 sayılı yaşayış binasının arxasına gələrək, avtomobildən Şəmi Şirinovun şəxsi sənədləri - «BC» kateqoriyalı AB-1180480 nömrəli sürücülük vəsiqəsini, «VAZ-21074» markalı avtomobilin AB-150596 nömrəli nəqliyyat vasitəsinin qeydiyyat şəhadətnaməsini və həmin avtomobili idarə etməsinə dair etibarnaməni ələ keçirməklə oğurluq cinayətini törətmişlər.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 27 dekabr 2013-cü il tarixli hökmü ilə Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 03 aprel 2013-cü il tarixli hökmünün M.N.Hacıyevin və N.R.Rəhimovun CM-nin 326.2-ci maddəsi ilə təqsirli bilinib məhkum edilmələrinə dair hissələri ləğv edilməklə, M.N.Hacıyevə və N.R.Rəhimova həmin maddə ilə təqsirləri sübuta yetirilmədiyindən bəraət verilmişdir ona görə ki, səsgücləndiricinin və maqnitofonun, eləcə də zərərçəkmiş şəxsə məxsus sənədlərin

avtomobildən Mərvan Hacıyev və Nurlan Rəhimov tərəfindən deyil, istintaqla müəyyən edilməyən (birinci instansiya məhkəməsinin hökmündə «Zaxar» kimi qeyd olunan) digər şəxs tərəfindən talanması barədə nəticəyə gəlinmiş, Hacıyevin və Rəhimovun maqnitofonun və səsgücləndiricini, eləcə də sənədləri oğurlamaqda təqsirləri isə sübuta yetirilməmişdir.

Həmçinin apellyasiya instansiyası məhkəməsi cinayət törətmiş şəxslərin zərərçəkmiş Şəmi Şirinova məxsus avtomobili, həmçinin avtomobildəki maqnitofonu və səsgücləndiriciləri quldurluq yolu ilə ələ keçirmək (talamaq) niyyətlərinin olmadığını və onların əvvəlcədən quldurluq cinayətini törətmək barədə razılığa gəlməyib, ancaq bilavasitə cinayətin törədilməsi prosesində qrupda birləşdiklərini müəyyən edib cinayətin təsvirindən qeyd olunan predmetlərin dəyərini (yəni, xeyli miqdarda ziyan vurma əlamətini) və cinayətin qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs tərəfindən törədilməsi əlamətini çıxarmış, bu səbəblərdən də Mərvan Hacıyevin və Nurlan Rəhimovun birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən CM-nin 181.2.1 və 181.2.4-cü maddələri ilə təqsirli bilinib məhkum edilmələrinə dair hissələri dəyişdirilərək onların hər birisinin CM-nin 181.2.1, 181.2.4-cü maddələri ilə ixtisaslaşdırılmış əməlləri CM-nin 181.1-ci maddəsinə təsvif edilmiş, M.N.Hacıyevə CM-nin 181.1-ci maddəsi ilə 5 (beş) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası, CM-nin 67.1-ci maddəsinə müvafiq olaraq isə həmin cəzaya Qəbələ Rayon Məhkəməsinin 07 sentyabr 2011-ci il tarixli hökmü ilə CM-nin 177.2.3-cü maddəsi ilə təyin edilmiş və onun ödəmədiyi 3000 (üç min) manat miqdarında cərimə cəzası tam toplamaq yolu ilə birləşdirilmiş və ona qəti cəza olaraq 5 (beş) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə və 3000 (üç min) manat miqdarında cərimə cəzaları təyin edilmiş, CM-nin 68.2-ci maddəsinə əsasən cəzaların müstəqil icra edilməsi qərara alınmış, N.R.Rəhimova CM-nin 181.1-ci maddəsi ilə 4 (dörd) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edilmişdir.

Bundan başqa, birinci instansiya məhkəməsinin hökmündən M.N.Hacıyevə və N.R.Rəhimova cəzaların CM-nin 66.3-cü

maddəsinə əsasən təyin edilməsinə dair müddəalar xaric edilmiş, eləcə də hökmün təsviri-əsaslandırıcı hissəsində “Zaxar”, “Zaxar adlı şəxs” sözləri “istintaqa məlum olmayan qeyri şəxs” sözləri ilə əvəz edilmiş, hökmün qalan hissələri dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 06 fevral 2014-cü il tarixli hökmündən dövlət ittihamçısı tərəfindən kassasiya protesti verərək həmin protestini onunla əsaslandırmışdır ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin iş üzrə gəldiyi nəticə işin faktiki hallarına uyğun olmamış, cinayət işi üzrə alınmış ifadələr, toplanmış sənədlər, eləcə də cinayət işinin materialları Mərvan Hacıyevin və Nurlan Rəhimovun CM-nin 181.2.1, 181.2.4, və 326.2-ci maddələri ilə təqsirli bilinməsi barədə nəticəyə gəlməyə imkan verdiyi halda məhkəmə əsassız olaraq onların əməllərini CM-nin 181.2.1 və 181.2.4-cü maddələrindən 181.1-ci maddəsinə tövsif etmiş, CM-nin 326.2-ci maddəsi ilə isə Hacıyevə və Rəhimova bəraət vermişdir.

Dövlət ittihamçısı hesab etmişdir ki, hadisədən əvvəl, hələ avtomobil hərəkətdə olarkən istintaqa məlum olmayan “Zaxar” adlı şəxsin məhkumlara avtomobili sürücüdən alıb özlərinin sürməsi barədə təklif verməsi, həmin təkliflə Mərvan Hacıyevin və Nurlan Rəhimovun razılaşması, quldurluq edib zərərçəkmiş Şəmi Şirinovun əmlakını ələ keçirmək üçün avtomobili kimsənin olmadığı çöllük əraziyə sürdürmələri, Zaxar adlı şəxsin çöllük ərazidə zərərçəkmiş şəxsin boğazından tutub onu boğmağa çalışarkən N.Rəhimovun da eyni anda zərərçəkmiş şəxsin sifətindən yumruqla vurub onun müqavimətini qırmağa yönəlmiş hərəkətlər etməsi, hər iki məhkumun sürücünün müqavimətini qırmağa yönəlik hərəkətlər etməsi və digər hallar təqsirkarların quldurluq cinayətinin törədilməsi barədə əvvəldən razılığa gəldiklərini göstərir, apellyasiya məhkəməsi isə həmin faktiki hallara diqqət yetirməməklə yanlış nəticəyə qəlmişdir.

Həmçinin dövlət ittihamçısı qeyd etmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin ümumi dəyəri 55 manat olan zərərçəkmiş şəxsin avtomobilindəki maqnitofon və səs gücləndiricini quldurluq cinayəti bitdikdən sonra “Zaxar” adlı şəxsin oğurlaması barədə nəticə və bununla əlaqədar M.Hacıyevə

və N.Rəhimova verilmiş ittihamdan həmin əşyaların quldurluq yolu əldə edilməsi epizodunu çıxarması da əsassızdır.

Həmçinin dövlət ittihamçısı hesab etmişdir ki, M.Hacıyevin və N.Rəhimovun törətdikləri cinayətlərin xarakteri, ictimai təhlükəlilik dərəcəsi, əməllərin törədilməsi halları və onların şəxsiyyəti ilə müqayisədə Hacıyevə təyin olunmuş 5 il, Rəhimova isə təyin olunmuş 4 il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzaları törədilmiş cinayətlərin xarakterinə açıq-aşkar uyğun gəlmir və cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş cinayət cəzasının məqsədlərini təmin etmir.

Dövlət ittihamçısı kassasiya protestində göstərdiklərini Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra CPM-nin) 416.0.1, 416.0.2, 416.0.3, 416.0.15 və 416.0.21-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş pozuntular kimi qiymətləndirərək, həmin əsaslara görə Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 06 fevral 2014-cü il tarixli hökmünün ləğv edilməsi və işin apellyasiya instansiyası məhkəməsinə yenidən baxılması üçün göndərilməsi haqqında qərarın qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Kassasiya kollegiyası dövlət ittihamçısının kassasiya protestini CPM-nin tələbləri baxımından səlahiyyətlərinə aid olan kassasiya müraciəti kimi görərək bu müraciətlə əlaqədar Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 06 fevral 2014-cü il tarixli hökmünün qanuniliyini və əsaslılığını yoxlayıb, araşdırmanın nəticələri olaraq aşağıdakıları qeyd etmişdir.

Məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, işin faktiki hallarının – məhkumların cinayətkar hərəkətlərinin faktiki məzmununun müəyyən edilməsi üzrə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin gəldiyi nəticələri, o cümlədən məhkəmənin Mərvan Hacıyevin, Nurlan Rəhimovun və şəxsiyyəti məlum olmayan digər şəxsin quldurluq cinayətini qabaqcadan əlbir olmaqla deyil, belə əlbirlik olmadan, artıq cinayətin gedişində yaranmış qrup halında törətmələri və həmin cinayət nəticəsində zərərçəkmiş Şəmi Şirinova vurduqları maddi zərərin xeyli miqdar təşkil etməməsi (basqın edərək Ş.Şirinovun avtomobilini, habelə avtomobildəki maqnitofonu və səs gücləndiriciləri ələ keçirmək niyyətləri

olmadığı üçün basqın yolu ilə talanmış əmlakın kütləsinə 4340 manat dəyərində avtobilin, maqnitofonun və səs gücləndiricilərin daxil edilməməsi) barədə qənaətini şübhə altına almaq üçün əsaslar yoxdur.

Qabaqcadan əlbir olmayıb, cinayətin törədilməsi (onun obyektiv tərəfini təşkil edən hərəkətlərin yerinə yetirilməsi) prosesində cinayətkar qrupda birləşmiş Mərvan Hacıyevin, Nurlan Rəhimovun və istintaqla müəyyən edilməyən digər şəxsin zərərçəkmiş Şəmi Şirinovun sağlamlığı üçün təhlükəli basqın etməklə ələ keçirdikləri özgə əmlakı 45 manat nağd puldan, 35 manat dəyərində gödəkçədən, 20 manat dəyərində mobil telefondan, 3 və 2 manat dəyərində iki danışıq kartından (cəmi 105 manat dəyərində əşyalardan) ibarət olduğundan və bu əmlakın ələ keçirilməsi üzrə təqsirkarların hərəkətləri CM-nin 181.2.1 və 181.2.4-cü maddələrinin deyil, həmin Məcəllənin 181.1-ci maddəsinin dispozisiya şərtlərinə uyğun olduğundan, apellyasiya məhkəməsinin M.Hacıyevin və N.Rəhimovun sözügedən əməllərinə Cinayət Məcəlləsinin həmin maddəsinə şamil etməsində məhkəmə kollegiyası heç bir pozuntu müəyyən etməmişdir.

Bu zaman məhkəmə kollegiyası onu nəzərə almışdır ki, yuxarıda təsvir edilən faktiki halların müəyyən edilməsi və həmin faktiki hallar əsasında M.Hacıyevin və N.Rəhimovun əməllərinin CM-nin 181.1-ci maddəsi ilə tövsif edilməsi zamanı apellyasiya məhkəməsi kassasiya protestində irəli sürülmüş sübutlar və sübut etməyə dair cinayət-prosessual qaydaların pozuntularına yol verilməsinə dair iddianın əksinə olaraq, sübutların araşdırılmasında qanun pozuntusuna yol verməmiş; hər hansı sübutun tədqiqindən əsassız imtina etməmiş, sübutları CPM-nin 144-cü maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq yoxlamış, yolverilməz sübutlardan istifadə etməmiş, araşdırılmış sübutlara isə CPM-nin 145-ci maddəsinin tələblərinə müvafiq olaraq qiymət vermiş və yekun nəticəni CPM-nin 146-cı maddəsinin, eləcə də ittihamın sübuta yetirilməsində aradan qaldırılması mümkün olmayan sübhələrin təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə həll edilməsini tələb edən cinayət-prosessual qanunun 21.2, 351.3.4-cü maddələrinin müddəalarını gözləməklə, biri digərinə uyğun gələn sübutların məcmusu ilə

həmin sübutların həqiqi məzmununa uyğun olaraq əsaslandırılmışdır.

Eynilə səs gücləndiricinin və maqnitofonun, eləcə də zərərçəkmiş şəxsə məxsus sənədlərin avtomobildən Mərvan Hacıyev və Nurlan Rəhimov tərəfindən deyil, istintaqla müəyyən edilməyən digər şəxs tərəfindən talanması və M.Hacıyev və N.Rəhimova CM-nin 326.2-ci maddəsi ilə bəraətin verilməsi barədə nəticələr də sübutlar və sübut etməyə dair qaydalara əməl olunmaqla əldə olunmuşdur.

Məhkəmə kollegiyası qeyd olunan məsələlər üzrə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin hökmündə göstərilən nəticələrlə və onların əsaslandırılması üçün gətirilən dəlillərlə razılaşdığından, kassasiya protestində irəli sürülən dəlillər isə apellyasiya məhkəməsinin mövqeyini təzkib etmədiyindən, şərh olunan hissədə (M.Hacıyevin və N.Rəhimovun yuxarıda qeyd olunan hərəkətlərinin CM-nin 181.1-ci maddəsinə tövsif edilməsi və məhkumlara CM-nin 326.2-ci maddəsi ilə bəraətin verilməsi məsələləri üzrə) kassasiya protestinin dəlillərini əsassız hesab etmiş və bu dəlillərin daha ətraflı şərh edilməsinə zərurət görməmişdir.

Bununla yanaşı məhkəmə kollegiyası məhkumların əməllərinin düzgün tövsif edilməməsi və onlara törətdikləri cinayətlərə müvafiq olmayan yüngül cəzaların təyin edilməsi barədə kassasiya protestində irəli sürülmüş iddia ilə qismən razılaşmışdır.

Belə ki, yuxarıda qeyd olunduğu kimi, apellyasiya instansiyası məhkəməsi haqlı olaraq Mərvan Hacıyevin və Nurlan Rəhimovun zərərçəkmiş Şəmi Şirinovun “VAZ – 21074” markalı avtomobilini talamaq məqsədini güdmədən qanunsuz olaraq ələ keçirmələri (qaçırmaları) barədə nəticəyə gəlib, həmin avtomobili (eləcə də onun içərisində olan səs gücləndiriciləri və maqnitofonu) quldurluq cinayəti nəticəsində ələ keçirilmiş özgə əmlakının kütləsindən çıxarmışdır.

Lakin, apellyasiya məhkəməsi Şəmi Şirinovun avtomobilinin M.Hacıyev, N.Rəhimov və istintaqla müəyyən edilməyən digər şəxs tərəfindən zərərçəkmiş şəxsin həyatı üçün təhlükəli zor tətbiq edilməklə talama məqsədi olmadan ələ keçirilməsini işin faktiki halı kimi müəyyən etsə də, məhkumların qeyd

olunan əməllərini CM-nin 185.3.3-cü maddəsi ilə tövsif etməkdən imtina etmişdir.

Apellyasiya məhkəməsi mövqeyini onunla əsaslandırılmışdır ki, “M.N.Hacıyevin və N.R.Rəhimovun CM-nin 181.2.1, 181.2.4-cü maddələri ilə tövsif edilmiş əməlləri, AR CM-nin 181.1-ci maddəsinə tövsif edilməklə yanaşı, həm də onlara verilməmiş ittiham üzrə, yəni CM-nin 185.3.3-cü maddəsi ilə də, yəni talama məqsədi olmadan qanunsuz olaraq avtomobili ələ keçirmək kimi tövsif edilməsi bir tərəfdən, ittihamın həcmi dəyişdirmiş, artırmış, digər tərəfdən, onların vəziyyətini ağırlaşdırmış olardı”.

Məhkəmə kollegiyası aşağıdakılara görə apellyasiya məhkəməsi ilə razılaşır.

Məhkəmə baxışının hədlərini müəyyən edən Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 318.1-ci maddəsində təsbit olunur ki, “məhkəmə baxışı zamanı cinayət işinə, məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraatın materialına və ya xüsusi ittiham qaydasında şikayətə yalnız təqsirləndirilən şəxsə qarşı irəli sürülmüş və ya məhkəməyə verilən ittiham daxilində baxılır. Məhkəmə baxışı nəticəsində məhkəmə təqsirləndirilən şəxsin əməlini ağır cinayətdən daha yüngül cinayət əməlinə tövsif etmək, habelə ona qarşı irəli sürülmüş ittihamdan ayrı-ayrı bəndləri çıxarmaq hüququna malikdir”.

Bu maddənin mənasına görə cinayət təqibi orqanı və yaxud xüsusi ittihamçı tərəfindən şəxsə qarşı irəli sürülmüş (məhkəməyə verilən) ittihamla müqayisədə onun daha ağır cinayətə görə mühakimə edilməsi yolverilməzdir.

Təqsirləndirilənin mövcud ittihamla müqayisədə daha ağır cinayətə görə mühakimə edilməsi dedikdə, cinayət əməlinin həm faktiki hallar (şəxsə istinad edilən cinayətkar hərəkətlərin və yaxud hərəkətsizliyin faktiki məzmunu), həm də həmin əmələ tətbiq edilən cinayət-hüquqi normanın sərtliyi nöqtəyi nəzərdən təqsirləndirilən şəxsin vəziyyətinin ağırlaşmasına səbəb olan dəyişdirilməsi başa düşülür. Yəni, CPM-nin 318.1-ci maddəsi ilə qadağan edilən belə dəyişdirilmə zamanı şəxs cinayət təqibi orqanı, xüsusi ittihamçı tərəfindən təqsirləndirildiyi Cinayət Məcəlləsinin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsi ilə müqayisədə cinayət qanununun daha ağır cəza nəzərdə tutan

maddəsi ilə və yaxud ittihamda onun cinayətkar hərəkətlərinin (hərəkətsizliyinin) faktiki məzmununa daxil edilməyən əlavə hərəkətlərə (hərəkətsizliyə) görə təqsirli bilinir.

İrəli sürülmüş ittihamla müqayisədə şəxsin daha ağır ittiham üzrə (daha ağır cəzanı nəzərdə tutan cinayət-hüquqi norma əsasında) təqsirli bilinməsi baş verməsə də, onun cinayətkar hərəkətlərinin (hərəkətsizliyinin) faktiki məzmununun ittihamda göstərilənlərlə müqayisədə əhəmiyyətli dərəcədə dəyişdirilməsi də CPM-nin 318.1-ci maddəsinin mənası baxımından yolverilməzdir. Çünki, bu halda şəxs ona qarşı irəli sürülmüş ittiham üzrə (törətməsi istinad edilən cinayət əməlinə görə) deyil, faktiki olaraq yeni hərəkətlərə (hərəkətsizliyə) görə, ona qarşı irəli sürülməyən ittiham üzrə mühakimə edilir və belə ittiham şəxs üçün yeni, gözlənilməz olduğundan, onun həmin ittihamdan müdafiə olunmaq imkanları məhdudlaşdırılmış olur (məsələn, şəxsin başqa cinayət hadisəsinə, obyektiv cəhəti tamamilə fərqli olan cinayətə, əvvəlki əmələndən cinayətkar qəsdin obyektinə, təqsirin formasına və s. mühüm əlamətlərinə görə fərqlənən əməllərin törədilməsinə görə məhkum edilməsi).

Təhlil edilən məsələ ilə əlaqədar işin hallarını CPM-nin 318.1-ci maddəsi və həmin cinayət-prosessual normanın təfsiri üzrə məhkəmə kollegiyasının hüquqi mövqeyi ilə müqayisə etdikdə aşağıdakılar müəyyən edilir.

İttiham aktına görə ibtidai istintaq orqanı tərəfindən Mərvan Hacıyevə və Nurlan Rəhimova qarşı CM-nin 181.2.1 və 181.2.4-cü maddələri irəli sürülmüş ittihamın faktiki halları nöqtəyi-nəzərindən məzmunu M.Hacıyevin, N.Rəhimovun şəxsiyyəti müəyyən edilməyən digər şəxslə birgə zərərçəkmiş Şəmi Şirinovun həyatı və sağlamlığı üçün təhlükəli zorakılıqla bağlı basqın etməklə 45 manat məbləğində nağd pulunu, 35 manat dəyərində gödəkçəsini, 20 manat dəyərində mobil telefonunu, 3 və 2 manat dəyərində iki danışıq kartlarını (cəmi 105 manat dəyərində əşyalarını), habelə 4340 manat dəyərində “VAZ – 21074” markalı avtomobilini içərisindəki maqnitofon və səsgücləndiricilər ələ keçirməkdən ibarət olmuşdur.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarından isə aydın olur ki, məhkəmə yuxarıda sadalanan bütün predmetlərə görə deyil, yalnız 105 manat dəyərində olan əşyaların ələ

keçirilməsinə görə M.Hacıyevin və N.Rəhimovun ibtidai istintaq orqanı tərəfindən CM-nin 181.2.1 və 181.2.4-cü maddələri ilə tövsif olunmuş əməllərini həmin maddələrdən CM-nin 181.1-ci maddəsinə tövsif etmiş, yəni təqsirləndirilən şəxslərin ittiham aktında CM-nin 181.2.1 və 181.2.4-cü maddələri ilə əhatə olunmuş bütün hərəkətlərinin (qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxsin zərərçəkmişə xeyli miqdarda ziyan vuran quldurluq cinayətinin) yalnız bir hissəsinin hüquqi qiymətləndirməsini həyata keçirmişdir.

Bu səbəbdən, apellyasiya məhkəməsi tərəfindən ibtidai istintaq orqanının quldurluq cinayətinin (CM-nin 181.2.1 və 181.2.4-cü maddələri ilə irəli sürülmüş ittihamın) faktiki məzmununa daxil etdiyi 4340 manat dəyərində olan avtomobillə bağlı məhkumlar Mərvan Hacıyevin və Nurlan Rəhimovun hərəkətlərinin qiymətləndirilməsi (hüquqi tövsifi) ittihamın məzmununu təşkil edən faktiki hallar nöqtəyindən həmin ittihamın hüdudlarından kənara çıxma, onun faktiki hallar bazasının artırılması, ağırlaşdırılması kimi təfsir edilə bilməzdi. Çünki, bu cür qiymətləndirmənin gedişində apellyasiya məhkəməsi başqa hadisəni, yeni faktları deyil, məhkəməyədək icraat orqanının ittihamına daxil edib, quldurluq cinayəti kimi qiymətləndirdiyi eyni hadisəni, eyni faktları, lakin artıq CM-nin 181.2.1 və 181.2.4-cü maddələri ilə yox, cinayət qanunun Xüsusi hissəsinin başqa norması ilə müqayisə etməklə qiymətləndirmiş olacaqdı).

Məhkəmə kollegiyası hesab edir ki, məsələyə hüquqi aspektdən baxdıqda da apellyasiya məhkəməsinin məhkumlar Mərvan Hacıyevin və Nurlan Rəhimovun ibtidai istintaq orqanı tərəfindən quldurluq cinayətinin tərkib hissəsi kimi qiymətləndirilmiş Şəmi Şirinovun “VAZ – 21074” markalı avtomobili ilə bağlı əməllərini hazırkı icraatda yenidən tövsif etməsi yeni (təqsirləndirilən şəxslərə qarşı irəli sürülməyən, əvvəlkindən əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənən) ittihamına baxılması, ittihamın artırılması, məhkumların müdafiə hüquqlarının pozulması ilə vəziyyətinin ağırlaşdırılması kimi şərh oluna bilməz.

Çünki, apellyasiya məhkəməsinin Mərvan Hacıyevin və Nurlan Rəhimovun avtomobili talama məqsədi olmadan qanunsuz olaraq ələ keçirmə kimi gördüyü hərəkətlərinə

uyğun hesab etdiyi CM-nin 185.3.3-cü maddəsi cinayət qanununun quldurluq cinayətini təsbit edən 181-ci maddəsi ilə “iqtisadi sahədə cinayətlər” adlanan eyni bölməsində, “mülkiyyət əleyhinə olan cinayətlər” adlanan eyni fəslində yerləşdirilməklə cinayət qanunu ilə qorunan eyni obyektə qəsd edən cinayət kimi təsnif olunmuşdur. Hər ikisi qəsdən törədilən oxşar cinayətlərdir, hətta hazırkı işdə bu cinayətlər faktiki hallar bazası baxımından üst-üstə düşməklə yalnız məqsədlərinə görə fərqlənirlər (ittihamına görə təqsirləndirilən şəxslər avtomobili ələ keçirmək məqsədi ilə basqın ediblər, məhkəmənin qənaətinə onların belə məqsədi olmayıb).

Bu səbəblərdən Mərvan Hacıyevin və Nurlan Rəhimovun “VAZ – 21074” markalı avtomobillə bağlı hərəkətlərinin CM-nin 185.3.3-cü maddəsi ilə müqayisə olunmaqla qiymətləndirilməsi yeni, əvvəlkindən əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənən ittihamına baxılması kimi şərh oluna bilməzdi.

CM-nin 185.3.3-cü maddəsində göstərilən cinayətə görə cinayət qanununun 181.2.1 və 181.2.4-cü maddələri ilə müqayisədə daha yüngül cəza (birinci maddədə 5 ildən 10 ilədək, ikinci maddələrdə 8 ildən 12 ilədək azadlıqdan məhrum etmə) nəzərdə tutulduğuna, eləcə də apellyasiya məhkəməsinin nəzərdən keçirdiyi halda (məhkumların əməlləri CM-nin 181.2.1 və 181.2.4-cü maddələrindən 181.1 və 185.3.3-cü maddələrinə, yəni bir cinayətdən iki cinayətə) tövsif olunduqda, əslində daha ağır məsuliyyətə səbəb olan bir cinayətin iki, lakin hər birinə görə qanunla daha yüngül məsuliyyətin nəzərdə tutulduğu cinayətlərə tövsif edilməsi baş verdiyindən, tövsifin bu cür dəyişdirilməsi ittihamın artırılmasına, məhkumların vəziyyətinin ağırlaşdırılmasına deyil, əksinə ittihamın həcmnin azaldılmasına və məhkumların vəziyyətinin yüngülləşdirilməsinə səbəb olur.

Təsvir olunanlar onu göstərir ki, apellyasiya məhkəməsi əsassız (CPM-nin 318.1-ci maddəsinin ziddinə) olaraq məhkumlar Mərvan Hacıyevin və Nurlan Rəhimovun avtomobili talama məqsədi olmadan qanunsuz olaraq ələ keçirmə kimi qiymətləndirdiyi əməllərinə cinayət qanunu normasını tətbiq etməkdən imtina edib onların müəyyən edilmiş saydığı əməllərinin yalnız bir hissəsinə CM-nin

181.1-ci maddəsi ilə qiymət verməklə törədilmiş əməlin hüquqi tövsifində səhvə - CPM-nin 416.0.15-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş pozuntuya yol vermişdir.

Belə olan halda məhkumlar Mərvan Hacıyevə və Nurlan Rəhimova yalnız CM-nin 181.1-ci maddəsi ilə təyin olunmuş cəza onların müəyyən edilmiş sayılan bütün cinayətkar hərəkətlərini nəzərə almadığından və əməllərin səhv tövsifinə əsaslandığından, törədilmiş əməllərin xarakterinə və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə, törədilmə hallarına, məhkumların şəxsiyyətinə uyğun olan, CM-nin 8, 58.3-cü maddələrinin tələblərinə cavab verən, həmin Məcəllənin 41.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cəzanın məqsədlərini kifayət qədər təmin edən cəza kimi qiymətləndirilə bilməz.

Odur ki, məhkəmə kollegiyası baxılan işdə CPM-nin 416.0.15-ci maddəsi ilə yanaşı,

həmçinin CPM-nin 416.0.21-ci maddəsində göstərilən pozuntunu müəyyən edir və bu əsaslarla yuxarıda şərh olunan məsələlərə yenidən baxılması üçün apellyasiya instansiyası məhkəməsinin mübahisələndirilən hökmünün ləğv edilməsi haqqında nəticəyə gəlmişdir.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası kassasiya protestinin təmin edilməsinə dair dövlət ittihamçısının çıxışını dinləyib, şərh edilən əsaslara görə belə nəticəyə gəlmişdir ki, kassasiya protesti qismən təmin edilməli, Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının Hacıyev Mərvan Neman oğlunun və Rəhimov Nurlan Rüstəm oğlunun barəsində olan 06 fevral 2014-cü il tarixli hökmü ləğv edilməli və iş yeni apellyasiya baxışına təyin edilməlidir.

İbtidai araşdırma zamanı toplanmış, məhkəmə iclaslarında araşdırılmış və məhkəmələrin əsaslandığı sübutlar sübutetmə predmetinin müəyyən edilməsi üçün mötəbər və yekun nəticəyə gəlməyə imkan vermədiyindən apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı ləğv edilmiş və iş yeni apellyasiya baxışına təyin edilmişdir.

Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 2 oktyabr 2012-ci il tarixli hökmü ilə Hüseynov Turqay Bəylər oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra CM-nin) 128, 178.2.4, 182.2.2-ci maddələri ilə təqsirli bilinərək, CM-nin 128-ci maddəsi ilə qazancının 15 faizi dövlət nəfinə tutulmaqla 1 il müddətə islah işləri cəzasına, CM-nin 178.2.4-cü maddəsi ilə 5 (beş) il müddətə, CM-nin 182.2.2-ci maddəsi ilə 7 (yeddi) il müddətə, CM-nin 68.1.3 və 66.3-cü maddələrinə əsasən təyin edilmiş cəzalar qismən toplanmaqla qəti olaraq 8 (səkkiz) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir ona görə ki, o, tanışı Əmirəliyev Rəyal Akif oğlu tərəfindən “UniLeazinq” Lizinq Şirkəti QSC-dən 17 sentyabr 2010-cu il tarixdə Musayev Rabil Lətif oğlunun adına lizinqə alınmış “Mercedes Benz GL-4500” markalı 90 AV 023 dövlət nömrə nişanlı avtomaşından istifadə etməklə 2011-ci ilin mart ayında özgənin əmlakını aldatma yolu ilə ələ keçirmə məqsədilə qeyd edilən avtomaşını Kərimov Elnur Məhəmməd oğluna göstərməklə, guya özünə məxsus olmasını bildirib, niyyətini həyata keçirmək üçün dəyəri 80.000 ABŞ dolları təşkil edən avtomaşını 60.000 dollarına satdığını bəyan edərək, ondan Bakı şəhəri, metronun “Gənclik” stansiyası yaxınlığındakı avtomobil dayanacağında ilkin ödəniş kimi 5000 (beş min) ABŞ dolları, yəni dövrün məzənnəsinə görə 4000 (dörd min) manat məbləğində pulu alıb ələ keçirərək zərərçəkmiş şəxs Elnur Kərimova xeyli miqdarda ziyan vurmaqla dələduzluq etmişdir.

Bundan sonra 2011-ci ilin mart ayının sonunda Elnur Kərimov aldanıldığını başa düşüb, Turqay Hüseynovla Bakı şəhəri, Nərimanov rayonu ərazisində yerləşən “Dostluq” kinoteatrının yaxınlığında görüşərək sonuncudan verdiyi 5000 ABŞ dollarını geri qaytarmasını xahiş edərkən, Turqay Hüseynov əli ilə Elnur Kərimovun sifətinin sol gözünün yan tərəfindən qəsdən vurub, ona sağlamlığın qısa müddətə pozulmasına səbəb olan

sağlamlığa yüngül zərər vurmaya aid xəsarət yetirmişdir.

Bundan başqa Turqay Hüseynov 2011-ci ilin may-iyun aylarında başqa-başqa vaxtlarda təkrarən özgənin əmlakını tələb etmək məqsədi ilə, özü haqqında kriminal araşdırmalar aparın şəxs görkəmini yaratmaqla Elnur Məhəmməd oğlu Kərimovun mobil telefonuna zəng edib və mesajlar göndərərək şəxsiyyəti üzərində zor göstərmə hədəsi ilə ondan İsmayilov Fariz Zakir oğluna avtomaşın alqı-satqısından yaranmış 1400 (min dörd yüz) manat məbləğində pulun qaytarılmasını tələb etmiş və tələb etdiyi məbləğin 700 manatını alıb əldə etmişdir.

Hökmdən məhkum T.B.Hüseynovun müdafiəçisi E.Ş.Şükürov, eləcə də zərərçəkmiş E.M.Kərimov tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayətlərinə əsasən işə baxan Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 08 yanvar 2013-cü il tarixli qərarı ilə hökm dəyişdirilmədən saxlanılmış, apellyasiya şikayətləri isə əmin edilməmişdir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin bu qərarından məhkum T.B.Hüseynovun müdafiəçisi Şükürov Elxan Şükür oğlu kassasiya şikayəti verərək həmin qərarın ləğv edilməsini və işin apellyasiya instansiyası məhkəməsində yenidən baxılmağa təyin edilməsini xahiş edir.mişdir.

Müdafiəçi kassasiya şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, birinci instansiya məhkəməsində baxış zamanı Turqay Hüseynovun əməlinə cinayət tərkibinin olmaması nəzərə alınmamış, onun təqsirli olmasına dair mötəbər sübutlar olmadığı halda barəsində ittiham hökmü çıxarılmış, apellyasiya məhkəməsi isə əsassız və qanunsuz olaraq həmin hökmü dəyişdirilmədən saxlamışdır.

Müdafiəçiyə görə faktlarla, şahid ifadələri və digər sübutlarla təsdiq olunur ki, Turqay Hüseynov heç kimi aldatmamış, bu yolla və etibardan istifadə etməklə Elnur Kərimovun əmlakının ələ keçirilməsinə yönələn hərəkətlər etməmiş, Elnur Kərimova xəsarətlər

yetirməmiş, sonuncuya qarşı hədə-qorxu ilə tələb etmə cinayətini törətməmişdir.

Göründüyü kimi, kassator məhkəmələrin sübutları Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin sübutlar və sübut etməyə dair normalarının tələblərinə müvafiq surətdə tədqiq edib qiymətləndirmədiklərini, nəticədə cinayət tərkibinin əlamətləri olmadan T.B.Hüseynovun barəsində ittiham hökmünün çıxarıldığını və dəyişdirilmədən saxlanıldığını iddia etməklə, mübahisələndirilən qərarın ləğv edilməsi və cinayət işinin yeni apellyasiya baxışına təyin edilməsi barədə kassasiya tələbini şikayətin məzmununa görə CPM-nin 416.0.2, 416.0.3 və 416.0.6-cı maddələrində məhkəmə qərarının kassasiya qaydasında ləğv edilməsini və yaxud dəyişdirilməsini şərtləndirən əsaslar kimi təsbit olunmuş hallarla əlaqələndirmişdir.

Odur ki, məhkəmə kollegiyası müdafiəçinin kassasiya şikayətini CPM-nin 419-cu maddəsinin tələbləri baxımından səlahiyyətlərinə aid olan kassasiya müraciəti kimi görməklə bu müraciətlə əlaqədar Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 08 yanvar 2013-cü il tarixli qərarının qanuniliyini və əsaslılığını yoxlayıb, araşdırmanın nəticələri olaraq aşağıdakıları qeyd etmişdir.

Cinayət məsuliyyətinin əsaslarından bəhs edən CM-nin 3-cü maddəsində təsbit edilir ki, “yalnız bu Məcəllə ilə nəzərdə tutulmuş cinayət tərkibinin bütün əlamətlərinin mövcud olduğu əməlin (hərəkət və ya hərəkətsizliyin) törədilməsi cinayət məsuliyyəti yaradır”.

CPM-nin 139-cu maddəsi də bu maddədə təsbit olunmuş digər hallarla yanaşı cinayət hadisəsinin baş vermə faktının və hallarının, habelə cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməldə cinayətin əlamətlərinin sübutlara əsasən müəyyən edilməsini tələb edir.

Cinayət-prosessual qanunun 33.2-ci maddəsinə əsasən cinayət mühakimə icraatı həyata keçirilərkən həmin Məcəllənin 125, 144, 146-cı maddələrinin müddələrinin pozulması yolverilməzdir.

CPM-nin 144-cü maddəsinə görə cinayət təqibi üzrə toplanmış sübutlar tam, hərtərəfli və obyektiv yoxlanılmalıdır. Yoxlama zamanı cinayət təqibi üzrə toplanmış sübutlar təhlil olunur və bir-biri ilə müqayisə edilir, yeni

sübutlar toplanır, əldə olunmuş sübutların mənbəyinin mötəbərliyi müəyyənləşdirilir.

CPM-nin 145-ci maddəsində təsbit olunmuşdur ki, cinayət təqibi üzrə toplanmış bütün sübutların məcmusuna ittihamın həlli üçün onların kifayət etməsinə əsasən qiymət verilməlidir.

CPM-nin 146.1-ci maddəsinə əsasən cinayət təqibi üzrə toplanmış sübutların kifayət etməsi dedikdə, müəyyən edilməli hallar üzrə mümkün sübutların elə bir həcmi nəzərdə tutulur ki, onlar sübut etmə predmetinin müəyyən edilməsi üçün mötəbər və yekun nəticəyə gəlməyə imkan versin.

Məhkəmənin hökmünə dair CPM-nin 349.3-cü maddəsi hökmün qanuni və əsaslı olmasını tələb edir. CPM-nin 349.5-ci maddəsinə əsasən məhkəmənin hökmü aşağıdakı hallarda əsaslı hesab edilir:

- məhkəmənin gəldiyi nəticələr yalnız məhkəmə istintaqında tədqiq edilmiş sübutlara əsaslandıqda (maddə 349.5.1);

- bu sübutlar ittihamın qiymətləndirilməsi üçün kifayət etdikdə (maddə 349.5.2);

- məhkəmənin müəyyən etdiyi hallar onun tədqiq etdiyi sübutlara uyğun gəldikdə (maddə 349.5.3).

Cinayət-prosessual qanunun 353.2.2-ci maddəsinə əsasən məhkəmənin ittiham hökmünün təsviri-əsaslandırıcı hissəsində məhkəmənin nəticəyə gəlməsi üçün əsaslandığı sübutlar və onun tərəfindən digər sübutların rədd edilməsinin motivləri göstərilməlidir.

Təsvir olunan normaların işığında kassasiya şikayətinin dəlillərini baxılan işin materialları, o cümlədən iş üzrə qəbul edilmiş yekun qərarlarla müqayisə etməklə yoxladıqda aşağıdakılar müəyyən olunmuşdur.

Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 02 oktyabr 2012-ci il tarixli hökmündən göründüyü kimi, məhkəmə hökmün təsviri-əsaslandırıcı hissəsində məhkəmədə tədqiq olunmuş sübutları təsvir etdikdən sonra onların məcmusunun Turqay Hüseynovu ittiham aktında göstərilən CM-nin 128, 178.2.4 və 182.2.2-ci maddələri ilə təqsirli bilmək üçün əsas verməsi, eləcə də onun əməlində həmin maddələrin nəzərdə tutduqları cinayətlərin tərkiblərinin olması haqqında nəticəyə gəlmişdir. Yəni, məhkəmənin qənaətinə görə, onun hökmdə təsvir etdiyi

sübutlar hökmdə və hazırkı qərarın “İşin halları” bölməsində göstərilmiş faktiki halların mövcudluğunu təsdiq edir.

Halbuki, sübutların hökmdə əksini tapmış təsvirlərindən (məzmunundan) görünür ki, Elnur Kərimovda sağlamlığa yüngül zərər vuran xəsarətlərin aşkar edilməsinə dair məhkəmə-tibbi ekspertizasının 11 noyabr 2011-ci il tarixli 877 sayılı rəyi istisna olmaqla, həmin sübutlar, o cümlədən təqsirləndirilən şəxs Hüseynov Turqay Bəylər oğlunun, zərərçəkmiş Kərimov Elnur Məmməd oğlunun, şahid Məmmədov Elşən Fəxrəddin oğlunun, şahid Cabbarov Ramin Aydın oğlunun, şahid Hüseynov Elşən Rövşən oğlunun, şahid İsmayılov Fariz Zakir oğlunun, şahid Aslanov Azər Əmiraslan oğlunun ifadələri (yəni istisnasız olaraq məhkəmədə alınmış bütün ifadələr) nəinki cinayətin faktiki halları kimi hökmdə və hazırkı qərarın “İşin halları” bölməsində təsvir olunmuş faktiki halları təsdiq etmir, əksinə birmənalı olaraq onların mövcudluğunu inkar edirlər.

Bu cür vəziyyət birinci instansiya məhkəməsinin müəyyən edilmiş saydığı faktiki halların onun tədqiq etdiyi sübutlara uyğun gəlmədiyini, yəni məhkəmənin CPM-nin 349.5.3-cü maddəsinin pozuntusuna yol verməklə əsassız hökm çıxardığını göstərir. CPM-nin 399.1.2, 399.1.3, 401, 402-ci maddələri apellyasiya instansiyası məhkəməsindən həmin pozuntuya görə birinci instansiya məhkəməsinin hökmünü ləğv etməyi və yaxud dəyişdirməyi tələb etsə də, apellyasiya məhkəməsi hökmü dəyişdirilmədən saxlamış və hökmün dəyişdirilmədən saxlanılmalı olmasına dair qənaətini zərərçəkmiş şəxsin və şahidlərin ibtidai araşdırma zamanı verdikləri ifadələrə istinad etməklə əsaslandıraraq, həmin sübutlar vasitəsi ilə hökmdə təsvir edilmiş faktiki hallarla birinci instansiya məhkəməsində tədqiq olunmuş (hökmdə əksini tapmış) sübutlar arasında olan aşkar uyğunsuzluğun aradan qaldırıldığını güman etmişdir.

Halbuki, zərərçəkmiş şəxsdən və şahidlərdən ibtidai istintaq dövründə alınmış ifadələri Turqay Hüseynovun təqsirli bilindiği CM-nin 178.2.4 və 182.2.2-ci maddələrinin dispozisiyaları, dələduzluq və hədə-qorxu ilə tələb etmə cinayətlərinin tərkib əlamətləri ilə müqayisə etdikdə, həmin sübutların da

T.Hüseynovun əməlinə qeyd olunan cinayətlərin tərkiblərinin olması barədə nəticə üçün əsas vermədiyi aydın olur.

Belə ki, CM-nin 178.1-ci maddəsinin dispozisiyasına görə dələduzluq cinayətinin obyektiv cəhətini etibardan sui-istifadə etmə və ya aldatma yolu ilə özgənin əmlakını ələ keçirmə və ya əmlak hüquqlarını əldə etmə təşkil edir.

Dələduzluq cinayəti aldatma və etibardan istifadə etməklə özgə əmlakını ələ keçirən şəxsin əmlakı ələ keçirmək niyyətinin həmin əmlakın ona verilməsindən yaranmasını və digər talama cinayətlərində olduğu kimi əmlakın əvəzsiz olaraq ələ keçirilməsini ehtiva edir.

Dələduzluq cinayət qanununda maddi tərkibli cinayət olaraq təsbit edildiyindən, əməl özgə əmlakının aldatma yolu ilə ələ keçirilməsinə yönəldikdə, əmlakın faktiki olaraq ələ keçirilməsi (təqsirkarın həmin əmlak üzərində real olaraq sərəncam vermək imkanı əldə etməsi) anından bitmiş olur.

Odur ki, əmlakı sahibliyinə keçirərkən (məsələn, müəyyən razılışmaya əsasən) şəxsə bu cür (aldatma, etibardan istifadə etməklə özgə əmlakını əvəzsiz olaraq ələ keçirmə) niyyətinin olmaması, sonrakı dövrdə əmlak, əmlakın əvəzi hər hansı bir səbəbdən mülkiyyətçiyə qaytarılmadıqda şəxsin belə hərəkət etməsi CM-nin 178-ci maddəsinin dispozisiyası nöqtəyindən cinayət-hüquqi mənə kəsb etməyərək əvvəlki razılışmanın lazımlıca icra olunmaması, yəni mülki-hüquqi xarakterli pozuntu kimi çıxış edir və göstərilən hal şəxsi mülki-hüquq münasibətlərinin sübyektindən dələduza çevirmir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin əsaslandığı hazırkı iş üzrə ibtidai istintaq zamanı əldə olunmuş zərərçəkən Elnur Kərimovun ifadəsindən görünür ki, Turqay Hüseynovla o, (ittihama görə - 2011-ci ilin mart ayında “UniLeazinq” Lizinq Şirkətindən Musayev Rabil Lətif oğlunun adına lizinqə alınmış) “Mercedes Benz GL-4500” markalı avtomobilin T.Hüseynov tərəfindən ona 60.000 ABŞ dollarına satılması barədə razılığa gəlmiş, T.Hüseynov ondan beh olaraq 5000 ABŞ dolları məbləğində pul almış və əvəzində həmin avtomobili Elnur Kərimova vermişdir. Avtomobil bir neçə gün Elnur Kərimovun

faktiki sahibliyində olmuş, hətta həmin avtomobili idarə etməklə o, Şamaxı şəhərinə də getmişdir. Yalnız avtomobilə görə “UniLeazinq” Lizing Şirkətinə ödəməli borcun daha böyük məbləğ təşkil etdiyini öyrəndikdən sonra, T.Hüseynov deyil, Elnur Kərimovun özü avtomobilin alqı-satqısı barədə razılaşmanı pozmaq qərarına gəlmiş, Turqay Hüseynov avtomobili ondan geri götürmüş, lakin aldığı behi – 5000 ABŞ dollarını ona qaytarmaqdan imtina etmişdir.

Bu ifadələrə görə, T.Hüseynov 5000 ABŞ dollarını beh kimi alıb, bununla eyni vaxtda avtomobili Elnur Kərimova verdiyi halda, hansı səbəbdən apellyasiya məhkəməsi T.Hüseynovun 5000 ABŞ dollarını ələ keçirmək üçün Kərimovu aldatması, yəni aldadıb əvəzsiz olaraq onun həmin əmlakını (5000 ABŞ dolları məbləğində pulunu) ələ keçirməsi barədə nəticəyə gəlmişdir – bu məhkəmə kollegiyasına aydın olmamışdır.

Aldatmanın ifadəsi kimi ittihamda, eləcə də hökmdə və apellyasiya məhkəməsinin qərarında təsvir olunmuş hal da zərərçəkmiş Elnur Kərimovun və şahid - “UniLeazinq” Şirkətinin əməkdaşı Cabbarov Ramin Aydın oğlunun ifadəsi ilə uyğunluq təşkil etmir.

Belə ki, məhkəmələrin razılaşdıqları ittihama görə Hüseynov Turqay “UniLeazinq” Lizing Şirkətindən Əmirəliyev Rəyal Akif oğlu tərəfindən Musayev Rabil Lətif oğlunun adına alınmış “Mercedes Benz GL-4500” markalı avtomobili özününkü kimi təqdim etməklə zərərçəkmiş Elnur Kərimovu aldatmışdır.

Lakin, Elnur Kərimovun ifadəsindən görünür ki, Turqay Hüseynov nəinki avtomobilin “UniLeazinq” Lizing Şirkətinə məxsus olmasını ondan gizlətməmiş, əksinə, avtomobilə görə sənədin həmin Şirkətdə rəsmiləşdirilməli olduğunu ona bildirib, Şirkətə müraciət etməsini demiş və köməklik edilməsi üçün Şirkətin Ramil adlı əməkdaşına tapşıracağını söyləmişdir. Bundan sonra o (Elnur Kərimov), “UniLeazinq” Lizing Şirkətinə gedib kredit şöbəsinin müdiri Ramilə onu Turqayın göndərdiyini demiş və Ramildən maşına görə borcun nə qədər olduğunu öyrənmişdir.

“UniLeazinq” Şirkətinin departament rəisi Cabbarov Ramin Aydın oğlu sözügedən avtomobillə əlaqədar bir nəfərin ona müraciət

etdiyini və avtomobilə görə nə qədər kredit borcunun qaldığını ondan soruşduğunu ibtidai istintaq zamanı verdiyi ifadəsində təsdiq etmişdir.

Apellyasiya məhkəməsinin qərarında istinad olunmuş şahid Məmmədov Elşən Fəxrəddin oğlunun da ibtidai istintaq zamanı verdiyi ifadəsindən görünür ki, Turqay Hüseynovla Elnur Kərimovun arasında “Mercedes Benz GL 4500” markalı avtomobilin alqı-satqısı barədə razılaşma olmuş, bu razılaşmaya əsasən T.Hüseynov E.Kərimovdan müəyyən qədər pul məbləğini aldıqda əvəzində avtomobili Kərimova vermiş, bir neçə gün avtomobil E.Kərimovda olduqdan, hətta onun avtomobildə Şamaxıya getməsindən sonra Kərimov avtomobili Turqaya geri vermiş, avtomobilin “Uni Leazinq” Şirkətinə məxsus olduğu gizlədilməmiş və T.Hüseynov ora ödəməli borc barədə E.Kərimova demişdir.

Göründüyü kimi, yuxarıda təsvir olunmuş ifadələr Turqay Hüseynovun Elnur Kərimovu aldatması, əvəzsiz olaraq sonuncunun 5000 ABŞ dolları məbləğində pulunu ələ keçirməsi, onda belə (aldadıb həmin məbləği əvəzsiz olaraq ələ keçirmək kimi) niyyətin əvvəlcədən (pulun ona verilməsi anınadək) yaranması, yəni T.Hüseynovun əməlinə dələduzluq cinayətinin tərkibinin obyektiv və subyektiv cəhətlərinə aid zəruri əlmətlərin mövcudluğu barədə nəticələr üçün əsas vermədiyi halda apellyasiya məhkəməsi qərarında istinad etdiyi sübutların həqiqi məzmununa (işin hallarına) uyğun olmayan – T.Hüseynovun əməlinə CM-nin 178.2.4-cü maddəsinin tərkibinin olması barədə qənaətə gəlmişdir.

Eyni (istinad etdiyi sübutlar əməldə cinayət tərkibinin olması barədə nəticəyə gəlmək üçün əsas vermədiyi halda bu cür qənaətə gəlmək kimi) səhvə apellyasiya məhkəməsi Turqay Hüseynovun CM-nin 182.2.2-ci maddəsi ilə təqsirləndirildiyi cinayətə münasibətdə də yol vermişdir.

Belə ki, Turqay Hüseynovun təqsirli bilindiği CM-nin 182.2.2-ci maddəsində nəzərə tutulmuş hədə-qorxu ilə tələb etmə cinayəti tamah məqsədi ilə birbaşa qəsdlə törədilən cinayət olmaqla özgəyə məxsus olan əmlakın (əmlaka dair hüquqların, əmlak xarakterli digər hərəkətlərin yerinə yetirilməsinin) CM-nin

182.1-ci maddəsinin dispozisiyasında göstərilən üsullarla - zərərçəkmiş şəxsin və ya onun yaxın qohumlarının şəxsiyyəti üzərində zor göstərmə, onların haqqında rüsvayedicə məlumatları yayma və ya onların əmlakını tələf etmə hədəsi ilə tələb olunmasını ehtiva edir.

Maddənin dispozisiyasından və bu dispozisiyanın birbaşa qəsdlə törədilən cinayətə dair tərifə əks etdirən CM-nin 25.2-ci maddəsi ilə uzlaşdırılmasından görünür ki, şəxsin məhz özgə əmlakını (əmlaka dair hüquqları, əmlak xarakterli digər hərəkətlərin yerinə yetirilməsini) tələb etməsi, bunu dərk və arzu etməsi (qəsdin özgə əmlakına, əmlaka dair hüquqlarına yönəlməsi) hədə-qorxu ilə tələb etmə cinayətinin tərkibinin zəruri əlaməti kimi çıxış edir. Yəni, digər mülkiyyət əleyhinə olan cinayətlərdə olduğu kimi, burada da cinayətin predmetini özgə əmlakı təşkil edir.

Sözündən əlamətlə (cinayətin predmetinin özgə əmlakı, əmlaka dair hüquqların olması şərti ilə) sıx bağlı olan cinayət tərkibinin digər zəruri əlaməti isə zərərçəkmişə yönələn tələbin qeyri-qanuniliyidir ki, şəxs bunu da dərk etməli və irəli sürdüyü tələbin həqiqi xarakterinin qiymətləndirilməsində yanılmayaraq, bu tələbin ona və yaxud tapşırığı ilə hərəkət etdiyi üçüncü şəxsə məxsus hüquqa əsaslandığını güman etməməlidir.

Əgər şəxs digərindən özünün və yaxud tapşırığı ilə hərəkət etdiyi üçüncü şəxsin əmlakını və yaxud vicdanlı olaraq yanılmaqla özünə (tapşırığı ilə hərəkət etdiyi üçüncü şəxsə) məxsus olduğunu güman etdiyi əmlakı tələb edirsə və ya onunla (tapşırığı ilə hərəkət etdiyi üçüncü şəxslə) qarşılıqlı razılıq əsasında əldə olunmuş hər hansı bir mülki hüquqi razılaşmadan irəli gələn müəyyən əmlak xarakterli öhdəliyin yerinə yetirilməsini (hətta özbaşınalıqla belə) tələb edirsə, bu halda şəxsin əməlinə yuxarıda qeyd olunan cinayət tərkibinin zəruri əlamətləri mövcud olmur və o, CM-nin 182-ci maddəsi ilə təqsirli hesab edilə bilməz.

Eynilə cinayətin obyektiv cəhətinin zəruri əlaməti kimi CM-nin 182.1-ci maddəsində göstərilən - zərərçəkmiş şəxsin və ya onun yaxın qohumlarının şəxsiyyəti üzərində zor göstərmə, onların haqqında rüsvayedicə məlumatlar yayma və ya onların əmlakını tələf

etmə hədəsinin müəyyən edilməməsi də (bunu təsdiq edən sübutların olmaması) şəxsin hədə-qorxu ilə tələb etməyə görə təqsirli bilinməsini istisna edir.

Hazırkı işin materiallarından, o cümlədən istər apellyasiya məhkəməsinin qərarında istinad olunmuş şahid İsmayılov Fariz Zakir oğlunun birinci instansiya məhkəməsində verdiyi ifadəsindən, istərsə də ondan ibtidai istintaqda alınmış ifadədən, eləcə də zərərçəkmiş Elnur Kərimovun ibtidai istintaq zamanı verdiyi ifadələrdən görünür ki, Turqay Hüseynov zərərçəkmiş Elnur Kərimovdan özgə əmlakını deyil, onunla (E.Kərimovla) İsmayılov Fariz arasında könüllülük əsasında əldə olunmuş, lakin baş tutmayan VAZ markalı avtomobilin alqı-satqısı barədə razılaşma üzrə E.Kərimovun Fariz İsmayılova qaytarmalı olduğu pul məbləğini F.İsmayılovun xahişi ilə istəmiş, E.Kərimova qarşı (hətta sonuncunun ifadələrinə görə) onun Fariz İsmayılovdan avtomobilin dəyəri kimi aldığı, lakin alqı-satqı baş tutmadıqda qaytarmadığı pul məbləğindən kənara çıxan tələblər irəli sürməmişdir. Həmçinin F.Z.İsmayılovun həm məhkəmədə, həm də ibtidai istintaqda verdiyi ifadələrinə görə Turqay Hüseynov özü üçün Elnur Kərimovdan hər hansı məbləğdə pul almamış, ittihamda və məhkəmələrin yekun qərarlarında Turqay Hüseynovun hədə-qorxu ilə tələb edib aldığı əmlak kimi göstərilən 700 manat məbləğində pul vəsaitini də Fariz İsmayılovun ibtidai istintaqda bildirdiklərinə görə tam olaraq ona (F.İsmayılova) vermişdir.

Belə olan halda apellyasiya məhkəməsinin Turqay Hüseynovun məhz özgə əmlakını qəsdən tələb etməsi barədə qənaətini sübutların həqiqi məzmunundan irəli gələn faktlar əsasında əldə olunmuş nəticə kimi qəbul etmək olmaz.

Turqay Hüseynovun CM-nin 182.1-ci maddəsində göstərilən hərəkəti etməsi, ittihamda və məhkəmələrin yekun qərarlarına görə, zor göstərməklə Elnur Kərimovu hədələməsi (bunun müəyyən edilmiş hal olması) barədə birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrinin qənaətini də işin həqiqi hallarına əsaslanan (sübutlardan irəli gələn) inandırıcı nəticə kimi qəbul etmək mümkün deyil.

Çünki, bu nəticə müstəsna olaraq ziddiyyətli ifadələr verən, hətta birinci instansiya məhkəməsində ümumiyyətlə qeyd olunan halın (hədələmənin) mövcudluğunu inkar edib Turqay Hüseynovun bütün cinayətlər üzrə təqsirli bilinməsini apellyasiya şikayətində mübahisələndirən zərərçəkmiş Elnur Kərimovun məlumatlarına, eləcə də Turqay Hüseynovun mobil telefonundan Elnur Kərimovun mobil telefonuna göndərilən, məzmunu nə hökmdə, nə apellyasiya məhkəməsinin qərarında, nə də ki, hər hansı bir ibtidai istintaq dövrünün protokol və qərarında açıqlanmayan və təhlil edilməyən mesajlara əsaslanır, digər şəxslərin (təqsirləndirilənin, şahidlərin) ifadələri ilə təsdiq olunmur, beləliklə də sübut etməyə dair CPM-nin 143-146-cı maddələrinin tələbləri, o cümlədən yekun nəticənin sübutların məcmusuna əsaslanmasını, ittihamın sübut edilməsində aradan qaldırılma bilməyən şübhələrin təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə təfsir edilməsini tələb edən CPM-nin 145.2 və 145.3-cü maddələri ilə uzlaşmır.

Qeyd olunanlar baxılan işdə sübutların tədqiqinə dair CPM-nin 143-146-cı maddələrinin tələblərinə əməl olunmadığını, istər hökmdə, istərsə də apellyasiya məhkəməsinin qərarında gətirilən sübutların Turqay Hüseynovun əməllərində CM-nin 178.2.4 və 182.2.2-ci maddələri ilə nəzərdə

tutulmuş cinayətlərin tərkiblərinin zəruri əlamətlərinin olması barədə nəticəyə gəlmək üçün əsas verməməsinə baxmayaraq, onun həmin maddələrlə təqsirli bilinməsinə dair ittiham hökmünün və bu hökmün dəyişdirilmədən saxlanılmasına dair apellyasiya məhkəməsinin yekun qərarının çıxarıldığını göstərir.

Bu cür pozuntular isə CPM-nin 416.0.2 və 416.0.6-cı maddələrində nəzərdə tutulmuş məhkəmə qərarının kassasiya qaydasında ləğv edilməsini (dəyişdirilməsini) tələb edən əsasları yaradır.

Həmin əsaslara görə, məhkəmə kollegiyasının iş üzrə qəbul etdiyi qərarı ilə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin mübahisələndirilən qərarı ləğv olunaraq cinayət işi yeni apellyasiya baxışına təyin edilmiş, müdafiəçinin kassasiya şikayətində T.B.Hüseynovun barəsində bəraətin verilməsinə dair qərarın çıxarılması üçün işin yeni apellyasiya baxışına təyin edilməsi barədə tələb irəli sürüldüyündən, apellyasiya məhkəməsinin yeni baxış nəticəsində qəbul edəcəyi qərar isə sübutların araşdırılıb qiymətləndirilməsindən asılı olduğundan və kassasiya məhkəməsi tərəfindən qabaqcadan müəyyən edilməli olmadığından, həmin şikayət qismən təmin edilmişdir.

**Şirvan Apellyasiya
Məhkəməsinin hakimi
Tofiq Heydərov**

Müqavilə münasibətləri üzrə öhdəliyin yerinə yetirilməməsi, qəsdən deyil, şəxsin iradəsindən asılı olmayan kənar təsir qüvvəsi nəticəsində yaranmışsa, bu halda öhdəliyin yerinə yetirilməməsi səbəbi ilə müqavilə ləğv oluna bilməz.

İddiaçı «Aqrolizinq» Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin cavabdeh Qarayev Arif Ələmdar oğluna qarşı müqavilənin ləğvi, texnikanın geri alınması və borcun ödənilməsi tələbi barədə iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət etmişdir.

İddiaçı «Aqrolizinq» ASC-nin cavabdeh Qarayev Arif Ələmdar oğluna qarşı müqavilənin ləğvi, texnikanın geri alınması və borcun ödənilməsi tələbi barədə iddiasını onunla əsaslandırılmışdır ki, «Aqrolizinq» ASC-nə məxsus kənd təsərrüfat texnikası olan 1 ədəd SK-ME-1 markalı kombayn Qarayev Arif Ələmdar oğluna lizinqə verilmiş və bu barədə 208-L nömrəli 13 iyun 2007-ci il tarixli lizinq müqaviləsi bağlanmışdır. Həmin müqaviləyə əsasən kombaynın dəyəri 43720,00 manat müəyyən edilmiş müqavilənin digər şərtində isə Arif Qarayev tərəfindən dəyərinin əvvəlcədən bir hissəsini yəni 8744,00 manat ilkin ödəniş aparılması nəzərdə tutulmuşdur. Arif Qarayev tərəfindən texnikanın dəyərindən 13 iyun 2007-ci il tarixdə 8744,00 manat ilkin ödəniş aparılmışdır. Cavabdeh A.Qarayev üzərinə götürdüyü öhdəliyi tam yerinə yetirməmişdir. Belə ki, müqavilənin tərkib hissəsi olan ödəniş qrafikləri üzrə 01 aprel 2013-cü il tarixədək 23700,00 manat ödənilməli olduğu halda, A.Qarayev tərəfindən 10650,00 manat ödəniş olmuşdur. A.Qarayevin 01 aprel 2013-cü il tarixə borcu 13050,00 manat və lizinq müqaviləsinin 4.2-ci maddəsinə əsasən hesablanmış cərimə 7879,00 manat təşkil edir. Odur ki, tərəflər arasında bağlanmış 13 iyun 2007-ci il tarixli 208-L nömrəli müqavilələrin ləğv edilərək lizinqə verilmiş 1 ədəd SK-5ME-1 markalı kombaynın saz vəziyyətdə geri alınması və xeyrinə 13050,00 manat əsas borc, 7879,00 manat cərimə və 30 manat dövlət rüsumu tutulması barədə qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

İmişli rayon məhkəməsinin 2(036)653/2013 sayılı, 27 iyun 2013-cü il tarixli qətnaməsi ilə (hakim: Ülvi Qənbərov), iddianın qismən təmin olunması, iddiaçı «Aqrolizinq» ASC ilə cavabdeh Qarayev Arif Ələmdar oğlu arasında bağlanmış 13 iyun 2007-ci il tarixli 208-L nömrəli müqavilə ləğv edilərək lizinqə verilmiş 1 ədəd SK-5MF-1 markalı kombayn (normal amortizasiya nəzərə alınmaqla qalıq dəyərində) geri alınması, cavabdeh Qarayev Arif Ələmdar oğlundan həyata keçirilməyən lizinq ödənişlərinə görə 13050,00 (on üç min əlli) manat, 300 (üç yüz) manat cərimə və ödənilmiş dövlət rüsumuna görə 30 (otuz) manatın tutulub iddiaçı «Aqrolizinq» ASC-yə verilməsi qətd edilmişdir.

Birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsindən müəyyən edilir ki, məhkəmə tərəflər arasında bağlanmış lizinq müqaviləsinə əsaslanmış və həmin müqavilənin tələblərinin cavabdeh tərəfindən pozulması qənaətinə gələrək iddia tələblərini qismən təmin etmişdir.

Qətnamə ilə razılaşmayan cavabdeh Qarayev Arif Ələmdar oğlu apellyasiya şikayəti vermiş və apellyasiya şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsindən narazıdır ona görə ki, mülki işə baxılarkən onun məhkəmə iclaslarında iştirak etməsi üçün ona məhkəmə bildirişləri göndərilməmiş, mülki işdə iştirakı olmamışdır, onun vəsatət və fikirləri dinlənilmədən qətnamə qəbul olunmuşdur. Belə ki, yaranan borcun əsas səbəbi 2010-cu ilin may ayında Allahmədətli kəndində həmin texnika sel suyu altında qalması səbəbindən texnikaya xeyli ziyan dəymiş, nasaz vəziyyətdə düşmüşdür və istifadəyə yararsız olmuşdur. Bundan əlavə

ərəzidə əkilmiş taxıl sahələri tamamilə təbii fəlakət nəticəsində sel suyu altında qalaraq məhv olmuşdur. Bununla əlaqədar 2010-cu ildə texnikanın yararsız hala düşməsi və taxıl sahələrinin məhv olması barədə İmişli rayon İcra Hakimiyyətinin Telişli və Allahmədətli kənd üzrə icra nümayəndəsinin və digər məsul şəxslərin iştirakı ilə tərtib olunmuş akt və arayışı 24 may 2013-cü il tarixdə Aqrolizinq ASC-nin sədri cənab Əli Bayramova birbaşa təqdim etmişdir. Buna baxmayaraq yaranmış borecdan 2100 manatını Aqrolizinq ASC-nin hesabına ödəmişdir. Qeyd olunanlara əsasən Məhkəmə kollegiyasından İmişli rayon məhkəməsinin 27 iyun 2013-cü il tarixli qətnaməsinin iddia tələbinin təmin olunan hissəsində ləğv edilərək iddia tələblərinin təmin olunmaması barədə qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin İş № 2(106)695/2014 sayılı 17 iyun 2014-cü il tarixli qətnaməsi ilə cavabdeh Qarayev Arif Ələmdar oğlunun apellyasiya şikayətinin təmin edilməsi, İmişli rayon məhkəməsinin 2(036)653/2013 sayılı, 27 iyun 2013-cü il tarixli qətnaməsinin ləğv edilməsi, iş üzrə yeni qətnamə qəbul edilməsi və iddia tələblərinin təmin edilməməsi qətd edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası MPM-in 372.1-ci maddəsinə əsasən apellyasiya instansiya məhkəməsi tam hüquqlu məhkəmə kimi işə, işdə olan və əlavə təqdim olunmuş sübutlar əsasında mahiyyəti üzrə baxır. Həmin Məcəllənin 372.7-ci maddəsinin tələbinə görə apellyasiya instansiya məhkəməsi şikayətin dəlillərindən asılı olmayaraq, məhkəmənin maddi və prosessual hüquq normalarına riayət etməsini yoxlayır.

Birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsindən müəyyən edilir ki, məhkəmə tərəflər arasında bağlanmış lizinq müqaviləsinə əsaslanmış və həmin müqavilənin tələblərinin cavabdeh tərəfindən pozulması qənaətinə gələrək iddia tələblərini qismən təmin etmişdir.

Məhkəmə kollegiyası aparılmış məhkəmə araşdırması zamanı müəyyən etmişdir ki, birinci instansiya məhkəməsi işin faktiki hallarını düzgün müəyyənləşdirməmiş, mübahisənin həlli üçün əhəmiyyətli halları tam araşdırmamış, həmçinin sübutların qiymətləndirilməsi zamanı mülki prosessual qanunvericiliyin tələblərinə riayət etməmiş, maddi və prosessual hüquq normalarının pozulması ilə qətnamə qəbul etmişdir. Məhkəmə lizinq müqaviləsinə ləğv edərək nəzərə almamışdır ki, mübahisə edilən müqavilənin tələblərinə əsasən cavabdeh tərəfindən lizinq ödənişləri qəsdən deyil, fors-major halı nəticəsində baş vermiş, bununla yanaşı müqavilə şərtlərinin cavabdeh tərəfindən yol verilmiş hazırkı pozuntusu əhəmiyyətli pozuntu kimi qəbul edilə bilməz. Həmçinin birinci instansiya məhkəməsi mübahisəyə bir məhkəmə baxışı iclasında yekun verməklə işin tam araşdırılması üçün şərait yaratmamış, cavabdeh tərəfin məhkəmə müdafiəsi hüquqlarını pozmuş və nəticədə iddia tələbinin təmini ilə bağlı maddi hüquq normalarını səhv tətbiq edərək qanunsuz qətnamə qəbul etmiş və qətnamənin apellyasiya qaydasında ləğvi üçün kifayət qədər əsas yaratmışdır.

Məhkəmə kollegiyası hesab edir ki, apellyasiya şikayətinin dəlilləri aşağıdakı səbəblərdən əsaslıdır və təmin edilməlidir. Birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsi ləğv edilməli, məhkəmə kollegiyasının aşağıdakı gəldiyi hüquqi nəticələrə əsasən iş üzrə toplanmış sübutlar və müəyyən edilmiş faktiki hallar əsasında yeni qətnamə qəbul edilməlidir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin hüquqi mövqeyinin aydın başa düşülməsi üçün məhkəmə kollegiyası hüquqi nəticələrin aşağıdakı kateqoriyalar üzrə araşdırılmasını məqsədmüvafiq hesab edir:

I Cavabdeh tərəfindən yol verildiyi iddia edilən lizinq müqavilə şərtlərinin pozuntusu müqavilənin ləğvinə əsas verirmi?

İşin materiallarında olan Lizinq verən «Aqrolizinq» ASC ilə Lizinq alan Qarayev Arif Ələmdar oğlu arasında bağlanmış 13.06.2007-ci il tarixli 208-L nömrəli Müqavilənin surətindən müəyyən edilir ki, qiyməti 43720 manat olan 1 ədəd SK-5ME-1 markalı kombayn dəyəri 9 il müddətində tam ödənildikdən sonra mülkiyyətə keçməsi şərti ilə lizinqə verilmişdir.

Qeyd edilən müqavilənin 2.2.13-cü maddəsinə əsasən müqavilənin şərtlərinə əməl edilmədikdə, o cümlədən qrafik üzrə ardıcıl olaraq iki dəfə ödənişini vermədikdə Lizinq verənin

tələbi ilə texnikanın istismarını dayandırır ona təhvil verir və bu Müqavilənin 5.2-ci, 5.3-cü və 5.4-cü bəndlərində göstərilən şərtləri yerinə yetirilməsini öhdəsinə götürür.

Müqavilənin 4.2-ci bəndinə əsasən lizinq alan ödəniş qrafikinə uyğun olaraq bir dəfədən artıq ödəmələri yerinə yetirməzsə Lizinq verən ondan gecikdirilən hər günə görə gecikdirilmiş məbləğin 0,1 faizi həcmində cərimə tələb edir.

Müqavilənin 5.5-ci bəndinə əsasən Lizinq alan bu müqavilənin şərtlərini yerinə yetirmədikdə Lizinq verən birtərəfli qaydada müqaviləni ləğv edir və texnikanı, onun işlək vəziyyətə gətirilməsi üçün tələb olunan xərcləri, vurduğu zərərin və texnikanın dəyərinin 10 % məbləğində cərimənin alınması üçün məhkəməyə müraciət edir.

İşdən görünür ki, lizinq alan Qarayev Arif Ələmdar oğlu 13.06.2007-ci il tarixli 208-L nömrəli müqavilə üzrə öhdəliklərini icra etməyərək 01 aprel 2013-cü ilədək cəmi 13050,00 manat miqdarında lizinq ödənişini həyata keçirməmiş, nəticədə 7879,00 manat cərimə hesablanmışdır.

Lakin, məhkəmə kollegiyası araşdırma apararaq müəyyən edir ki, lizinq müqaviləsinin yuxarıda qeyd edilən şərtləri və iddiaçı tərəfin məhkəməyə təqdim etdiyi maliyyə arayışından müəyyən edildiyi kimi cavabdehin lizinq ödənişini gecikdirməsi faktı yalnız formal olaraq lizinq müqaviləsinin ləğvinə əsas ola bilər. Halbuki, buna qədər lizinq verənlə lizinq alan arasındakı münasibətlər araşdırıldığı təqdirdə göstərilən lizinq ödəmələrinin gecikdirilməsinin cavabdehin təqsiri üzündən deyil, iradəsi xaricində baş verdiyi müəyyən edilir.

MPM-nin 14.1-ci maddəsinə əsasən məhkəmə həqiqətə nail olmaq üçün, işin hərtərəfli, tam və obyektiv tədqiqinə lazımı şərait yaradır. Bunun üçün məhkəmə: işdə iştirak edən şəxslərə onların prosessual hüquq və vəzifələrini izah edir, görülməyəcək hərəkətlərin nəticələri barədə onları xəbərdar edir, onların prosessual hüquqlarının həyata keçməsinə kömək göstərir.

Həmin Məcəllənin 173-cü maddəsinə əsasən iş, işdə iştirak edən şəxslər mütləq xəbərdar edilməklə, məhkəmə iclasında baxılır.

Birinci instansiya məhkəməsində toplanılmış iş materiallarından müəyyən edilir ki, məhkəmə bir məhkəmə baxışı iclasında yalnız iddiaçı tərəfindən təqdim edilmiş sübutlara hüquqi qiymət verərək iddia tələblərini qismən təmin etmişdir. Təyin edilmiş məhkəmə baxışı iclasının yeri və vaxtı barədə iş materiallarında məhkəmə bildirişi mövcud olsa da, həmin məhkəmə bildirişinin cavabdehə çatdırılması barədə xəbərnəmə iş materiallarında müəyyən edilmir. Bu halın mövcudluğu yuxarıda sadalanan prosessual hüquq normalarının pozuntusudur.

AR MPM-nin 9.3-cü maddəsinə əsasən hakim bütün hallarda prosesin çəkişmə prinsipini təmin etməlidir. O, öz qərarını yalnız tərəflərin çəkişmə prinsipinə əsasən müzakirə etdiyi dəlillərlə, onların verdiyi izahatlarla, sənədlərlə əsaslandırılmalıdır. Məhkəmə, qərarını tərəfləri dəvət etmədən özünün qulluq mövqeyinə görə irəli sürdüyü hüquqi dəlillərlə əsaslandırma bilməz.

Birinci instansiya məhkəməsi prosessual hüquq normalarının pozuntusuna yol verməklə ilk əvvəl mülki prosesin çəkişmə prinsipini pozmuş, bununla da cavabdeh tərəfin təminat verilmiş məhkəmə müdafiəsi hüququnu məhdudlaşdırmış, işin faktiki hallarını düzgün müəyyənləşdirməmiş, mübahisənin həlli üçün əhəmiyyətli halları tam araşdırmamış və nəticədə mübahisə üzrə səhv nəticəyə gəlmişdir. Halbuki, birinci instansiya məhkəməsi tələskənliyə yol verməyərək, tərəflərin çəkişmə prinsipinə əməl etmiş olsaydı, cavabdehin apellyasiya instansiyası məhkəməsinə təqdim etdiyi sübutları araşdırmaq imkanı yaranacaq və iş üzrə düzgün qərara gəlmək üçün bütün əhəmiyyətli hallar müəyyənləşmiş olacaqdı.

MPM-nin 372.2-ci maddəsinə əsasən əlavə faktlar və sübutlar məhkəmə tərəfindən o halda qəbul edilir ki, ərizəçi onların birinci instansiya məhkəməsində təqdim edilməsinin ondan asılı olmayan səbəblərə görə mümkün olmadığını əsaslandırır.

Məhkəmə kollegiyası hesab edir ki, cavabdehin birinci instansiya məhkəməsində məhkəmə iclasının yeri və vaxtı barədə xəbərdar edilməsi sübut olunmadığı üçün, məhkəmə müdafiəsi hüququ pozulmuş hesab edilməli, onun apellyasiya instansiyası məhkəməsinə təqdim etdiyi sübutlara iş materiallarında toplanılmış sübutlarla birlikdə hüquqi qiymət verilməlidir.

Cavabdeh tərəfin apellyasiya instansiyası məhkəməsində təqdim etdiyi İmişli rayon İHB-nın Telişli və Allahmədətli kəndləri üzrə nümayəndəsi Azad Murğuzov Az10F396 dövlət nömrə nişanlı Niva markalı taxılbiçən kombaynın sahibi Arif Qarayev kombaynın sürücüsü Allahmədətli kənd sakini Bayram Hüseynov Allahmədətli kənd sakini Cahid Atakişiyev Allahmədətli kənd sakini Yasin Qarayevin iştirakı ilə tərtib olunmuş 06 may 2010-cu il tarixli aktdan müəyyən edilir ki, , 06may 2010-cu il tarixdə Qarayev Arif Ələmdar oğluna məxsus taxıl biçən kombaynın qardaşı Qarayev Yasin Ələmdar oğlundan Allahmədətli kənd sakini şəxsi həyatında saxlanılarkən Kür çayı ilə Sarısu gölünün qəflətən daşması nəticəsində həmin həyəti sel suyu basdığına görə həmin kombaynın təcili çıxarmağa cəhd edilmiş, lakin kombayn özü çıxarılmayıb üçün traktorla qoşularaq çox çətinliklə təhlükəli zonadan uzaqlaşdırılmışdır. Kəndin yalnız bir ensiz çıxış yolundan çıxarkən yolun xeyli hissəsinin suyun altında qalması və həmin ensiz yolda FHN –nin xeyli miqdarda texnikasının selin qarşısını almağa çalışdıqları zaman bir neçə dəfə sürüşərək yoldan çıxmış və nəticədə həmin texnikaya xeyli ziyan dəymişdir. Belə ki, alt ventilyator əzilərək tam yararsız hala düşmüş qabaq sağ tərəf sıradan çıxmışdır. Kombaynın arxa hissəsi xeyli əzilmişdir. Xidri və qəbul kamerasında nasazlıqlar əmələ gəlmişdir. Bu fakt iş materiallarına əlavə olunmuş, İmişli RİHB-nın Telişli üzrə nümayəndəsi A.Murğuzov tərəfindən təsdiq olunaraq iş materiallarına əlavə olunmuş, 02 sentyabr 2010-cu il tarixli 456 sayılı arayışla, da öz təsdiqini tapmışdır. Bundan başqa apellyasiya icraatı zamanı təqdim edilmiş Kombaynın qeydiyyat şəhadətnaməsindən görünür ki, SK5ME1 yaşıl 2006-cı il buraxılışı olan Kombayna keçirilən texniki baxış zamanı 11.09.2007-ci il, 11.09.2008-ci il, 11.09.2009-cu illər üzrə texniki vəziyyətinin saz olması, 11.09.2010-cü il və 11.09.2011-ci illər üzrə isə texniki vəziyyətinin nasaz olması müəyyən olunmuşdur.

Yuxarıda qeyd edilmiş aktdan görüldüyü kimi, cavabdehə lizinqə verilmiş obyekt fors-major halı nəticəsində yararsız hala düşmüş, bu hadisədən iddiaçı tərəf xəbərdar olmuş, akt tərtib edərək lizinq obyektinin həqiqətən də istifadəyə yararsız olmasını təsdiqləmişdir. Bundan başqa tərəflər arasında bağlanmış lizinq müqaviləsinin şərtlərindən və lizinq müqaviləsinin qanunvericilikdə təsbit edilmiş ümumi müddəalarından müəyyən edilir ki, lizinq alanın əsas məqsədi lizinq obyektindən gəlir götürməklə lizinq ödənişlərini həyata keçirmək, nəticə etibarilə gələcəkdə lizinq obyektinin mülkiyyətçisinə çevrilməkdir. Hazırkı mübahisədə də cavabdehin iradə ifadəsi buna yönəlmiş, o, lizinq obyektini kənd təsərrüfatında istifadə etməklə lizinq obyektindən əldə etdiyi gəliri lizinq ödənişlərinə yönəlmiş və lizinq obyektinə münasibətdə gözlənilən tam mülkiyyət hüququnu əldə etməyə çalışmışdır.

Tərəflər arasında bağlanmış lizinq müqaviləsinin 5-ci bəndində (Müqavilənin şərtlərinin pozulması hesab olunan hallar və bununla bağlı tərəflərin edəcəyi hərəkətlər) təsbit edilmiş bütün hallar tərəflərin qəsdilə (bilərəkdən və ya iradəsi daxilində) şərtləndirilmişdir. Hazırkı mübahisədə isə lizinq ödənişlərinin gecikdirilməsində cavabdehin qəsdilə və ya gecikmənin onun iradəsi daxilində olması sübut olunmur. Bunun əksinə gecikmənin onun iradəsi xaricində olan halın fors-major halının (Kür çayı daşqını) nəticəsində olduğu sübut olunur.

Məhkəmə kollegiyası bu halı aşağıdakı sübutlarla müəyyən edir:

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 427.3-cü maddəsinə əsasən əgər öhdəlik onun icrası gününü və ya icra edilməli olduğu vaxt dövrünü nəzərdə tutursa və ya müəyyənləşdirməyə imkan verirsə, öhdəlik həmin gün və ya bu cür dövr ərzində istənilən an icra edilməlidir.

Qeyd olunan Məcəllənin 445.2.1-ci maddəsinə əsasən öhdəliyin onun icrası üçün müəyyənləşdirilmiş müddətdə icra edilməməsi borclunun icranı gecikdirməsi sayılır.

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 448.4-cü maddəsinin tələbinə görə borclu öhdəliyin pozulmasına görə bu şərtlə məsuliyyət daşımır ki, pozuntunun onun cavabdeh olmadığı haldan irəli gəldiyini və müqavilə bağlanarkən onun həmin halı nəzərə ala biləcəyini, yaxud bu halı və ya onun nəticələrini istisna edə və ya aradan qaldıra biləcəyini gözləməyin mümkün olmadığını sübuta yetirsin. Borclu maneədən xəbərdardırsa və ya xəbərdar olmalıdırsa, həmin maneə və icra qabiliyyətinə onun təsiri barədə kreditora dərhal məlumat verməlidir. Əgər kreditor məlumatı dərhal almazsa, borclu məlumatın vaxtında alınmaması ilə əlaqədar kreditorun düşdüyü zərər üçün məsuliyyət daşıyır.

Əvvəla, cavabdehin məhkəməyə təqdim etdiyi 06 may 2010-cu il tarixli aktla təsdiq edilir ki, lizinq obyektı Kür daşqını zamanı tam yararsız hala düşmüşdür. İddiaçı lizinq obyektinə baxış keçirərək bu faktı təsdiq etmişdir.

İkincisi, lizinq müqaviləsinin bağlandığı tarixdən fors-major halının baş verdiyi tarixədək lizinq ödənişlərində gecikmənin olmaması və həmçinin tərəflər arasında hər hansı narazılığın yaranmaması sübut edir ki, cavabdeh lizinq müqaviləsindən irəli gələn öhdəliklərinə vicdanla yanaşmış və lizinq obyektinin mülkiyyətçisinə çevrilmək üçün çalışmışdır.

Üçüncüsü, lizinq müqaviləsinin 9 il müddətinə bağlandığı və lizinq obyektinin dəyəri nəzərə alınarsa iddia ərizəsi məhkəməyə verildiyi tarixdə (02.05.2013) müqavilənin bitməsinə 3 il müddət qalırdı və cavabdehin ümumi lizinq borcu lizinq obyektinin dəyərinə nisbətdə az bir məbləği idi.

Dördüncüsü, cavabdehin məhkəməyə təqdim etdiyi qəbzərdən müəyyən edilir ki, iddia ərizəsi məhkəməyə verildikdən sonra 24.05.2013-cü il tarixdə 1000 manat, 19.06.2013-cü il tarixdə 401 manat, 31.07.2013-cü il tarixdə 501 manat, 10.10.2013-cü il tarixdə 201 manat, 17.06.2014-cü il tarixdə 4000 manat lizinq ödənişi etmiş, iddiaçı bu ödənişləri qəbul etməklə, lizinq müqaviləsi münasibətlərini davam etdirməyə iradə ifadəsi göstərmiş, faktiki məhkəmə qətnaməsi üzrə deyil, lizinq müqaviləsi üzrə cavabdehin öhdəlik icrasını qəbul etmişdir. Bununla da müəyyən edilir ki, cavabdeh öz öhdəliklərinə vicdanla yanaşmış, qarşısızalmaz qüvvə nəticəsində yararsız hala düşmüş lizinq obyektindən gəlir götürmədən digər vəsaiti hesabına lizinq ödənişlərini həyata keçirməyə çalışmışdır.

Beşincisi, işin apellyasiya baxışında da cavabdeh şəxsi vəsaiti hesabına lizinq ödənişlərini həyata keçirməklə bir daha sübut edir ki, onun niyyəti lizinq müqaviləsi şərtlərini pozmağa deyil, lizinq obyektinin tam mülkiyyətçisinə çevrilməyə yönəlmişdir. Lakin, müqavilə münasibətlərində iddiaçı tərəfindən əlverişsiz vəziyyətə salınması nəticəsində hal-hazırda lizinq müqaviləsinin ləğv edilməsinə formal şərtlər yaranmışdır.

Göstərilənlərə əsasən məhkəmə kollegiyası hesab edir ki, iddiaçının lizinq ödənişinin gecikdirməsi əsası ilə müqavilənin ləğvi ilə bağlı irəli sürdüyü tələb Hazırkı mübahisədə müqavilənin ləğvinə əsas vermir. Bununla yanaşı, tərəflər arasında yaranmış münasibətlərin digər hüquqi aspektlərini araşdıran məhkəmə kollegiyası aşağıdakı nəticələri müəyyən edir.

II Fors-major hadisəsi zamanı lizinq müqaviləsi tərəflərinin həyata keçirməli olduqları hərəkətlər və tərəflərin müqavilə münasibətlərində vicdanlılıq prinsipi;

Tərəflər arasında bağlanmış müqavilənin 7.1-ci maddəsinə əsasən tərəflər müqavilədən irəli gələn öhdəliklərini həyata keçirməməyə görə məsuliyyətdən bir şərtlə azad edilirlər ki, bu hadisə qüvvədə olan qanunvericilik əsasında müəyyənləşdirilmiş fors-major şəraitin meydana gəlməsinə görə baş versin. Bu halda müqavilədə göstərilmiş öhdəliklərin həyata keçirilmə müddəti fors-major şəraitinin qüvvədə olduğu müddətə keçirilir. 7.2-ci maddəsinə əsasən müqavilədə irəli gələn öhdəliklərini bu səbəbə görə yerinə yetirə bilməyən tərəf digər tərəfi həmin hadisəni meydana gəlidiyi tarixdən etibarən 5 gün ərzində fors-major şəraitinin meydana gəlməsi ilə başa çatması haqqında məlumatlandırılmalıdır. 7.3-cü maddəsinə əsasən bu şərait 2 aydan çox çəkərsə tərəflər hansı tədbirləri həyata keçirmək üçün danışıqlar aparırlar. 7.4-cü maddəsinə əsasən göstərilən müddət ərzində tərəflər razılığa gələ bilməzsə, onların hər biri müqaviləni bir şərtlə ləğv edə bilər ki, tərəflər bir-birinə onların bu müqavilə ilə əlaqədar qəbul etdikləri bütün maddi və pul vəsaitlərini qaytarsınlar.

Müqavilənin yuxarıda sadalanan müddələrinin müqayisəli təhlilindən müəyyən edilir ki, fors-major hadisəsi zamanı lizinq obyektinin istifadəyə yararsız hala düşməsindən xəbərdar olan iddiaçı müqavilədən irəli gələn öhdəliklərini bu səbəbə görə yerinə yetirə bilməyən tərəf kimi cavabdehlə danışıqlara başlaya bilərdi. Bu zaman cavabdeh üçün daha güzəştli ödəmə şərtləri, müqavilənin müddətinin uzadılması, müqavilənin tərkib hissəsi olan ödəniş qrafikində dəyişiklik edilməsi, ödənişlərdə möhlətin verilməsi və.s hallarla razılışma əldə oluna bilər, bununla da tərəflər arasında müqavilə öhdəliklərinin sağlam və mübahisəsiz şəkildə davam etdirilərək bitməsinə şərait yaradıla bilərdi. Lakin, qeyd edilən halların heç birinin baş tutması ilə bağlı iddiaçı tərəfin cəhdi

olmamış, nəticə etibarlı ilə cavabdehin müqavilə münasibətlərində əlverişsiz şəraitə salınmasına rəvac verilmişdir. Hazırkı halda isə müqavilənin bitməsinə iki ildən də artıq müddət qalmasına və iddia ərizəsində göstərilmiş 13050,00 manat lizinq borcundan da (məhkəmə mübahisəsi zamanı ödənişlərin edilməsi və lizinq verənin onları qəbul etməsi nəzərə alınmaqla) az, yəni 6950 manat borcun qalmasına baxmayaraq lizinq ödənişinin və lizinq obyektinin cavabdehdən tələb edilməsi qanuni və ədalətli sayıla bilməz.

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin

5.3-cü maddəsinə əsasən mülki hüquq münasibətlərinin subyektləri öz hüquq və vəzifələrini vicdanla həyata keçirməyə borcludurlar.

385.2-ci maddəsinə əsasən öz məzmunundan və xarakterindən asılı olaraq, öhdəlik tərəflərdən hər birinin üzərinə istər müqavilə münasibətləri zamanı, istərsə də belə münasibətlərdən sonra digər tərəfin hüquqlarına və əmlakına xüsusi qayğı göstərmək vəzifəsini qoya bilər.

425.2-ci maddəsinə əsasən öhdəlikləri icra edərkən tərəflər müqavilənin yerinə yetirilməsinə zəmin yaratmaq üçün birgə hərəkət etməli və müqavilənin məqsədinə çatmağa maneçilik törədə biləcək və ya öhdəliklərin icrasını təhlükəyə məruz qoya biləcək hər cür hərəkətlərdən çəkinməlidirlər.

560.1-ci maddəsinə əsasən mülki hüquqlar hüquqa uyğun həyata keçirilməlidir. Hüquqdan yalnız başqalarına ziyan vurmaq məqsədi ilə istifadə edilməsi yolverilməzdir.

560.3.4-cü maddəsinə əsasən digər tərəfin güvəndiyi və güvənmiş olduğu əvvəlki rəftara zidd hüququn həyata keçirilməsi hüquqdan sui-istifadə sayılır.

Məhkəmə kollegiyası xüsusən qeyd edir ki, cavabdeh iddiaçının fors-majör hadisəsindən sonra rəftərinə güvənərək lizinq ödənişlərini vaxtında deyil, gecikmələrlə həyata keçirmiş, iddiaçı isə öz növbəsində ödənişləri qəbul etməklə mübavilə münasibətlərini davam etdirməyinə iradə ifadəsini göstərmişdir. Lakin, cavabdehin uzun müddət güvəndiyi rəftarı lizinq müqavilə münasibətlərinin bitməsinə az qalmış bir vaxtda dəyişən iddiaçının formal əsasla müqavilənin ləğvini tələb etməsi hüquqdan sui-istifadə sayılmalıdır. Nəzərə alınmalıdır ki, iddiaçı birinci instansiya məhkəməsinə müraciət etdikdən sonra da cavabdeh bundan xəbərdar olmadan lizinq ödənişlərini etmiş, bununla yanaşı apellyasiya icraatı zamanı da ödənişləri davam etdirmişdir. Bunun nəticəsidir ki, iddia ərizəsində göstərilmiş 13050,00 manat lizinq ödənişi borcunun (əsas borc 13050-6100 =6950 manat qalmışdır) məhkəmə mübahisəsi zamanı yarısından da çoxu ödənilmişdir.

Yuxarıda sadalanan maddi hüquq normalarını hazırkı mübahisəyə tətbiq edən məhkəmə kollegiyası qeyd edir ki, lizinq müqaviləsindən irəli gələn öhdəliklərinin yerinə yetirilməsində cavabdehin vicdansızcasına hərəkət etməsi qənaətinə gəlmək üçün heç bir əsas yoxdur. Ödənişlərin gecikməsi cavabdehin iradəsi daxilində olmadığı üçün, yəni bu hal qəsdən baş vermədiyi üçün, ödənişin gecikməsi halı müqavilənin ləğvi üçün formal əsasdır. Bununla yanaşı nəzərə alınmalıdır ki, fors-majör hadisəsi zamanı lizinq obyektinin istifadəyə yararsız hala düşməsindən xəbərdar olan iddiaçının müqavilənin 7-ci maddəsinin tələbləri daxilində hər hansı bir hərəkət etməməsi onun müqavilənin yerinə yetirilməsinə zəmin yaratmaq üçün cavabdehlə birgə hərəkət etmədiyinin sübutudur.

Bunun əksinə olaraq iddiaçı müqavilə münasibətlərində cavabdehi əlverişsiz vəziyyətə salmışdır. Bu halın sübutu odur ki, fors-majör hadisəsi zamanı iddiaçı müqavilənin şərtlərinə əməl edərək cavabdehlə danışıqlara başlaya bilərdi. Danışıqların heç bir nəticəsi olmadığı halda müqavilənin 7.4-cü maddəsinə əsasən iddiaçı lizinq obyektini, cavabdeh isə lizinq ödənişlərini geri ala bilərdi. Bu vəziyyətdə müqavilənin ləğvi Hazırkı formal şərtlərlə bağlı ləğvindən daha ədalətli və qanuni olacaqdı. Lakin, iddiaçı həmin dövrdə bütün bu hallara göz yummaqla cavabdehi müqavilə münasibətlərində əlverişsiz vəziyyətə sürüklənmiş və ümumi məbləğə nisbətdə çox az, yəni 6950 manat lizinq ödənişi qaldığı bir zamanda müqavilənin ləğvini tələb etmişdir. Bununla yanaşı iddiaçı lizinq müqaviləsinin ləğvini tələb etdiyi vaxtda və apellyasiya baxışında lizinq ödənişlərini qəbul etməklə müqavilə münasibətlərini davam etdirmişdir.

Göstərilənlərə əsasən, məhkəmə kollegiyası hesab edir ki, lizin ödənişlərinin gecikdirilməsi faktı Hazırkı mübahisədə müqavilənin ləğvi üçün əsas ola bilməz. Odur ki, mövcud şərtlər daxilində tərəflər arasında müqavilə münasibətləri davam etdirilməlidir.

Məhkəmə kollegiyası yuxarıda göstərilən hər iki kateqoriya üzrə aparılan araşdırmanın nəticəsi olaraq belə qənaətə gəlir ki, birinci instansiya məhkəməsinin 27 iyun 2013-cü il tarixli qətnaməsi prosessual hüquq normalarının pozulması, maddi hüquq normalarının isə səhv təfsir edilərək, tətbiq olunması nəticəsində qanunsuz və əsassız olduğundan ləğv edilməli, iddiaçı «Aqrolizinq» Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin cavabdeh Qarayev Arif Ələmdar oğluna qarşı müqavilənin ləğvi, texnikanın geri alınması və borcun ödənilməsi barədə tələbləri təmin olunmamalıdır.

Konstitusiyanın 127-ci maddəsinin II hissəsində ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsinin əsas prinsipləri kimi işlərə qərəzsiz, ədalətlə, tərəflərin hüquq bərabərliyinə, faktlara əsasən və qanuna müvafiq baxılması təsbit edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası MPM-nin 9.1-ci maddəsində göstərilir ki, ədalət mühakiməsi çəkişmə, tərəflərin bərabərliyi və faktlar əsasında həyata keçirilir. Həmin Məcəllənin 9.3-cü maddəsində göstərilir ki, məhkəmə bütün hallarda prosesin çəkişmə prinsipini təmin etməli, öz qərarını yalnız tərəflərin çəkişmə prinsipinə əsasən müzakirə etdiyi dəlillərlə, onların verdiyi izahatlarla, sənədlərlə əsaslandırmalıdır.

Həmin Məcəllənin 77.1-ci maddəsinə əsasən hər bir tərəf öz tələblərinin və etirazlarının əsası kimi istinad etdiyi halları sübut etməlidir.

Həmin Məcəllənin 88-ci maddəsinin mənasına görə məhkəmə sübutlara obyektiv, qərəzsiz, hərtərəfli və tam baxdıqdan sonra həmin sübutlara tətbiq edilməli olan hüquq normalarına müvafiq olaraq qiymət verir.

Həmin Məcəllənin 217.4-cü maddəsinə əsasən məhkəmə öz qətnaməsini yalnız məhkəmə iclasında tədqiq olunmuş sübutlarla əsaslandırır.

Azərbaycan Respublikası MPM-nin 385.1.1, 385.1.2, 385.1.3 və 385.1.4-cü maddələrinin mənasına görə maddi hüquq normalarının və ya prosessual hüquq normalarının pozulması və ya düzgün tətbiq edilməməsi, məhkəmənin gəldiyi nəticə üçün mühüm əhəmiyyəti olan bütün faktiki halların aydınlaşdırılmaması, birinci instansiyası məhkəməsi tərəfindən müəyyən edilmiş, iş üçün əhəmiyyəti olan halların sübut edilməməsi və birinci instansiya məhkəməsinin qətnamədə göstərilmiş nəticələrinin işin hallarına uyğun gəlməməsi məhkəmə qətnaməsinin apellyasiya qaydasında ləğv edilməsi üçün əsasdır.

Bakı Apellyasiya
Məhkəməsinin hakimi
İkram Şirinov

CINAYƏT PROSESSUAL QANUNVERİCİLİYİN AKTUAL MƏSƏLƏLƏRİ

II YAZI

RESİDİVƏ GÖRƏ CƏZA TƏYİN EDİLMƏSİ BARƏDƏ

Bundan əvvəlki yazımızda cinayət mühakimə icraatı zamanı məhkəmə baxışının hədlərini tənzimləyən AR CPM-nin 318-ci maddəsinin praktikada tətbiqi zamanı ortaya çıxan bir sıra aktual məsələlərə dair şəxsi mülahizələrimizi bildirmişdik.

Hazırkı yazımızda isə cinayət işlərinə baxılması zamanı tez-tez qarşılaşdığımız və eyni dərəcədə də aktual olan bir məsələyə -cinayətlərin residivi və residivə görə cəza təyin edilməsi ilə bağlı məsələlərə münasibət bildirmək istərdik.

Məlum olduğu kimi, əvvəlki qanunvericilikdən fərqli olaraq yeni Cinayət Məcəlləsində cinayətin residivinə münasibətdə mühüm irəliləyiş edilmiş və ayrıca normada residivin anlayışı verilmiş və onun növləri müəyyən olunmuşdur. (*Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsi. Maddə 18. Cinayətlərin residivi və onun növləri*)

Yeni cinayət qanunu həm də, əvvəlki qanundan fərqli olaraq residivə görə cəza təyin edilməsinin də xüsusi qadasını müəyyən etmişdir. (*Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsi. Maddə 65. Residivə görə cəzanın təyin edilməsi*)

Yeri gəlmişkən qeyd etmək lazımdır ki, eyni hüquq məkanına daxil olan və bizim Cinayət Məcəlləmizlə demək olar ki, əksərən eyniyyət təşkil edən və 1996-cı ildə qəbul olunmuş Rusiya Federasiyasının Cinayət Məcəlləsində də cinayətlərin residivi və residivə görə cəza təyin edilməsi ilə bağlı oxşar institutar mövcuddur.

Elə yeri gəlmişkən onu da qeyd etmək lazımdır ki, qeyd olunan cinayət qanunları arasında əksər məsələlərin tənzimlənməsində mahiyyət və prinsiplər baxımından oxşarlıqların olması ilə yanaşı, müəyyən fərqli məqamlar da mövcuddur. Məsələn, bizim hazırkı yazımızın mövzusu olan cinayətlərin residivi və ona görə cəza təyin edilməsi məsələsində qanunvericilik normalarının tam oxşarlığı zəmnində, bir sıra fərqlər də mövcuddur.

Belə ki, bizim qüvvədə olan cinayət qanunumuzda (*AR CM Maddə 18.*)nəzərdə tutulandan fərqli olaraq, qonşu ölkənin cinayət qanununda (*RF CM Maddə 18*) residivin növlərinin müəyyən edilməsində, habelə cinayətlərin residivi zamanı qəsdən törədilmiş olsa belə, böyük ictimai təhlükə törətməyən cinayətə görə məhkumluğun nəzərə alınmaması təsbit edilmişdir.

Bundan başqa, residivə görə cəza təyin edilməsi zamanı bizim qanunvericiliyə əsasən (*AR CM Maddə 65.*) residivə görə cəzanın müddəti törədilmiş cinayətə görə Məcəllənin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsində müəyyən edilmiş daha ciddi cəza növünün **son həddinin yarısından**, təhlükəli residivə görə **üçdə ikisindən**, xüsusi təhlükəli residivə görə isə **dördüdə üçündən** az ola bilməz.

Lakin RF CM-nin residivə görə cəza təyin edilməsini tənzimləyən anoloji normasında (*RF CM Maddə 68*) fərqli qayda, yəni residivin növlərindən – sadə, təhlükəli və ya xüsusi təhlükəli olmasından asılı olmayaraq cinayət qanununun xüsusi hissəsinin maddəsində nəzərdə tutulmuş daha ciddi cəza növünün yuxarı həddinin **üçdə birindən** az olmayan cəzanın təyin edilməsini nəzərdə tutur.

Göründüyü kimi, bizim qanunvericilikdə residivin növlərinin müəyyən olunması, residivin özünün müəyyən edilməsi zamanı nəzərə alınmamalı hallara münasibətdə, eləcə də residivə görə cəza təyin edilməsində çox sərt qaydalar müəyyən edilmişdir ki, bu da, fikrimizcə, ən azından təqsirə görə məsuliyyət (Maddə7.), ədalət prinsipi(Maddə 8.) və humanizim prinsipini (Maddə 9.)

müəyyən edən cinayət qanununun fundamental prinsiplərinə və cəza təyin etmənin ümumi əsaslarına uyğun gəlmir və hesab edirik ki, qanunvericilik qaydasında cinayət qanununun istinad olunan (*Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsi. Maddə 18; Maddə 65.*) normalarının «*yumşaldılma*»sına ehtiyac vardır.

Bununla yanaşı, residivə görə cəza təyin edilməsini tənzimləyən Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin 65-ci maddəsinin özünün praktiki tətbiqi ilə bağlı da məhkəmə təcrübəsində fərqli yanaşmalar mövcuddur ki, bizim yazımız da əslində məhz bu məsələyə həsr olunmuşdur.

Birinci yazımızda olduğu kimi, bu yazımızda da, onun daha anlaşılın olması üçün, fikirlərimizi məhkəmə praktikasından konkret cinayət işinə müraciət etməklə diqqətə çatdırmaq istərdik.

Belə ki, Nəsimi Rayon Məhkəməsinin 24 avqust 2010-cu il tarixli, 1(006)-360/2010 sayılı hökmü ilə Abdullayev Fərhad Rufik oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 132-ci maddəsi ilə təqsirli bilinmiş və barəsində *cinayətin residivi nəzərə alınmadan* Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin **65.3-cü maddəsi tətbiq edilməklə**, qazancının 20 faizi dövlət nəfinə tutulmaqla *1 (bir) il müddətinə islah işləri cəzası təyin olunmuş*, Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 67.1-ci maddəsinə əsasən Nəsimi Rayon Məhkəməsinin 31 iyul 2009-cu il tarixli, 1(006)-319/2009 sayılı hökmü ilə Abdullayev Fərhad Rafik oğluna təyin olunmuş islah işləri cəzasının çəkilməmiş hissəsi sonuncu hökm ilə ona təyin olunmuş islah işləri cəzası ilə qismən birləşdirilmiş və ona qəti olaraq qazancının 20 faizi dövlət nəfinə tutulmaqla 1 (bir) il 2 (iki) ay müddətinə islah işləri cəzası təyin edilmişdir.

Nəsimi Rayon Məhkəməsinin həmin hökümdən dövlət ittihamçısı tərəfindən apellyasiya protesti verilmişdir.

Dövlət ittihamçısı tərəfindən verilmiş həmin protestdən aydın olur ki, ittiham tərəfi həmin hökmlə təqsirləndirilən şəxs F.Abdullayev tərəfindən törədilmiş əməlin hüquqi tövsifi, həmin cinayət əməlinin baş verməsi faktını, həmin cinayət əməlinin məhz F.Abdullayev tərəfindən törədilməsini, əməlin sübut olunub-olunmamasını, həmçinin də hökmlə ona təyin olunmuş cəzanın təqsirləndirilən şəxsin şəxsiyyətinə və onun islah olunması üçün cəzanın məqsədini təmin edib-etməməsini və nəhayət təyin olunmuş cəzanın ədalətliyi məsələsini mübahisələndirməmiş, başqa sözlə, hökmün bu məziyyətləri ilə tam razılaşmışdır.

Protestdə yalnız F.Abdullayev barəsində olan hökmün *nəticə hissəsində* Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin **62-ci maddəsinə istinad edilməməsinin** düzgün olmadığı göstərilmiş və apelyasiya instansiyası məhkəməsindən «*protestin əsaslandırıcı hissəsində göstərilən hallar nəzərə alınmaqla*» hökmün dəyişdirilməsi xahiş olunmuşdur.

Dövlət ittihamçısının protestində əks olunmuş hüquqi mövqeyi ondan ibarətdir ki, məhkəmənin hökmü ilə t/ş F.Abdullayevə AR CM-nin 65.3-cü maddəsi tətbiq edilməklə cinayətin residivi nəzərə alınmadan cəza təyin edildiyindən, hökmün nəticə hissəsində həm də CM-nin 62-ci maddəsinə istinad edilməli olduğu halda, məhkəmə bu tələbə əməl etməmiş və bununla da **qanun pozuntuzuna yol vermişdir**.

Dövlət ittihamçısı protestin əsaslandırıcı hissəsində isə yalnız Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin 25.06.2003-cü il tarixli Plenum Qərarına istinad etmiş, başqa hər hansı maddi hüquq normasına – normativ hüquqi akta istinad etməmişdir.

Fikrimizcə, dövlət ittihamçısının həmin hökümdən vermiş olduğu protestində əks olunmuş, eləcə də məhkəmə praktikasında da tez-tez rast olunan bu mövqeyi hüquqi baxımdan açıq-aşkar əsassızdır və onunla razılaşmaq olmaz.

Ona görə ki, Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsində cinayət mühakimə icraatı zamanı tətbiq edilə bilən qanunvericiliyin mənbələri konkret olaraq müəyyən edilmişdir.

Belə ki, Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 2.1.1-2.4-cü maddələrində konkret olaraq göstərilmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual qanunvericiliyinə Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, həmin Məcəllə, Azərbaycan

Respublikasının digər qanunları, Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələr daxildir.

Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 10.1-ci maddəsinə (*Maddə10. Qanunçuluq*) əsasən məhkəmələr və cinayət prosesinin iştirakçıları Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının, bu Məcəllənin, Azərbaycan Respublikasının digər qanunlarının, habelə Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrin müddəalarına ciddi əməl etməlidirlər.

Azərbaycan Respublikasının qüvvəyə minmiş və dərc edilmiş qanunu ilə müəyyən olunan əsaslardan və qaydalardan kənar heç kəsin cinayət təqibi üzrə şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxs qismində məsuliyyətə cəlb edilməsinə, tutulmasına, həbsə alınmasına, axtarılmasına, məcburi gətirilməsinə və digər prosessual məcburiyyət tədbirlərinə məruz qalması, habelə məhkum edilməsinə, cəzalandırılmasına, hüquq və azadlıqlarının digər formada məhdudlaşdırılmasına yol verilmir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının və digər qanunlarının təfsiri cinayət prosesi iştirakçılarına o halda məcburidir ki, bu təfsir Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsinin qərarında verilmiş olsun.

Həmin normada birmənalı şəkildə təsbit edilmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun məhkəmə təcrübəsinə dair məsələlər üzrə izahları cinayət prosesini həyata keçirən orqanlar üçün **tövsiyə xarakteri daşıyır.**

Həmin Məcəllənin 10.5-ci maddəsinin tələbinə görə isə Qanunun bu maddəsində göstərilən tələblərin pozulması ilə aparılan prosessual hərəkətlərin və qəbul olunmuş qərarların hüquqi qüvvəsi yoxdur.

Göründüyü kimi, qüvvədə olan cinayət prosessual qanunvericilik cinayət mühakimə icraatı zamanı tətbiq edilməsi zəruri olan qanunvericilik aktlarının dairəsini konkret müəyyənləşdirmiş və cinayət prosesini həyata keçirən orqanlar(şəxslər) üçün qərarlar qəbul edilərkən yalnız cinayət prosessual qanunvericiliyin həmin Məcəllədə nəzərdə tutulan mənbələrinə istinad edilməsinin imperativ olduğunu göstərmişdir.

Elə həmin normada Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun məhkəmə təcrübəsinə dair məsələlər üzrə izahlarının cinayət prosesini həyata keçirən orqanlar üçün **tövsiyə xarakterli** olması birbaşa göstərilmişdir.

Qanunun mənasından da görünür ki, məhkəmə təcrübəsinə dair izahlar tövsiyə xarakterli olmaqla, yalnız qanunvericilikdə birbaşa təsbit olunmayan məsələlər və ya bu və ya digər normanın məhkəmələr tərəfindən tətbiqi təcrübəsinin ümumiləşdirilməsinin nəticəsi kimi qanunauyğun vahid məhkəmə praktikasının formalaşması ilə bağlıdır.

Yuxarıda da qeyd edildiyi kimi dövlət ittihamçısının protestində məhkəmə tərəfindən F.Abdullayev barəsində hökm çıxararkən cinayət prosessual qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş mənbələrindən hər hansı birinin pozulması və ya düzgün tətbiq edilməməsi deyil, yalnız məhkəmə təcrübəsinin ümumiləşdirilməsi ilə bağlı Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun məhkəmə təcrübəsinə dair, izahları cinayət prosesini həyata keçirən orqanlar üçün **tövsiyə xarakterli** qərarına istinad edilmişdir ki, bu da heç bir halda prosessual qanunvericiliyin pozulması kimi qiymətləndirilə bilməz.

Bundan başqa, həmin hökmdən protest verən dövlət ittihamçısı nəzərə almamışdır ki, Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsində residivə görə cəzanın təyin edilməsini tənzimləyən xüsusi norma mövcuddur.

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsi.

Maddə 65. Residivə görə cəzanın təyin edilməsi.

... 65.2. Residivə görə cəzanın müddəti törədilmiş cinayətə görə həmin Məcəllənin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsində müəyyən edilmiş daha ciddi cəza növünün son həddinin yarısından, təhlükəli residivə görə üçdə ikisindən, xüsusi təhlükəli residivə görə isə dördüdə üçündən az ola bilməz.

Göründüyü kimi, qanunverici residivə görə cəza təyin edilməsini digər, yəni residiv olmayan cinayətlərdən fərqləndirmiş və Məcəllənin 65.2-ci maddəsində isə onun ümumi qaydasını müəyyən etmişdir.

Eyni zamanda, qanunverici residivə görə cəza təyin edilməsinin ümumi qaydaları ilə yanaşı, həm də (*həm də çox haqlı və əsaslı olaraq*) ondan istisna da nəzərdə tutan **xüsusi norma da** müəyyən etmişdir.

Belə ki, Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin **65.3-cü** maddəsində nəzərdə tutulmuşdur ki, cinayət törətmiş şəxsin məhkumluğu həmin Məcəllənin Xüsusi hissəsinin maddəsində tövsifedici əlamət kimi göstərildikdə, *habelə həmin Məcəllənin 62-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş müstəsna hallar olduqda*, residivə, təhlükəli residivə və ya xüsusi təhlükəli residivə görə cəza, *həmin Məcəllənin 65.2-ci maddəsində müəyyən edilmiş qaydalar nəzərə alınmadan təyin olunur*.

Qanunun birmənalı, həm də açıq-aşkar olan mənasından da aydın olur ki, cinayətin residivi (*residiv, təhlükəli residiv və ya xüsusi təhlükəli residiv olmasından asılı olmayaraq*) zamanı məhkəmə hökm çıxararkən, əgər Cinayət Məcəlləsinin 62-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş müstəsna halları müəyyən edərsə, cəzanı residivə görə cəza təyin edilməsini müəyyən edən həmin Məcəllənin 65.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydaları nəzərə almadan təyin etməlidir. (*Həm də nəzərdən qaçırmaq olmaz ki, bu tələb imperativ xarakter daşıyır*) Başqa sözlə, Cinayət Məcəlləsinin 65.3-cü maddəsi tələb edir ki, qanunda nəzərdə tutulmuş müstəsna hallar olduqda, məhkəmə residivi nəzərə almadan, **yəni ümumi qaydalar üzrə cəza təyin edilməlidir**.

Sözsüz ki, bu vaxt söhbət yalnız təqsirləndirilən şəxsin təqsirli bilindiği sonuncu cinayət əməlinə görə həmin maddənin sanksiyasında nəzərdə tutulmuş hər hansı istənilən cəzanın və həm də onun həddində cəzanın təyin olunmasından gedir.

Dövlət ittihamçısının həmin protestində istinad etdiyi AR Cinayət Məcəlləsinin 62-ci maddəsinə gəldikdə isə nəzərə almaq lazımdır ki, həmin norma ümumi cəza təyin edilməsindən fərqli olaraq, Məcəllənin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsində müəyyən edilmiş həddən də az cəza və ya həmin maddədə nəzərdə tutulandan – müəyyən ediləndən daha yüngül cəza növü təyin edilməsinin, yaxud təyin edilməsi məcburi olan əlavə cəzanın təyin edilməməsinin mümkünlüyünü nəzərdə tutur və məhz bu məsələni tənzimləyir.

Göründüyü kimi, məhkəmə təqsirləndirilən şəxs barəsində ittiham hökmü çıxararkən Cinayət Məcəlləsinin 62-ci maddəsinə istinad etməsi üçün mütləq qaydada, həmin normada nəzərdə tutulduğu kimi, təqsirləndirilən şəxsin təqsirli bilindiği cinayət əməlini nəzərdə tutan Məcəllənin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsində müəyyən edilmiş:

- 1) **-ya aşağı həddən də az cəza təyin etməli,**
- 2) **-ya həmin maddədə müəyyən ediləndən daha yüngül cəza növü təyin etməli,**
- 3) **-yaxud da təyin olunması məcburi olan əlavə cəzanı təyin etməməlidir.**

Başqa sözlə, məhkəmə yalnız Cinayət Məcəlləsinin Xüsusi hissəsinin konkret maddəsində müəyyən edilmiş aşağı həddən də daha az cəza təyin etdikdə və ya maddədə müəyyən ediləndən daha yüngül cəza növü təyin etdikdə və nəhayət təyin olunması məcburi olan əlavə cəzanı təyin etmədikdə Cinayət Məcəlləsinin 62-ci maddəsinə istinad edilməlidir.

Nəsimi Rayon Məhkəməsinin F.Abdullayev barəsində olan 24 avqust 2010-cu il tarixli hökmdən də görünür ki, Məhkəmə, həmin hökmlə F.Abdullayev Azərbaycan Respublikası CM-nin 132-ci maddəsi ilə təqsirli bilmiş, eyni zamanda Nəsimi Rayon Məhkəməsinin 31.07.2009-cu il tarixli hökmü ilə Azərbaycan Respublikası CM-nin 322.1-ci maddəsi ilə təqsirli bilinib, qazancından dövlət nəfəsinə 20 faiz tutulmaqla 1 il müddətinə islah işləri cəzasını çəkib qurtarmadığından və həmin cəzanı çəkdiyi dövrdə Azərbaycan Respublikası CM-nin 132-ci maddəsində nəzərdə tutulan cinayət əməlini törətdiyindən və onun törətdiyi hər iki cinayət qəsdən törədilən cinayətlər kateqoriyasına aid olduğundan, onun sonuncu cinayətinin cinayətin residivini yaratması məhkəmə tərəfindən müəyyən olunmuş, bununla yanaşı Məhkəmə F.Abdullayevin barəsində cəzanı yüngülləşdirən halların məcmusunu müstəsna hal olduğunu müəyyən etmiş və Azərbaycan Respublikası **CM-nin 65.3-cü maddəsinə əsasən və istinadən, ona residivi nəzərə**

almadan qazancından 20 faiz dövlət nəfinə tutulmaqla *1(bir) il müddətinə islah işləri cəzası* təyin etmişdir.

Məhkəmə eyni zamanda Azərbaycan Respublikası CM-nin 67.1-ci maddəsinə əsasən əvvəlki hökmə təyin olunmuş islah işləri cəzasının çəkilməmiş hissəsini sonuncu hökmə təyin edilmiş islah işləri cəzası ilə qismən birləşdirərək, F.Abdullayevə qəti olaraq qazancından 20 faiz dövlət nəfinə tutulmaqla 1(bir) il 2(ik) ay müddətinə islah işləri cəzası təyin etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsi.

Maddə 132. Döymə

Bu Məcəllənin 128-ci maddəsində göstərilən nəticələrə səbəb olmayan qəsdən döymə və ya sair zorakı hərəkətlərə fiziki ağrı yetirmə -

İki yüz manatadək miqdarda cərimə və ya iki yüz qırx saatadək müddətə ictimai işlər və ya *bir ilədk müddətə islah işləri* və ya altı ayadək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.

Məhkəmənin həmin hökmü ilə F.Abdullayevin təqsirli bilindiği Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 132-ci maddəsindən də görünür ki, həmin maddənin sanksiyasından 200 manatadək cərimə cəzası, 240 saatadək müddətə ictimai işlər cəzası və 6 ayadək müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası ilə yanaşı, həm də *bir ilədk müddətə islah işləri cəzası* da nəzərdə tutulmuşdur.

Belə olan halda aydın olur ki, Nəsimi Rayon Məhkəməsi F.Abdullayev barəsində 24 avqust 2010-cu il tarixli hökmü ilə onu Azərbaycan Respublikası CM-nin 132-ci maddəsi ilə təqsirli bilərək, Azərbaycan Respublikası CM-nin 65.3-cü maddəsinə istinad edərək, residivi nəzərə almadan, cəza təyin etmənin ümumi qaydasına əsasən ona həmin maddədə müəyyən olunmuş cəza növü üzrə və həm də həmin maddədə müəyyən olunmuş hədd daxilində cəza təyin etmişdir. Başqa sözlə, Məhkəmə F.Abdullayevə cəza təyin edərkən, ona təqsirli bilindiği maddədə nəzərdə tutulan cəza növünü və maddədə müəyyən edilən hədd daxilində cəza təyin etdiyindən, hökümdə həm də Azərbaycan Respublikası CM-nin 62-ci maddəsinə istinad etmək üçün əsaslar olmamışdır, başqa sözlə, Məhkəmə təqsirləndirilən şəxs F.Abdullayev barəsində Azərbaycan Respublikası CM-nin 62-ci maddəsində müəyyən olunmuş qaydalar üzrə cəza təyin etmədiyindən, onun barəsində olan həmin hökmün nəticə hissəsində, dövlət ittihamçısının protestindəki mövqeyinə görə həm də Azərbaycan Respublikası CM-nin 62-ci maddəsinə istinad edilməsi qətiyyənlə yolverilməzdir.

Qeyd olunanlardan da aydın olur ki, hökmdən protest verən dövlət ittihamçısının protestdə əksini tapmış və heç bir maddi hüquq norması və normativ aktla əsaslanmayan mövqeyi, yəni məhkəmənin F.Abdullayev barəsindəki həmin hökmündə Azərbaycan Respublikası CM-nin 65.3-cü maddəsi ilə yanaşı, həm də Azərbaycan Respublikası CM-nin 62-ci maddəsinə də istinad etməli olmasının zəruriliyi ilə bağlı mövqeyi hüquqi baxımdan əsaslı sayıla bilməz.

Bu məsələ ilə bağlı fikir mübadiləsi aparılarkən hakim həmkarlarımın, eləcə də dövlət ittihamçıların böyük əksəriyyətinin eyni mövqeydə, yəni cinayətin residivi zamanı CM-nin 65.3-cü maddəsi tətbiq edilərkən həm də CM-nin 62-ci maddəsinə istinad edilməsinin zəruri olmasını və bu vaxt onların bəzilərinin əsas kimi mövcud məhkəmə təcrübəsinə, bəzilərinin isə Ali Məhkəmənin Plenumunun yuxarıda istinad olunan Qərarına istinad etdikləri məlum olmuşdur.

Məlumat üçün bildirmək istəyirdik ki, yuxarıda da qeyd edildiyi kimi, cinayət qanunvericiliyinin bir çox institutlarının, o cümlədən də residivə görə cəza təyin etmə ilə bağlı məsələlərdə eyniyyət təşkil edən Rusiya Federasiyasının Cinayət Məcəlləsinin analoji normalarının tətbiqi ilə bağlı həmin ölkənin cinayət hüququ sahəsində tanınmış mütəxəssislərinin, eləcə də yuxarı məhkəmə orqanlarının bu məsələ ilə bağlı elmi əsaslandırılmış və praktik baxımdan öz təsdiqini tapan və bizim hazırkı yazıdakı mövqeyimizlə üst-üstə düşən oturmuş mövqeyi mövcuddur.

Məsələn; Başkırdıstan Respublikası, Ufa şəhəri, Demski rayon məhkəməsi 31 avqust 1998-ci il tarixli hökmü ilə Kudakayevi RF CM-nin 30-cu maddəsinin 3-cü hissəsi və 105-ci maddəsinin 1-ci hissəsi (*qəsdəq adam öldürməyə cəhd etmə*) ilə təqsirli bilərək 7(yeddi) il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum etmişdir. Rayon məhkəməsi Kudakayevin 21 avqust 1991-ci il tarixli hökmə görə ödənilməmiş məhkumluğunun-yəni cinayətin residivinin olmasını

müəyyən etmiş, bunula belə, cinayət hadisəsinin məhz zərərçəkmişin təhriki ilə yaranmış mübahisə zəminində baş verməsini və təqsirləndirilən şəxsin səmimi neşman olmasını RF CM-nin 61-ci maddəsinin 1-ci hissəsinin «k» bəndinə əsasən yüngülləşdirici hallar kimi, həmin yüngülləşdirici halları və Kudakayevin şəxsiyyətini müstəsna hallar kimi qiymətləndirmiş və RF CM-nin 64 -cü maddəsinə (*qanunla konkret cinayətə görə nəzərdə tutulmuş cəzadan daha yüngül cəzanın təyin olunması*) tətbiq etməklə həmin cəzanı təyin etmişdir.

Başkırdistan Respublikası Ali Məhkəməsinin CİÜMK, sonradan isə həmin məhkəmənin Rəyasət Heyəti prokurorun protestini təmin etməmiş və hökmü dəyişdirmədən qüvvədə saxlamışlar.

Rusiya Federasiyası Baş prokurorunun müavininin protesti əsasında işə baxmış RF Ali Məhkəməsinin CİÜMK 20 sentyabr 2000-ci il tarixli qərarı ilə protesti təmin etmiş və Kudakayev barəsində olan hökmü dəyişdirərək, ona Demsk rayon məhkəməsi tərəfindən təyin edilmiş 7(yeddi) il azadlıqdan məhrum etmə cəzasını azaldaraq 5 (beş) il 6(altı) aya endirmişdir.

Ali Məhkəmə həmin iş üzrə aşağı məhkəmələr tərəfindən işin faktikin hallarına, əməlin tövsifinə, təqsirin sübut olunmasına, eləcə də yüngülləşdirici halların və məhkumun şəxsiyyətinin müstəsna hal kimi qiymətləndirilməsinin və buna görə də onun barəsində RF CM-nin 64-cü maddəsinin tətbiqinin mümkünlüyünü dair gəldiyi nəticəni əsaslı hesab etmiş, lakin bunula yanaşı maddi hüquq normasının tətbiqi və təfsirində aşkar səhvə yol verildiyini müəyyən etmişdir. Ali Məhkəmə həmin qərarında göstərmişdir ki, birinci instansiya məhkəməsinin RF CM-nin 64-cü maddəsinin tətbiqini mümkün hesab etməsinə baxmayaraq, məhkum Kudakayevə RF CM-nin 105-ci maddəsinin 1-ci hissəsində nəzərdə tutulan 6 ildən 15 ildək azadlıqdan məhrum etmə cəzasının həddi daxilində, yəni 7 (yeddi) il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin etmişdir, halbuki CM-nin 64-cü maddənin tətbiqi zamanı məhkuma 6 ildən aşağı həddə cəza təyin edilməsini tələb edir. Ali Məhkəmə göstərmişdir ki, məhkum Kudakayevin əməlində cinayətinin residivinin olması CM-nin 64-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş cəza təyin edilməsi qaydalarını dəyişdirə bilməz. Məhkəmə həmin qərarında, həmçinin, aydın şəkildə göstərmişdir ki, cinayətin residivi zamanı, residiv nəzərə alınmadan cəza təyin edilərkən, əgər təyin edilən cəza maddənin sanksiyası həddində olduqda (*Kudakayevin işində olduğu kimi*) bu zaman həm də CM-nin 64-cü maddəsinə istinad edilməsi yolverilməzdir. (*Mənbə: Bülleten № 5 Verxovnoqo Suda RF*)

Beləliklə də, tam əminliklə demək olar ki, cinayətlərin residivi zamanı residivi nəzərə almadan cəza təyini zamanı(CM. Maddə 65.3) maddənin sanksiyası həddində cəza təyin edildikdə CM-nin 62-ci maddəsinə istinad edilməsinin qanuni əsası yoxdur.

Bəzi həmkarlarımla bununla bağlı mövcud məhkəmə təcrübəsinə əsaslanmalarına gəldikdə isə, yəqin ki, heç kimi inandırmağa ehtiyac yoxdur ki, məhkəmə təcrübəsi yalnız qanuna əsaslanmalıdır və yalnız bu halda məhkəmə təcrübəsinə əsaslanmaqla hansısa məsələyə aydınlıq gətirmək, onu izah etmək olar, qanuna uyğun olmayan məhkəmə təcrübəsi isə heç bir halda əsaslı hesab edilə bilməz.

Bu məsələ ilə bağlı Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin 25.06.2003-cü il tarixli Plenum Qərarına istinad edənlərin də mövqeyi ilə razılaşımaq olmaz.

Ali Məhkəmənin Plenum qərarlarının təyinatı və işə baxan məhkəmələr üçün onların əhəmiyyəti barədə yuxarıda bəhs edildiyindən, bir daha onların təkrarlanmasına lüzum görmürük.

Ali Məhkəmənin Plenumunun həmin qərarının özünün daha diqqətlə öyrənilməsinə isə zəruri hesab edirik.

Birinci yazımızda da qeyd etmişdik ki, yeni qanunların qəbul edilməsindən sonra onların tətbiqi zamanı təcrübədə yaranan çətinliklər və anlaşılmazlıqların izah edilməsi ilə bağlı müxtəlif məsələlərə dair Ali Məhkəmənin Plenumu tərəfindən məhkəmələr (*həmçinin digər sahələrdə çalışan praktiki hüquqşünaslar üçün*) üçün mühüm praktiki əhəmiyyətə malik xeyli sayda olduqca mühüm qərarlar qəbul olunmuşdur.

Belə qərarlardan biri də «*Məhkəmələr tərəfindən cinayət cəzalarının təyin edilməsi təcrübəsi haqqında*» 25 iyun 2003-cü il tarixli 4 №-li qərardır.

Etiraf etmək lazımdır ki, cinayət işlərinə baxan məhkəmələr üçün cəza təyini məsələsi əvvəlki qanunvericiliyin qüvvədə olduğu vaxt ən mürəkkəb və ən problematik məsələlərdən biri

olduğu kimi, yeni qanunların qəbulundan sonra da bu məsələ eyni dərəcədə mürəkkəb və problematik olaraq qalmaqdadır.

Yeni qanunların qəbulundan sonrakı Ali Məhkəmənin Plenumu tərəfindən ilk qəbul olunmuş qərarlardan birinin də məhz bu məsələ- cəza təyini məsələsi ilə bağlı olması da cəza təyini məsələsinin nə dərəcədə aktual və əhəmiyyətli olduğunu göstərir.

Qərarın özünə gəldikdə isə, qeyd etmək lazımdır ki, həmin Qərarın cəza təyini ilə bağlı bütün məsələləri əhatə etməsi, nəzərdə tutulmuş izahların konkret, əhatəli və dolğun olması və praktiki əhəmiyyəti baxımından məhkəmələr üçün olduqca zəruri olan və gündəlik iş fəaliyyətlərində istifadə edilən ən vacib qərarlardan biridir.

Həmin qərar da cəza təyininin bir çox başqa məsələləri ilə yanaşı, CM-nin 62-ci maddəsinin (*cinayətə görə müəyyən edilmiş cəzadan daha yüngül cəza təyin edilməsi*), eləcə də CM-nin 65-ci maddəsinin (*residivə görə cəzanın təyin edilməsi*) tətbiqi ilə bağlı olan məsələlərə dair də vacib və zəruri izahlar verilmişdir.

Bizim hazırkı yazımız residivə görə cəza təyini məsələsi ilə bağlı olduğundan və cinayətin residivi zamanı residivi nəzərə almadan cəza təyin edilərkən hökümdə həm də CM-nin 62-ci maddəsinə istinad edilməsinin zəruri olduğunu iddia edənlərin də mövqeylərini əsaslandırarkən məhz Plenumun həmin qərarına istinad etdiklərindən, qeyd edilən qərarın cinayətlərin residivi zamanı cəza təyini məsələləri ilə bağlı olan hissəsinin daha diqqətlə nəzərdən keçirilməsini əhəmiyyətli hesab edirik.

Həmin Qərardan görünür ki, qərarın 11 və 12-ci hissələri cinayətlərin residivi zamanı cəza təyini, habelə residivi nəzərə almadan cəza təyini məsələlərinə izahı ilə bağlıdır. Qərarın 11-ci hissəsinin 2-ci abzasında isə konkret olaraq CM-nin 65.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydalarına uyğun, yəni cinayətin residivi nəzərə alınmadan cəza təyini məsələsindən bəhs edir.

Cinayətlərin residivi halında residivi nəzərə almadan cəzanın təyin edilməsi şərtlərini-qaydasını tənzimləyən CM-nin 65.3-cü maddəsinin izahını verən həmin hissəni diqqətlə nəzərdən keçirdikdə müəyyən olunur ki, Plenum həmin qərarında bəzi həmkarlarımızın mövqeyini, yəni CM-nin 65.3-cü maddəsinin tətbiqi (*cinayətin residivi zamanı residivi nəzərə almadan cəza təyini*) zamanı hökümün nəticə hissəsində həm də CM-nin 62-ci maddəsinə istinad edilməli olmasını əsaslandırma biləcək hər hansı göstəriş nəzərdə tutulmamışdır.

Plenum qərarının 11-ci hissəsindən görünür ki, həqiqətən də orada hökümün nəticə hissəsində CM-nin 62-ci maddəsinə istinad edilməsinə dair göstəriş nəzərdə tutulmuşdur, lakin həmin abzası daha diqqətlə öyrənərkən açıq - aşkar aydın olur ki, bu göstəriş heç də CM-nin 65.3-cü maddəsinin deyil, yalnız CM-nin 65.2-ci maddəsinin tətbiqi ilə əlaqələndirilmişdir.

Bununla bağlı iki vacib məsələnin qeyd olunmasını zəruri hesab edirik.

Birincisi, cinayətlərin residivi zamanı AR CM-nin 65.3-cü maddəsinə əsasən residivi nəzərə almadan cəza təyin edərkən hökümün nəticə hissəsində həm də CM-nin 62-ci maddəsinə istinad edilməsi ilə bağlı mövqeyin cinayət qanunvericiliyinin tələbləri baxımından əsassız olduğu kimi, Ali Məhkəmənin Plenumunun 25.06.2003-cü il tarixli 4Nə-li Qərarı baxımından da əsassız olmasının müəyyən edilməsi ilə bağlıdır.

İkincisi, Plenumun həmin qərarının istinad olunan 11-ci hissəsinin, daha doğrusu onun 2-ci abzasının mətni ilə bağlıdır.

Belə ki, hazırkı yazımızda müzakirə olunan məsələnin araşdırılması zamanı diqqət çəkən maraqlı bir məqam da otaya çıxmışdır. Məlum olmuşdur ki, bəzi həmkarlarımızın müzakirə olunan məsələdə fərqli mövqedə olmaları bir tərəfdən həmin qərarın tam təhlil edilmədən öyrənilməsi ilə bağlı olsa da, digər tərəfdən isə həm də həmin qərarın 11-ci hissəsinin 2-ci abzasının mətni ilə bağlıdır.

Həmin abzası diqqətlə təhlil etdikdə məlum olur ki, həmin abzasın mətni işlənərkən orada AR CM-nin 65.2, 65.3 və 62-ci maddələrinin yazılışının ardıcılığında, çox güman ki, texniki səbəbdən yanlışlığa yol verilmişdir ki, bu da öz növbəsində həmin abzasda nəzərdə tutulmuş göstərişlə bağlı müəyyən sualların yaranmasına səbəb olmuşdur.

Cinayətin residivi və residivə görə cəza təyin edilməsi ilə bağlı qanunvericiliyinin tətbiqi zamanı praktikada ortaya çıxan bəzi problemlə məsələlərə dair hazırkı yazımızı tamamlayaraq, sonda bu problemlərin həllinə xidmət edə biləcəyi qənatında olduğumuz bəzi təkliflərimizi də bölüşmək istərdim.

Belə ki, qanunvericilik qaydasında Cinayət Məcəlləsinin cinayətlərinin residivi və onun növlərini tənzimləyən 18-ci və residivə görə cəzanın təyin edilməsini tənzimləyən 65-ci maddələrində onların bir qədər «yumşaldılması» istiqamətində müvafiq dəyişiklik edilməsini zəruri hesab edirik.

Cinayət Məcəlləsinin 18-ci maddəsində təsbit edilmiş residivin müəyyən olunması zamanı nəzərə alınmayan halların dairəsinə CM-nin 15-ci maddəsinin təsnifatına əsasən *böyük ictimai təhlükə törətməyən cinayətlərə görə* məhkulluqların da daxil edilməsini, eləcə də CM-nin 65.2-ci maddəsində təsbit edilmiş residivə görə daha ciddi cəza növünün son həddinin yarısından, üçdə birinə, təhlükəli residivə görə nəzərdə tutulmuş üçdə ikidən, xüsusilə təhlükəli residivə görə nəzərdə tutulmuş dördüdə üçdən isə daha ciddi cəza növünün son həddinin yarısından az olmayan həddə edirilməsini məqsədmüvafiq hesab edirik.

Fikrimizcə, cinayətin residivini və onun növlərini, eləcə də residivə görə cəzanın təyin edilməsini tənzimləyən normalara təklif edilən dəyişikliklər (*yuxarıda da qeyd edilmişdir ki, Rusiya Federasiyasının CM müvafiq (Maddə 18 və 68) normalarında da bu məsələ məhz təklif olunan qaydada təsbit olunmuşdur*) cinayət qanunun əsas prinsiplərini müəyyən edən CM-nin 8-ci (*Maddə 8. Ədalət prinsipi*) və 9-cu (*Maddə 9. Ədalət prinsipi*) maddələrinin tələbləri baxımından zəruri olmaqla yanaşı, həm də residivə görə cəza təyin edilməsi zamanı cinayət əməlinin törədilməsi şəraiti, tərəflərin münasibəti (*həm cinayət hadisəsinə qədər, həm də ondan sonrakı*) təqsirləndirilən şəxsin şəxsiyyətini səciyyələndirən hallar, o cümlədən onun ailə vəziyyəti, təhsili, yaşı, təhsilni davam etdirməsi, işləyib-ışləməməsi, zərərçəkmiş şəxsin cinayət hadisəsinin baş verməsindəki «rolu», təqsirləndirilən şəxsin məhkəmə iclasındakı davranışı və sair bu kimi hər bir cinayət işi üçün fərdi xarakter daşıyan xüsusiyyətlərin nəzərə alınması və nəticə etibarlı ilə qanuni və əsaslı olmaqla yanaşı, həm də konkret işə baxan məhkəmənin mülahizə sərbəstliyinə, başqa sözlə isə məhkəmənin həm də «görünən» ədalətli qərar qəbul etməsinə əlavə təminat vermiş olardı.

Ali Məhkəmədə Rusca-Azərbaycanca izahlı hüquq lüğətinin təqdimatı keçirilib.

Ali Məhkəmədə Rusca-Azərbaycanca izahlı hüquq lüğətinin təqdimatı keçirilib. Tədbirdə məlumat verilib ki, kitabın müəllifləri Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev, filologiya elmlər doktoru, Bakı Slavyan Universitetinin professoru Rafiq Novruzov və Ali Məhkəmənin məsul işçisi Könül Əliyevadır. Qeyd edilib ki, Rusca-Azərbaycanca izahlı hüquq lüğəti müasir qanunvericiliyin, həmçinin beynəlxalq hüququn bütün sahələrini özündə əhatə edən 33 mindən artıq söz və söz birləşməsindən ibarətdir. Lüğət həmçinin tibbə, iqtisadiyyata, maliyyəyə, müqavilə təcrübəsinə, birja, sığorta, xarici ticarət və hərbi fəaliyyətə aid termin və anlayışları özündə birləşdirir. Lüğət hüquqşünaslar, hüquq-mühafizə orqanlarının əməkdaşları, iqtisadi strukturlarda çalışanlar, maliyyəçilər, tərcüməçilər, alimlər, hüquq və beynəlxalq hüquq fakültələrinin müəllim, professor və tələbə heyəti, xüsusi sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olanlar, ən nəhayət

geniş oxucu dairəsi üçün nəzərdə tutulub.

Lüğətin redaksiya heyəti Ali Məhkəmənin hakimləri Zakir Quliyev, Akif İsgəndərov, Hafiz Nəsimov, Bəhmən Qəribov, elmi redaktoru filologiya elmləri doktoru, professor, AMEA-nın Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun Lüğətçilik şöbəsinin müdiri İsmayıl Məmmədovdur.

Kitab “Nurlar” Nəşriyyat-Poliqrafiya Mərkəzi tərəfindən 2015-ci ildə nəşr olunub.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Ramiz Rzayev 30 yanvar 2015-ci ildə Strasburqda İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin məhkəmə ilinin açılmasında iştirak etmişdir.

2015-ci ilin yanvarın 30-da Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri cənab Ramiz Rzayev İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin məhkəmə ilinin açılmasına həsr olunmuş seminarda iştirak etmişdir. Seminara Avropa hüquq aləminin 260-a yaxın görkəmli nümayəndəsi qatılmışdır. Seminarın mövzusu “Subsidiarlıq: ikitərəfli sikkə?” olmuşdur. Avropa Məhkəməsinin sədri Din Şpilman seminarı açaraq qonaqları salamlamış və sözü Avropa Məhkəməsinin Estoniyadan seçilmiş hakimi Culiya Rafranka vermişdir. Seminarda İtaliya Konstitusiyaya Məhkəməsinin hakimi Sabino Kasseze, Avropa Məhkəməsinin Almaniyadan seçilmiş hakimi Anjelika Nusserger, Fransa Dövlər Şurasının vitse-prezidenti Jan-Mark Sovenin və Avropa Məhkəməsinin Belçikadan seçilmiş hakimi Pol Lemans subsidiarlıq prinsipinə dair öz fikirlərini auditoriya ilə bölüşmüş və verilən sualları cavablandırmışlar.

Seminardan sonra hüquq ilinin təntənəli açılış mərasimi baş tutmuşdur. Mərasimdə Avropa Məhkəməsinin sədri Din Şpilman hüquq dünyasını və yerli və milli hakimiyyəti təmsil edən 330 nəfərlik auditoriya qarşısında çıxış edərək il ərzində baxılan və baxışda olan işlərin dinamikasından, Məhkəmədə aparılan islahatların nəticələri barədə, hakimlərarası dialoqun inkişafı üçün 16 sayılı Protokolun vacibliyindən, milli parlamentlərin Konvensiya ilə qorunan hüquqların təmin olunmasında rolundan danışmış, 2014-cü ildə baxılan işlərdən ən mühüm olanları qeyd etmişdir. Daha sonra çıxış edən İspaniya Konstitusiyaya Məhkəməsinin sədri Fransisko Peres de los Kobos insan hüquqlarının müdafiəsi sahəsində Konvensiyanın rolundan və müxtəlif səviyyəli müdafiə vasitələrdən danışmışdır.

Ali Məhkəmənin hakimləri Şəki Apellyasiya Məhkəməsində 2014-cü ilin nəticələrinə dair keçirilən seminar-müşavirədə iştirak etmişlər.

13 fevral 2015-ci il tarixdə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin, Şəki Apellyasiya Məhkəməsinin və apellyasiya məhkəməsinin ərazi yurisdiksiyasına aid olan birinci instansiya məhkəmələrinin hakimlərinin iştirakı ilə 2014-cü ildə Şəki Apellyasiya Məhkəməsi tərəfindən ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar görülmüş işlərin təhlilinə dair seminar-müşavirə keçirilmişdir.

Məhkəmənin sədri Mübariz Əkbərov tədbiri giriş sözü ilə açaraq ədalət mühakiməsinin səmərəliliyinin artırılması istiqamətində həyata keçirilən məhkəmə-hüquq islahatları barədə ətraflı məlumat vermiş, bu islahatların uğurları barədə müşavirə iştirakçılarının nəzərinə çatdıraraq bunun bariz nümunəsi kimi “Elektron məhkəmə” informasiya sisteminin yaradılması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin 13 fevral 2014-cü il tarixli Sərəncamına əsasən Şəki Apellyasiya Məhkəməsində artıq ilkin işlərin həyata keçirildiyini qeyd etmişdir.

Daha sonra iclasa sədrlik edən məhkəmənin icraatına daxil olan iş və materiallara dair statistik məlumatları tədbir iştirakçılarının diqqətinə çatdıraraq ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi ilə bağlı 2014-cü ildə görülmüş işlər, o cümlədən aparılmış ümumiləşdirilmələr, ərazi yurisdiksiyasına göndərilmiş icmal məktublar, qanunvericiliyin tətbiqinə dair birinci instansiya məhkəmələrinin hakimlərinin həyata keçirilmiş dinləmələri barədə məlumat vermişdir. Məhkəmə sədri həmçinin apellyasiya məhkəməsinin qərarlarına kassasiya qaydasında baxılmasının nəticələrini təhlil etmiş, ümumilikdə isə məhkəmənin bütün sahələrdəki fəaliyyətinin qənaətbəxş olduğunu qeyd etmişdir.

Sonra tədbir Şəki Apellyasiya Məhkəməsinin kollegiya sədrləri vəzifələrini icra edən hakimlərin məruzələri ilə davam etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının sədri Şahin Yusifov, Mülki kollegiyanın hakimi Ələsgər Əliyev və İnzibati-iqtisadi kollegiyanın hakimi Azər Hüseynov müxtəlif işlər üzrə rast gəlinən qanun pozuntuları barəsində söhbət açaraq ayrı-ayrı işlər üzrə Ali Məhkəmənin həm bu işlərlə, həm də qanunvericiliyin tətbiqi ilə bağlı müşavirə iştirakçılarının nəzərinə çatdırmış və müzakirə olunan məsələlərlə əlaqədar öz tövsiyələrini vermişlər.

Tədbirdə iştirak edən hakimlər qarşılıqlı maraq doğuran hüquqi məsələlər ətrafında geniş müzakirələr aparmış, Ali Məhkəmənin hakimləri verilmiş sualları cavablandırmışlar.

26 fevral 2015-ci il tarixində Ali Məhkəmədə insan hüquqları üzrə beynəlxalq ekspertlərlə görüş keçirilmişdir.

26 fevral 2015-ci il tarixində Ali Məhkəmədə beynəlxalq ekspertlər, Alman Ədliyyə Akademiyasının direktoru Dr. Rainer Hornung və fransız vəkil Laurent Petiti, yerli ekspert Selcan Məmmədli, Avropa Şurasının Proqram meneceri Mahir Müşteidzadə, Avropa Şurasının Azərbaycan ofisinin layihə icraçısı Vəfa Rövsənova Ali Məhkəmənin hakimləri Vəfəddin İbayev, Hafiz Nəsimov və İnsan Hüquqları və İctimaiyyətlə Əlaqələr Şöbəsinin müdiri Kəmalə Əliyeva ilə görüşmüşlər. Görüşdə 2014-2016-cı illər üzrə Azərbaycan üçün Fəaliyyət Planının bir hissəsi olan “Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyası və Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin presedent hüququnun tətbiqi” adlı yeni layihə haqqında məlumat verilmiş, ilkin olaraq Azərbaycanda hüquq peşəsi sahiblərinin təlim ehtiyaclarının qiymətləndirilməsi üzrə fikir mübadiləsi aparılmış, təlim təcrübəsinin təkmilləşdirilməsi üçün müvafiq fikir və təkliflər səsləndirilmişdir.

**Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin mətbəəsində yığılaraq
20 aprel 2015-ci il tarixdə 60 səhifə həcmində çap olunmuşdur.**

Tirajı 1000 ədəd

**Ünvan: Bakı şəhəri, Xətai rayonu,
Yusif Səfərov küç.26, 1193-cü məhəllə
Tel: 489-07-07 (daxili nömrə 81-79)**